
РЕШЕНИЕ

КАРАР

13.02.2025 ел

№ 4

Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен яңа редакциядә раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясы нигезендә, Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы белән Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә төзекләндерү объектларын чисталыкта һәм тәртиптә тотуга карата бердәй таләпләр билгеләү максатларында «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Советы КАРАР БИРДЕ:

1. Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерүнең кушымтада бирелә торган кагыйдәләрен яңа редакциядә расларга.

2. Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Советының түбәндәгә карарларын үз көчләрен югалткан дип танырга:

- «Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләре турында» 20.11.2015 №42;

- Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы Сугышлы авыл жирлеге Советының 2015 елның 20 ноябрдәгә 42 номерлы карары белән расланган «Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр кертү турында» 07.02.2017 ел, № 1;

- Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы Сугышлы авыл жирлеге Советының 2015 елның 20 ноябрдәгә 42 номерлы карары белән расланган «Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр кертү турында» 02.07.2018 №18;

- Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы Сугышлы авыл жирлеге Советының 2015 елның 20 ноябрдәгә 42 номерлы карары белән расланган «Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр кертү турында» 31.07.2018 №20;

Лениногорск муниципаль районының рәсми сайтында (<http://leninogorsk.tatarstan.ru>) «Авыл
жирлекләре» бүлегендә һәм Татарстан Республикасының рәсми хокукий мәгълүмат
порталында (<http://pravo.tatarstan.ru>) бастырып чыгарырга.

4.Әлеге карар рәсми басылып чыккан көнненнән үз көченә керә.

5.Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз жаваплыгымда калдырам.

«Сугышлы авыл жирлеге»
муниципаль берәмлеге башлыгы,
Совет рәисе

А.П.Зыятдинова

Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Советының 2025 елның 13 февралендәге 4 номерлы карары белән расланды

Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре

1 бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

1.1 статья

1. Әлеге Кагыйдәләр Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июндәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалык министрлыгының 2021 елның 29 декабрдәге боерыгы белән «Муниципаль берәмлекләр территорияләрен төзекләндерү нормаларын һәм кагыйдәләрен эшләү буенча Методик тәкъдимнәрне раслау турында» 1042/пр номерлы, Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалык министрлыгының «Гражданның, аларның берләшмәләрен һәм башка затларны шәһәр мохитен үстерү мәсьәләләрен хәл итүгә жәлеп итү буенча методик тәкъдимнәрне раслау турында» 2020 елның 30 декабрдәге 913/пр номерлы боерыгы белән эшләнгән.

1.2 статья

1. Әлеге кагыйдәләр түбәндәгеләрне билгели: алар урнашкан биналарны (торак йортларны да кертеп), корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту, тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадларының һәм коймаларының тышкы күренешенә карата таләпләр, төзекләндерү эшләре исемлеге һәм аларны үтәүнең ешлыгы; биналар (алардагы урыннар) һәм корылмалар милекчеләренең янәшәдәге территорияләренә төзекләндерүдә катнашу тәртибе; «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен (алга таба - жирлек территориясен) төзекләндерүне оештыруны (урамнарны яктыртуны, территорияләренә яшелләндерүне, урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләр куюны, кече архитектура формаларын урнаштыруны һәм карап тотуны да кертеп); янәшәдәге территорияләренә тотуда биналар, төзелешләр, корылмалар, жир кишәрлекләре милекчеләренең һәм (яисә) башка законлы хужаларының (жир кишәрлекләре мондый йортлар чикләрендә төзелмәгән яисә төзелмәгән күпфатирлы йортлардагы урыннар милекчеләреннән һәм (яисә) башка законлы хужаларынан тыш) катнашуы.

Статья 1.3

1. Өлеге кагыйдэләр җирлекнең бөтен территориясендә гамәлдә һәм барлык физик һәм юридик затлар тарафыннан, аларның оештыру-хокукий рәвешләренә карамастан, үтәлүе мәҗбүри.

1.4 статья

1. Беркетелгән территорияләрне һәм ишегалды территорияләрен карап тоту һәм җыештыру өчен җаваплы затлар (алга таба текст буенча-җаваплы затлар) - җир кишәрлекләренең, биналарның, корылмаларның, корылмаларның һәм ясалма корылмаларның, җир асты һәм җир өсте инженерлык коммуникацияләренең, аларның конструктив элементларының һәм инженерлык белән тәэмин итү объектларының милекчеләре, алардан файдаланучылары һәм хужалары булган гражданныр, вазыйфаи һәм юридик затлар, шәхси эшмәкәрләр, шулай ук территорияләрне карап тоту һәм җыештыру эшләрен башкаручы юридик һәм физик затлар, шәхси эшмәкәрләр төзелгән шартнамәләр (киләшүләр) нигезендә.

2. Муниципаль территорияләрне карап тоту һәм җыештыру Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районының «Сугышлы авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә Башкарма комитеты (алга таба - Башкарма комитет) белән шартнамәләр нигезендә тиешле финанс елына муниципаль берәмлек бюджетында шушы максатларга каралган акчалар исәбеннән махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

1.5 статья

1. Өлеге кагыйдәләренең үтәлешен тикшереп торуну прокуратура (киләшү буенча), Эчке эшләр органнары (киләшү буенча), санитар-эпидемиологик күзәтчелек (киләшү буенча), административ комиссия һәм башка вәкаләтле органнар, оешмалар ярдәмендә аларның компетенциясен нигезендә Башкарма комитет тәэмин итә. 2. Жәмәгать оешмалары чисталык һәм тәртипне тәэмин итүгә жәмәгать контролен гамәлгә ашырырга хокуклы, шул исәптән җирле үзидарә органнары тарафыннан гражданнырның һәм юридик затларның хокукларына һәм законлы мәнфәгатьләренә кагылышлы карарлар эзерләүдә һәм кабул итүдә катнашу юлы белән, җирле үзидарә органнарына чисталык һәм тәртипне тәэмин итү өлкәсендәге законнарыны бозулар турында мәгълүмат бирү юлы белән.

2 бүлек. Төп төшенчәләр

2.1 статья

1. Өлеге кагыйдәләренә гамәлгә ашыру максатларында түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

- авария хәлендәге җир эшләре - аварияләренә һәм авария хәлләрен бөтерү максатыннан башкарыла торган, шулай ук җир асты корылмаларында һәм коммуникацияләрендә, биналарда, юлларда һәм башка корылмаларда кешеләр гомеренә һәм сәламәтлегенә булган куркынычны, гадәттән тыш хәлләр нәтижәләрен бөтерү өчен башкарыла торган ашыгыч башкаруны таләп итә торган эшләр;

- гомуми файдаланудагы автомобиль юлы-гомуми файдаланудагы җирле әһәмияттәге транспорт инфраструктурасы объекты;

- җирле әһәмияттәге автомобиль юлы - транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән һәм автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендәге җир кишәрлекләрен һәм аларда яисә алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл өслегенә һәм шуңа охшаш элементларны) һәм аның технологик

өлеше булган юл корылмаларын, саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын үз эченә алган транспорт инфраструктурасы объекты, житештерү объектлары, автомобиль юлларын төзеклөндөрү элементлары;

хужасыз транспорт чарасы-милекчесе булмаган яисә милекчесе билгеле булмаган йә, әгәр законнарда башкасы каралмаган булса, милекчесе милек хокукыннан баш тарткан транспорт чарасы;

- территорияне төзеклөндөрү - гражданның яшәү шартларының уңайлылыгын тәмин итүгә һәм арттыруга юнәлдерелгән муниципаль берәмлек территориясен төзеклөндөрү кагыйдәләре белән билгеләнгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру, муниципаль берәмлек территориясенең санитар һәм эстетик торышын саклап калу һәм яхшырту, торак пунктлар территорияләрен һәм мондый территорияләрдә урнашкан объектларны, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрен, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны, корылмаларны карап тоту буенча эшчәнлек;

- Сосновский борщевигы - эре үләнчел үсемлек, зонтиklar семьялыгының борщевик ыругы төре. Үсемлек озак төзәлми торган көчле пешүләр китереп чыгарырга сәләтле;

Ташландык транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрәк вакытка башка затларның аңа ирекле керүен булдырмаслык хәлдә калдырылган (ишекләр, кузовның пыяла элементлары, кузовның башка элементлары, бикләnmәгән ишекләр, ишекләренә бикләп булмау һ. б. аркасында), шулай ук тиешенчә файдалана алмау билгеләренә ия булган (төшерелгән тәгәрмәчләр, тәгәрмәчләр, башка конструктив детальләр булмау) транспорт чарасы яки башкалар), һәм шул ук вакытта гомуми файдаланудагы урыннарда (йорт яны территорияләрендә) булган, транспорт чараларын саклау өчен билгеләnmәгән, жәяүлеләр йөрүенә, узуына комачаулай торган, территорияне жыештыру, махсус транспортның һәм чүп жыю машиналарының подъездларга һәм чүп контейнерларына бару һәм (яисә) әлеге кагыйдәләр таләпләрен бозып урнаштырылган;

- эре габаритлы калдыкларны туплау өчен билгеләнгән бункер-чүп жыючы;

- велосипед парковкасы (велопарковка) - велосипедларны кыска вакытлы саклау өчен аларның тотрыклылыгын һәм сакланышын тәмин итү өчен стойкалар яисә башка махсус конструкцияләр белән жиһазландырылган урын;

- вертикаль яшеллөндөрү - биналарның һәм корылмаларның фасад өслекләреннән, балконнарны, лоджияләренә, галереяларны, терәк диварларны һ. б. кертәп, аларда стационар һәм мобиль яшеллекләр урнаштыру өчен файдалану;

- коммуникацияләр хужалары-жир асты коммуникацияләре һәм корылмалары, шул исәптән элементә, газ, су, су һәм жылылык белән тәмин итү челтәрләре, шулай ук әлеге объектлар үз милкәндә булган физик затлар балансында булган оешмалар;

-квартал эчендәге (жирле) юл - транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен магистраль урамнардан торак йортлар төркемнөрәнә һәм кварталның башка урыннарына билгеләнгән автомобиль юлы;

- төзеклөндөрүне торгызу-юлның, тротуарның бөтен киңлегенә ясалма өслекне сыйфатлы итеп торгызу, бордюр ташын кире урнаштыру, туфракның уңдырышлы катламын торгызу, тырма астындагы газоннарны ремонтлау, газон үләннөрә чөчү һәм бозылган яшел үсентеләр утырту, реклама конструкцияләрен һәм төзеклөндөрүнең башка элементларын торгызу;

- каты коммуналь калдыкларны чыгару-каты коммуналь калдыкларны тупланган урыннардан (мәйданчыклардан) каты коммуналь калдыкларны эшкөртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү өчен файдаланыла торган объектларга кадәр ташу;

- газон-махсус сайлап алынган үлән орлыкларын чөчү нәтижәсендә барлыкка килә торган үлән капламы, ул утыртулар, парк корылмалары өчен фон һәм ландшафт композициясенә мөһим элемент булып тора;

- кунаклар урыны-торақ зоналарына килүчеләрнең җиңел автомобильләрән кую өчен билгеләнгән ачык майданчык;

- ишегалды корылмалары-җир кишәрлегендә урнашкан вакытлыча ярдәмче корылмалар (баз, Күгәрчен оялары, сарайлар һ. б.);

- ишегалды территориясе-күпфатирлы бер яки берничә йорт янәшәсендә төзелгән һәм анда яшәүче затларның яисә җәмәгать биналарының гомуми файдалануында булган һәм аларның эшләвен тәмин итә торган территория. Күпфатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар майданчыклары, ял итү, кер киптерү, автомобильләр кую урыннары, яшеллекләр һәм җәмәгать файдалануындагы башка объектлар урнаштырыла;

- балалар майданчыгы-өсләгендә балалар уеннары өчен билгеләнгән объектлар (таучыклар, карусельләр, таган, комлыклар һәм (яисә) башка шундый объектлар) урнашкан җир кишәрлеге;

- йорт биләмәсе-ишегалды корылмалары булган индивидуаль торақ йорт һәм әлеге йорт урнашкан җир кишәрлеге;

- йорт билгеләре - аншлаг (урам, майдан, проспект исеме күрсәткече), номер билгесе (йорт һәм корпус номеры күрсәткече), подъезд һәм фатир номеры күрсәткече, инвалидлар өчен объектның һәркем файдалана алуының халыкара символы, флаг тоткычлар, истәлек такталары, полигонометрик билге, янгын гидранты күрсәткече, грунт геодезия билгеләре күрсәткече, магистраль камералары һәм коелар күрсәткечләре суүткәргеч челтәре, канализация күрсәткече, җир асты газүткәргеч корылмалары күрсәткече;

- эшләрнең заказчысы-объектның йә җир кишәрлегенә хужасы (яисә үзе хужасы) тарафыннан вәкаләт бирелгән, объектларны төзүне, реконструкцияләүне һәм ремонтлауны (капиталь ремонтлауны), шулай ук инженерлык эшләрләрен башкаруны, объектларны төзү, реконструкцияләү, ремонтлау (капиталь ремонтлау) өчен проект документациясен әзерләүне тәмин итүче юридик яисә физик зат;

- беркетелгән территория-җирлек территориясенә Россия Федерациясе гражданы законнарында каралган хокукларда билгеләнгән тәртиптә юридик яисә физик затларга тапшырылган өлеше.

Тоту һәм җыю өчен беркетелгән территория булып:

1) җир кишәрлекләренә кадастр планнарында билгеләнгән чикләрдәге территория;

2) янәшәдәге территория;

3) ишегалды территориясе;

4) юридик затлар тоту һәм җыештыру эшләрен башкара торган территория.

- яшел утыртмалар-билгеле бер территориядәге агач-куак һәм үлән үсемлекләре җыелмасы;

- җир кишәрлеге-чикләре федераль законнар нигезендә билгеләнгән җир өсләгенә өлеше;

- җир эшләре-җирлек территориясен төзекләндерүгә бәйле комплекслы эшләр, аңа грунт казу (эшкәртү), аны күчерү, грунтны тигезләп салу һәм тыгызлау, шуның белән бәйле эшләр керә.;

- кышкы чор-туфрак һәм тышкы һава температурасы җир эшләрен, яшеллекләрен, өсләкләрен торгызу эшләрен, шулай ук төзекләндерү буенча башка эшләрен башкаруга мөмкинлек бирми торган вакыт чоры (1 ноябрь - 31 март);

- эшләр алып бару зонасы-төзелеш, инженерлык коммуникацияләре салу, капитал һәм башка ремонт эшләре рөхсәт ителгән киртәләнгән территория. Төрле

эшләрне башкару (авария хәлендәгеләреннән тыш), жиһазларны, материалларны, калдыкларны, техник инвентарьны тиешле киртәләрдән читкә жыю тыела;

- инженерлык коммуникацияләре-инженер-техник тәэмин итү челтәрләре: Суүткәргеч, канализация, жылыту, торбаүткәргечләр, электр тапшыру, элемтә линияләре һәм жирлек территориясендә булган йә салына торган башка инженерлык корылмалары;

- каты коммуналь калдыкларны, эре габаритлы калдыклардан тыш, жыю өчен билгеләнгән чүп жыю контейнеры;

- төзелеш, инженерлык коммуникацияләре салу, капитал һәм башка ремонт эшләрен башкарганда жирлек территориясенә иминлеген тәэмин итү, санитария нормаларын үтәү һәм эстетик торышын саклап калу чаралары комплексы-дәүләт һәм муниципаль стандартларга туры килә торган чаралар булу:

1) киртәләр;

2) биеклектәге эшләрне һәм беренче каттан югарырак эшләгәндә-саклагыч козыреклы төзелеш тротуарлары һәм кирәк булганда саклагыч челтәр;

3) мәгълүмат стенды;

4) билгеләр һәм язмалар;

5) биотуалет (20 эшчедән артык - кимендә ике биотуалет);

6) көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар;

7) тәгәрмәчләрне юу пункты;

8) башка чаралар.

- бозылган төзекләндерүне комплексы торгызу-юлның, тротуарның бөтен киңлегенә ясалма өслекне сыйфатлы итеп торгызу, кире бордюр ташы кую, туфракның уңдырышлы катламын торгызу, тырма астындагы газоннарны ремонтлау, газон үләннәре чәчү һәм бозылган яшел үсентеләр утырту, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын торгызу;

контейнер майданчыгы-Россия Федерациясенә әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге законнары һәм Россия Федерациясенә халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итү өлкәсендәге законнары таләпләренә туры китереп төзелгән һәм контейнерлар һәм бункерлар урнаштыру өчен билгеләнгән каты коммуналь калдыклар туплау урыны (майданчыгы) ;

- эре габаритлы калдыклар-каты коммуналь калдыклар (мебель, көнкүреш техникасы, торак урыннарны агымдагы ремонтлаудан калган калдыклар һ. б.), аларның күләме аларны контейнерларга жыю мөмкинлеген бирми;

- яңгыр канализациясе (яңгыр сулары) - технологик яктан үзара бәйләнгән инженерлык корылмалары комплексы (улактар, яңгыр кабул итү жайланмалары, лотоклар һәм торбалар), ул яңгыр суларын, кар суларын, су сибү-юу суларын һәм дренаж суларын ташу өчен билгеләнгән.;

- кешеләр күпләп йөри торган урыннар-бер үк вакытта күп кеше була ала торган территорияләр: вокзалларга, административ һәм офис биналарына, ваклап сату, социаль тәэмин итү, фән, мәгариф, сәламәтлек саклау һәм мәдәният объектларына якинлашу юллары, торак йортларга керү юллары, транспорт тукталышлары, базарлар, ярминкәләр, сәүдә зоналары, үзәкләр, кинотеатрлар территорияләре, торак пунктлардагы майданнар, скверлар, парклар, стадионнар;

- чүп өеме-контейнер майданчыгында яисә теләсә кайсы территориядә каты көнкүреш калдыклары һәм эре габаритлы чүп-чарның 1 кубометрдан артамаган күләмдә ташлануы;

- тышкы яктырту-тәүлекнең караңгы вакытында юлларны, урамнарны, майданнарны, паркларны, скверларны, ишегалларын һәм жәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементлар жыелмасы;

- капитал булмаган корылмалар, Корылмалар - корылмалар, жир белән ныклы бәйләнеше булмаган һәм конструктив характеристикалары аларны күчәрүне һәм

(яисә) демонтажлауны һәм алга таба жыюны билгеләнешкә зур зыян китермичә һәм корылмаларның, корылмаларның (шул исәптән киоскларның, түбәләренең һәм башка шундый корылмаларның, корылмаларның) төп характеристикаларын үзгәртмичә башкарырга мөмкинлек бирә торган корылмалар, Корылмалар-Корылмалар, Корылмалар);

- рөхсәтсез чүплек-юридик яки физик затлар эшчәнлеге барышында барлыкка килгән каты көнкүреш, эре габаритлы, төзелеш калдыкларын, башка чүп-чарны 50 кв. м дан артык майданда һәм 30 куб. м дан артык күләмдә үз белдеге белән (рөхсәтсез) ташлау (урнаштыру) яки жыю;

- төзекләндерү объектлары-жир кишәрлекләренең ясалма өслекләре (асфальт-бетон, бетон өслек һ. б.), ижтимагый-эшлекле, торак һәм рекреация зоналарында жир кишәрлекләренең биналар һәм корылмалар биләмәгән башка өлешләре, шул исәптән майданнар, урамнар, юллар, юллар, велосипед хәрәкәте өчен инфраструктура объектлары һәм жәяүлеләр коммуникацияләре, ишегалды эчендәге пространстволар, балалар, спорт һәм спорт-уен майданчыклары, хужалык майданчыклары; жирле әһәмияттәге автомобиль юллары; махсус сакланылучы табигать объектлары һәм тарихи-мәдәни әһәмияткә ия жирләр территорияләрен, шулай ук зиратларны, яшел утыртмаларны (агачлар, куаклар, газоннар һ. б.); тышкы яктырту һәм архитектура-сәнгатьчә яктырту жайланмаларын; коймаларны, коймаларны, капкаларны; балалар, спорт һәм спорт-уен майданчыкларын жиһазлау объектларын; бәйрәм предметларын төзекләндерү элементлары буларак карала торган ландшафт һәм башка бизәлеш; территорияне санитар карап тоту өчен билгеләнгән урыннар, жайланмалар һәм корылмалар, шул исәптән чүп-чарны, житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм чыгару өчен жайланмалар һәм корылмалар; житештерү зоналары һәм аерым житештерү объектлары территорияләрен, инженерлык инфраструктурасы зоналарын, махсус билгеләнештәге зоналарны төзекләндерү объектлары сыйфатында карала торган, шулай ук тиешле санитар-яклау зоналары; аерым торак биналар, житештерү һәм инженерлык корылмалары; хокук субъектларының гамәлләре законнарда билгеләнгән төзекләндерү кагыйдәләре һәм нормалары белән жайга салына торган башка объектлар;

- инженерлык коммуникацияләрен салуга, үзгәртеп коруга һәм ремонтлауга бәйле биналарны, төзелмәләрен, корылмаларны төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү эшләрен, яшелләндерү чараларын, жир эшләрен алып баруга, стационар булмаган объектларны, төзекләндерүнең ясалма объектларын урнаштыруга, юллар төзүгә һәм ремонтлауга мәжбүри таләпләр - билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелгән рөхсәт һәм проект документларының, махсуслаштырылган оешмалар белән шартнамәләренең булуы һәм дөүләт һәм муниципаль стандартлар нигезендә жирлек территориясенә иминлеген тәмин итү, санитария нормаларын үтәү һәм эстетик торышын саклау буенча чаралар комплексын үтәү;

- яшелләндерү - элементы төзекләндерү һәм ландшафтной оешмасы территориясендә, обеспечивающий формалаштыру мохит, шәһәр белән актив куллану үсемлек компонентлар, шулай ук комплекслы процессы белән бәйле, үткөрү эшләренең төрле төрләре буенча инженер әзерләү (вертикальная планлаштыру, террасирование, кронирование һ. б.) һәм төзекләндерү озелененных территорияләрен юлы белән непосредственной агач утырту, шул исәптән крупномеров, куаклар, булдыру травянистых газонов, цветников, альпинариев һәм рокариев, төзелеше махсуслаштырылган бакчалары һ. б.;

- гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - төрле ял итү рәвешләре өчен билгеләнгән яшелләндерелгән территория (урман парклары, парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, шәһәр урманнары);

- чиклэнгән файдаланудагы яшеллэндерелгән территорияләр-дәвалау, балалар уку һәм фәнни учреждениеләренең, сәнэгать предприятиеләренең, спорт комплексларының, торак кварталларның яшеллэндерелгән территориясе;

- махсус билгеләнештәге яшеллэндерелгән территорияләр-санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратларны яшеллэндерү, үсентеләр питомниклары;

- үз белдегең белән ташлау нәтижәсендә барлыкка килгән каты коммуналь калдыклар, эре габаритлы калдыклар 50 м² га кадәр майдандагы территориядә 30 м³ га кадәр күләмдә жыела;

- жир эшләрен башкаруга рәхсәт (ордер) - күрсәтелгән эшләрен башкаруны координацияләү һәм эшләр башкару барышында бозылган төзекләнדרү элементларының торгызылуын тикшереп тору максатларында бирелә торган жир эшләрен башкаруга хокук бирә торган документ;

- махсус сакланылучы табигать территорияләре - махсус табигатьне саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм савыктыру өһәмиятенә ия, жирле үзидәрә органнары карарлары белән тулысынча яисә өләшчә хужалык файдалануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгелэнгән табигать комплекслары һәм объектлары урнашкан жир, су өслеге һәм алар өстендәге һава киңлегә кишәрлекләре;

- жәмәгать транспортын көтү тукталышы-жәмәгать транспорты тукталыш зонасы, пассажирларны утырту һәм төшереп калдыру зонасы, жәмәгать транспорты пассажирларын көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган майданчык;

- пандус-халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен төрле объектлардан файдалану мөмкинлеген тәэмин итү өчен сөзәк авыш майданчык;

- парковка (парковка урыны) - махсус билгелэнгән һәм кирәк булганда төзекләнדרелгән һәм жиһазландырылган урын, ул шул исәптән автомобиль юлының бер өләше булып тора һәм (яисә) машина йөрү өләшенә һәм (яисә) тротуарга, юл читенә, эстакадага яисә күпергә терәлеп тора йә эстакадага яисә күпер асты киңлекләренә, майданнарның һәм урам-юл челтәренә башка объектларының бер өләше булып тора һәм оештырылган автомобиль юлы милекчесе яисә башка хужасы, жир кишәрлегә милекчесе карары буенча транспорт чараларын түләүле нигездә яисә түләү алынмыйча кую;

- бина фасадларының колористик чишелеше паспорты (фасадларның төсле чишелеше) - бердәм архитектура һәм төсле чишелешне билгели торган һәм аерым торган бина фасадының тышкы бизәлешенә таләпләр билгели торган килештерелгән һәм билгелэнгән тәртиптә расланган документ;

- жәяүлеләр коммуникацияләре-тротуарлар, аллеялар, юллар, сукмаклар, алар шөһәр территориясендә жәяүлеләр элементсен һәм хәрәкәтен тәэмин итә. Жәяүлеләр коммуникацияләре муниципаль берәмлек территориясендә жәяүлеләр элементсен һәм хәрәкәтен тәэмин итә. Торак пункт территориясендә жәяүлеләр коммуникацияләрен урнаштырганда түбәндәгеләрне тәэмин итәргә кирәк: транспорт коммуникацияләре белән кисешүләренә минималь санын, жәяүлеләр коммуникацияләре системасының өзлексезлеген, инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен дә кертеп, кешеләренә имин, тоткарлыксыз һәм уңайлы хәрәкәт итү мөмкинлеген;

- су басу - елгаларда, сусаклагычларда су күтәрелү аркасында грунт суларының күтәрелүе, атмосфера явым-төшемнәре, кар эрү, юлларга, тротуарларга сыйфатсыз асфальт-бетон жәю, инженерлык системаларыннан һәм коммуникацияләреннән су агып чыгу яисә агып чыгу нәтижәсендә юл участогын, транспорт тоннельләрен, территорияләренә бер өләшен су басу, төзексезлек йә жәяүлеләр, автотранспорт, пассажир транспорты хәрәкәтенә комачаулый торган су кабул итү жайланмаларына һәм су агызу корылмаларына хезмәт күрсәтү кагыйдәләрен бозу. 2 квадрат метрдан

артык майданлы территория су астында калган дип санала. 3 см дан артырак тирэнлеккә су сибелгән м;

- йорт яны территориясе-хосусый йорт биләмәсенә яисә күпфатирлы йортка турыдан-туры тоташкан, технологик һәм функциональ яктан алар белән бәйлә территория;

- янәшәдәге территория-гомуми файдаланудагы территория, ул, әгәр мондый жир кишәрлеге төзелгән булса, бинага, төзелешкә, корылмага, жир кишәрлегенә янәшә тора һәм аның чикләре Россия Федерациясе субъекты законында билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән булса;

- эш житештерүче-жир эшләрен башкаручы физик яисә юридик зат, әгәр ул эшләрен үз көче белән башкарс, ул заказчы да, эш житештерүче булып торса, һәм эшләрен башкаруга рәхсәте (ордеры) булган башка зат та булырга мөмкин;

- үсемлек калдыклары-яшел утыртмаларны (ботакларны, яфракларны, агач калдыкларын) карап тоту процессында барлыкка килә торган калдыклар;

- территорияне санитар чистарту - каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм ташу эшчәнлеген оештыруда катнашу;

- территорияләрен карап тоту-жир кишәрлегендә урнашкан биналарның, корылмаларның, кече архитектура формаларының, коймаларның, төзелеш майданчыкларының, яшел утыртмаларның, жир асты инженерлык коммуникацияләренә һәм аларның конструктив элементларының фасадларын, транспорт инфраструктурасы объектларын вакытында ремонтлауға һәм карап тотуға бәйлә чаралар комплексы;

- юлларны, квартал эчендәге машина юлларын һәм башка юл инфраструктурасын карап тоту-аларны тиешле тәртиптә һәм чисталыкта тоту, автомобильләренә һәм жәяүлеләренә юллар, тротуарлар, юл кырыйлары, квартал эчендәге машина юллары һәм юл хужалыгының башка элементлары буйлап ел дәвамында тоткарлыксыз хәрәкәттен тәэмин итү чаралары комплексы;

- ишегалды территорияләрен карап тоту-ишегалды территорияләрен тиешле норматив санитар-техник хәлдә тоту өчен башкарыла торган техник хезмәт күрсәтү һәм ағымдагы ремонт эшләре комплексы.

- күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын (яңгыр канализациясен), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) карап тоту-гамәлдәге дөүләт һәм муниципаль таләпләр нигезендә тиешле хезмәтләренә эшчәнлегенә, иминлегенә, аларның һәркем файдалана алырлык булуына, төрле билгеләнештәге жир асты коеларының һәм камераларының эстетик күренешенә, яңгыр канализациясенә һәм жир асты инфраструктурасының башка элементларына булышлык күрсәтү чаралары комплексы стандартлар;

- махсуслаштырылган автостоянка-ташландык хәлдә калдырылган, хужасыз транспорт чараларын саклау өчен билгеләнгән махсус жиһазландырылган һәм саклана торган майданчык;

- махсуслаштырылган оешмалар - төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә жирлек территориясен төзекләндерү өлкәсендә эшчәнлекнең махсус төрләрен гамәлгә ашыручы, шул исәптән транспорт чараларын махсуслаштырылган автостоянкага күчәрүче төрле оештыру-хокукый формадагы юридик затлар;

- транспорт чараларын урнаштыру өчен махсус бүлеп бирелгән урыннар - законнар нигезендә оештырылган автомобильләр кую урыннары, гаражлар, ремонт остаханәләре һәм техниканы саклау (хезмәт күрсәтү) өчен билгеләнгән башка биналар; Россия Федерациясе Министрлар Советы - Хөкүмәтенә 23.10.1993 №1090 карары белән расланган Россия Федерациясе Юл хәрәкәте кагыйдәләре нигезендә билгеләнгән парковкалар (парковка урыннары) «Юл хәрәкәте кагыйдәләре турында»;

- спорт майданчыгы-жир кишәрлеге, аның өслегендә физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар (баскетбол щитлары, борыслар, гимнастика стеналары, турниклар һәм (яисә) башка шундый объектлар)урнашкан территория;

- тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы - «кулланучылар хокукларын яклау турында» Федераль законның 9 статьясы нигезендә күрсәтү мәжбүри булган мәгълүматны (оешманың фирма исеме, аның урнашу урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында), шулай ук «Кулланучылар хокукларын яклау турында» Федераль законның 9 статьясы нигезендә мәжбүри булган мәгълүматны кулланучыларга житкерү өчен биналарны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында оешма урнашкан урында һәм (яисә) турыдан-туры товарны реализацияләү, хезмәтләр күрсәтү урынында билгеләнә торган территорияне төзекләндерү элементы закон нигезендә яки эшлекле әйләнеш гадәте нигезендә урнаштыру мәжбүри һәм реклама белән бәйле максатларны күздә тотмый;

- төзелеш майданчыгы-яңаларын (шул исәптән төгәлләнмәгән төзелеш объектларын) төзү, шулай ук гамәлдәге күчемсез мөлкәт объектларын реконструкцияләү, техник яктан яңадан коралландыру һәм (яисә) ремонтлау, демонтажлау урыны, шулай ук корылмаларны төзү һәм (яисә) монтажлау, ремонтлау, реконструкцияләү һәм (яисә) техник яктан яңадан коралландыру урыны;

- тактиль өслек-өске катламның фактурасы сизелерлек үзгәрә торган өслек;

- гомуми файдаланудагы территорияләр-чикләнмәгән затлар даирәсе тоткарлыксыз файдалана торган территорияләр (шул исәптән гомуми файдаланудагы су объектларының майданнары, урамнары, юллары, яр буйлары, яр бие полсалары, скверлар, бульварлар);

- «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясе-жирлек территориясе чикләрендәге территория;

- транспорт чарасы-юллар буйлап кешеләрне, йөкләрне яисә анда урнаштырылган жиһазларны (шул исәптән прицепларны, ярымприцепларны һәм транспорт чарасы составында хәрәкәт итү өчен кирәкле башка җайланмаларны) йөртү өчен билгеләнгән җайланма.;

- каты коммуналь калдыклар-физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыклар, шулай ук шәхси һәм көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерү максатларында физик затлар тарафыннан торак урыннарда алардан файдалану процессында үз Куллану үзлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук юридик затлар, индивидуаль эшкуарлар эшчәнлеге барышында барлыкка килә торган һәм физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыкларның составы буенча охшаш калдыклар керә.;

- территорияләрне җыештыру-житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чарны, карны җыюга, махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруга бәйле эшчәнлек төре, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итүгә һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлдерелгән башка чаралар;

- вәкаләтле органнар-Башкарма комитетның үз компетенциясе чикләрендә Лениногорск шәһәре территориясен төзекләндерүне оештыруны, координацияләүне һәм тикшереп торуну гамәлгә ашыручы функциональ һәм территориаль органнары;

- урна - күләме 0,2 куб метрдан алып 0,5 куб метрга кадәр булган, чүп җыю өчен хезмәт итә торган махсус савыт (чиләкләр, тартмалар һәм башка шундый савытлардан тыш);

- - фасад - бинаның тышкы ягы (төп, ян, ишегалды). Бинаның төп фасады иң зур күрү зонасына ия, кагыйдә буларак, үзек һәм/яки башка әһәмияттәге урамнарны кабул итүгә юнәлдерелгән;

- төзеклэндерү элементлары-декоратив, техник, планлаштыру, конструктив жайланмалар, яшеллэндерү элементлары, төрле жиһазлар һәм бизэкләр, шул исәптән бина, корылма, корылма фасадлары, кече архитектура формалары, стационар булмаган капитал булмаган корылмалар һәм корылмалар, территорияне төзеклэндерүнең состав өлешләре буларак кулланыла торган мөгълүмат ситлары һәм күрсәткечләр.

3 бүлек. Шундый йортлар чикләрендә төзелмәгән яисә төзелмәгән күпфатирлы йортлардагы урыннарның милекчеләреннән һәм (яисә) башка законлы хужаларыннан тыш) янәшәдәге территорияләр каравында күпфатирлы йортлардагы биналарның, биналарның, төзелешләренең, корылмаларның, жир кишәрлекләренең (милекчеләреннән һәм (яисә) башка законлы хужаларыннан тыш) катнашуы

Статья 3.1

3.1 статья

1. Күпфатирлы йортлардагы биналарның, төзелешләренең, корылмаларның, жир кишәрлекләренең милекчеләре һәм (яисә) башка законлы хужалары (мондый йортларның чикләре буйлап төзелмәгән яисә төзелмәгән яисә төзелгән жир кишәрлекләре, һәм дәүләт һәм муниципаль учреждениеләр) шул исәптән яқындагы территорияләре тотуда финанс яктан катнаша.

2. Яқын территорияне карап тоту эшләре түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- үлән чаптыру (үлән капламының биеклеге 15 см дан артмаска тиеш);
- чүп-чар жыю;
- язгы-жәйге чорда жәяүлеләр зоналарын себерү;
- жәяүлеләр зоналарын кардан жыештыру, бозлавыкка каршы материаллар (комнан тыш) белән эшкәртү;
- территорияне төзеклэндерү проекты яисә гамәлдәге колористик карар нигезендә кече архитектура формаларының төсө;
- урналарны һәм чүп-чар жыючыларны, муниципаль милектәге чүп-чардан тыш, жыйган саен чүп-чардан чистарту;
- яшеллэндерү элементларының торышы.

4 бүлек. Төзеклэндерүгә, оешмаларга гомуми таләпләр территорияләре тоту һәм жыештыру

4.1 статья

1. Муниципаль берәмлекнең бөтен территориясе Лениногорск шәһәре һәм анда урнашкан барлык биналар (торақ йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзеклэндерелергә, эчтәлеккә һәм жыештырылырга тиеш.

2. Гомуми файдаланудагы территорияләре, шул исәптән мәйданнар, урамнар, машина юллары, жирле әһәмияттәге автомобиль юллары, яр бие, скверлар, пляжлар, башка объектлар белән шөгылләнүче жир кишәрлекләрен карап тотуны һәм жыештыруны жирле үзидарә органы, йә вәкаләтле органнар үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыралар.

3. Физик һәм юридик затларга, аларның оештыру-хокукый рәвешләренә бәйсез рәвештә, милек хокукында, башка асыл яисә мәжбүри хокукта булган жир кишәрлегендә (алга таба - жир кишәрлекләренең хокук ияләре), шулай ук законнарда һәм әлеге Кагыйдәләрдә каралган күләмдә биналар, корылмалар чисталыгын

сакларга, территорияне кардан (чүп үләнәнән) жыештырырга, йортларның түбэләрен кардан һәм наратлардан чистартырга, чәчәк утыртуны оештырырга кирәк.

4. Әгәр дә бина, корылма милек хокукында яисә башка әйбер хокукында яисә берничә затның мәжбүри хокукында булса, жыештырылырга тиешле территория милек хокукындагы яисә күчәмсез милек объектына башка хокуктагы өлешкә пропорциональ рәвештә билгеләнә.

5. Жир кишәрлеге территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма булса, территорияне тоту һәм жыештыру чикләре яклар килешүе белән билгеләнергә мөмкин. Килешү булмаса, жыештырылырга тиешле территория барлык милекчеләр яисә биналарның, корылмаларның башка хужалары арасында тигез өлешләрдә билгеләнә. Физик яисә юридик зат биләмәсендәге жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, биләмәсендәге фактта урнашкан жир кишәрлеге чиге, шулай ук аның янәшәсендәге территория жыештырылырга тиеш.

6. Сугышлы авыл жирлеге территориясенә тиешле санитар торышын тәмин итү, әйләнә-тирә мохитне муниципаль берәмлек территориясен пычратудан саклау һәм яклау чараларын гамәлгә ашыру максатларында аларны жыештыру һәм санитар карап тоту өчен шәһәр жирлегенәң жирле үзидарә органы белән янәшәдәге яисә беркетелгән территорияләр буларак килешү буенча ныгытыла.

7. Шәһәр территориясендә үз эшчәнлеген гамәлгә ашыручы гражданныр (индивидуаль торак йортларның милекчеләре яисә яллаучылары), юридик затлар һәм индивидуаль эшкуарлар каты коммуналь калдыкларны, биологик калдыкларны, медицина калдыкларын, эре габаритлы һәм төзелеш чүпләрен чыгаруны калдыклар жыю, транспортировкалау, алардан файдалану, аларны зарарсызландыру, урнаштыру эшчәнлегенә лицензиясе булган махсуслаштырылган оешмалар белән шартнамәләр нигезендә оештыралар.

8. Контейнерлар һәм бункерларны тутыру һәм күчереп төюү, шулай ук аларга икенче чимал булып торучы калдыкларны, ягулык-майлау материалларын, майланган жылне, авторезинаны, газ разрядлы һәм минесцентлы лампаларны ташлау тыела. Күрсәтелгән калдыклар әлеге максатлар өчен махсус бирелгән савытларда һәм биналарда сакланырга һәм калдыкларны жыю, файдалану, транспортировкалау, зарарсызландыру, урнаштыру эшчәнлегенә лицензиясе булган махсуслаштырылган предприятиеләргә чыгарылырга тиеш.

4.2 статья

1. Жаваплы затлар жыештыралар һәм янәшәдәге территорияләрне карап тоту буенча чаралар комплексын гамәлгә ашыралар (янәшәдәге территорияләрне жыештыру (төзекләндерү) турындагы шартнамәләр нигезендә):

1) озынлыкка - жир кишәрлегенәң, бинаның, корылманың, коймаларның, төзелеш мәйданчыгының, сәүдә объектларының һәм башка объектларның бөтен территориясе дэвамында;

2) киңлеккә - урамның бордюр полосасына кадәр.

2. Жаваплы затлар түбәндәгеләрне үтөргә тиеш:

территориядә урналар булуын тәмин итөргә, ә анализланмаган биналарда, корылмаларда һәм корылмаларда - сыек калдыклар өчен жыентыклар (чүп-чар) жиһазларга (санитария таләпләренә туры китереп жиһазландырырга);

контейнерларга һәм контейнер мәйданчыкларына ирекле подъезд тәмин итөргә;

ТКО жыю өчен контейнерларны, аларны тутыруны һәм шәһәр территорияләрен пычратуны юкка чыгара торган урналарны төзек хәлдә тотуны тәмин итөргә;

чүп-чарны, контейнерларны һәм контейнер мәйданчыкларын, жыентыкларны (чүп-чарны) вакытында чистартуны һәм дезинфекцияләүне тәмин итөргә;

житештерү һәм куллану калдыкларын чыгаруны оештыруны һәм аларны юкка чыгару графигының үтәлешен тикшереп торуны тәэмин итәргә;

КККны үз вақытында чыгаруны башкарырга;

контейнерларның һәм контейнер майданчыкларының үз вақытында буялуын һәм юылуын башкарырга;

чүп-чарны, яфракларны, ботакларны, карны үз вақытында жыеп алырга, скребкалар астына ятты, үләннәрне 15 см дан артык үткәрмичә генә печән чаптырырга;

велосипед парковкасы (велопарклар) территориясендә булуын тәэмин итәргә.

4.3 статья

1. Җаваплы затлар жыештыру эшләрэн башкаралар һәм тротуарларны карап тоту һәм жыештыру буенча чаралар комплексын гамәлгә ашыралар:

1) торак һәм административ биналарның подъездларыннан турыдан-туры чыгу юллары булмаган һәм урамнары буйлап урнашкан яисә үтеп йөрү өлешеннән 3 м дан да артык булмаган һәм турыдан-туры чыгу юллары булмаган урамнарға һәм юлларға йөрү юлларына бүленгән - затларның юл өлешен жыю һәм карап тоту өчен җаваплы затларға йөкләнә;

2) инженерлык корылмаларына һәм баскычларға тоташучы - әлеге территорияләрне жыештыру өчен беркетелгән җаваплы затларға йөкләнә;

3) 3 метрдан артык газ белән йөрү өлешеннән һәм чыгу юлларыннан бүленгән һәм торак биналар, ишегалды территорияләре, ишегаллары һәм башка чыгу юллары, шулай ук йорт биләмәләре территориясендә урнашкан җәяүлеләр юллары подъездларыннан турыдан-туры чыгулары булган затлар өстенә йөкләнә.

4.4 статья

1. Шәһәр территорияләренең тиешле санитар торышын тәэмин итү, әйләнә-тирә мохитне шәһәр территориясен хужалык субъектларына һәм физик затларға пычранудан саклау һәм яклау чараларын гамәлгә ашыру максатларында яқындагы территорияләр ныгытыла.

Территорияләрне (жир кишәрлекләрен) жыештыру, чистарту һәм санитар карап тоту эшләрэн житештерү бурычлары, аларның оештыру-хокукий рәвешләренә бәйсез рәвештә, гамәлдәге жир законнары, торак урыннар территорияләрен карап тотуның санитария кагыйдәләре нигезендә физик һәм юридик затларға законда яисә шартнамәдә башкасы каралмаган булса, түбәндәге тәртиптә йөкләнә:

1) торак милекчеләре ширкәтләре, торак кооперативлары яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативлары һәм торак урыннар милекчеләре затыннан торак фонды белән идарә итүне гамәлгә ашыручы идарәче оешмалар - күпфатирлы йортларның йорт яны территориясе, шулай ук урамның машина йөртү өлешеннән 5 м ераклыктагы жир кишәрлегә. Әгәр жир кишәрлегенең чикләре билгеләнмәгән булса, күпфатирлы торак йорт юл буйлап урнашкан - торак йорттан тротуарга кадәр (тротуар булмаган очракта) урамнар, ләкин 10 метрдан артык түгел;

2) күпфатирлы торак йортларда төзелгән торак булмаган биналарны эксплуатацияләүче затлар - биналарның бөтен озынлыгы дәвамында, киңлегә - урамның 10 м ераклыгында, әмма идарәче оешма белән шартнамә булмаган очракта, 10 м дан артык булмаган очракта (юл буйлап объект урнашкан очракта);

3) социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән жир кишәрлегә чикләрендә территорияләр, шулай ук бирелгән жир кишәрлегә чигеннән 5 м ераклыкта яисә урамның машина юлына кадәр, ләкин 5 м дан артмаган (юл буйлап объект урнашкан очракта).

Гомумавыл өмәсен үткәргәндә һәм шәхси инициатива белән учреждениенең территориясе алдында төп фасад ягыннан урамга кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта), башка яктан 30 м радиуста эшләр башкарырга хокуклы;

4) сәнэгать предприяттиеләре һәм барлык милек рәвешләрендәге оешмалар - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр, аларга килү юллары, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге, керү юллары чигеннән 10 м ераклыкта яқын территорияләр, санитар-яклау зоналары. Предприяттиеләрнең санитар-яклау зоналары гамәлдәге санитария кагыйдәләре һәм нормалары таләпләре нигезендә билгеләнә;

5) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә төзүче (подрядчы) - территорияләр, аларга килү юллары, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге, керү юллары чикләреннән 15 м ераклыкта яқын территорияләр;

6) торак йортлар хужалары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә (яки, жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, жир кишәрлегенең факттагы чиге буенча), шулай ук жир кишәрлеге чигеннән 5 м ераклыкта йә урамның машина юлына кадәр, әмма 5 м дан артык түгел (юл буйлап объект урнашкан очракта).

Гомумавыл өмәсен үткәргәндә һәм шәхси инициатива белән булганда, ирекле нигездә территорияне жыештыру һәм үлән чаптыру эшләрен 5 метрдан артык башкарырга хокукы;

7) стационар булмаган объектлар (лоткалар, киосклар, павильоннар һәм башка стационар булмаган сәүдә объектлары) һәм сезонлы кафелар хужалары - бирелгән жир кишәрлеге территориясе, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта йә урамның машина юлына кадәр, ләкин 10 м дан артык түгел (юл буйлап объект урнашкан очракта).

Шәхси инициатива ирекле нигездә һәм жирле үзидарә органы белән килештергәндә, яқындагы территорияне жыештыру эшләрен башкарырга һәм объектны урнаштыру урынының тышкы чигеннән 10 м ераклыкта үләнне чабып йөртергә хокукы;

8) сәүдә һәм жәмәгать туклануы оешмалары (базарлар, кибетләр, ресторанныр, кафелар) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта яисә урамның машина юлына кадәр, ләкин 10 м дан артык түгел (юл буйлап объект урнашкан очракта).

Шәхси инициатива ирекле нигездә һәм жирле үзидарә органы белән килешенгән очракта, яқындагы территорияне участок чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның машина йөрү өлешенә кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) жыештырырга.

Сәүдә объектларында урнаштырылган чүп савытларын тоту - сәүдәне гамәлгә ашыручы затлар тарафыннан башкарылырга;

9) биналарның, корылмаларның милекчеләре яисә башка хокук ияләре - бинаның, корылманың периметры яисә бирелгән жир кишәрлегенең чиге буйлап, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта яисә урамның машина юлына кадәр, ләкин 10 метрдан артык түгел (объект юл буйлап урнашкан очракта).

Шәхси инициатива ирекле нигездә һәм жирле үзидарә органы белән килештергәндә, янәшәдәге территорияне участок чикләреннән 10 метрдан артык радиуста һәм урамның юл өлешенә кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) жыярга;

10) автомобиль юлларының юл буе полосалары чикләрендә урнашкан автомобиль заправка станцияләре, автомобиль постлары, транспорт чараларына техник хезмәт күрсәтү станцияләре (автосервис, шиномонтаж һ.б.), сәүдә һәм жәмәгать туклануы объектлары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә урнашкан территорияләр, шулай ук янәшәсендәге территория бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 15 м ераклыктагы һәм машина юлына кадәрге территорияләр;

Шәхси инициатива ирекле нигездә һәм жирле үзидарә органы белән килештереп, яқындагы территорияне участок чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның машина юлына кадәр жыештырырга;

11) гараж кооперативлары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территорияләр, аларга килү юллары, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге, керү юллары чигеннән 10 м

ераклыкта йә урамның машина юлына кадәр, әмма 10 м дан артык түгел (юл буйлап объект урнашкан очракта);

Шәхси инициатива ирекле нигездә һәм жирле үзидарә органы белән килештереп, кишәрлек чикләреннән 50 м радиуста һәм урамның юл өлешенә һәм аларга килү юлларына кадәр яқын территорияне җыештырырга;

12) гражданның бакчалык, яшелчәчелек һәм коммерциягә карамаган берләшмәләре - бирелгән жир кишәрлеге территориясе, шулай ук аңа яқын урнашкан территория бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта йә урамның машина юлына кадәр, әмма 10 метрдан артык түгел (юл буйлап объект урнашкан очракта);

Шәхси инициатива ирекле нигездә һәм жирле үзидарә органы белән килештергәндә, яқындагы территорияне участок чикләреннән 20 м радиуста һәм урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) җыярга;

13) жирләү урыннары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә, шулай ук янәшәсендәге территория бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта йә урамның машина юлына кадәр, ләкин 10 метрдан да артык түгел (юл буйлап объект урнашкан очракта);

14) бүлеп бирелгән кишәрлекләр чикләрендә реклама конструкцияләре.

Шәхси инициатива ирекле нигездә һәм жирле үзидарә органы белән килештереп, 10 м радиуста территорияне җыештырырга, шулай ук әлеге конструкцияләр тирәсендә югарыда күрсәтелгән конструкцияләрдә урнаштырылган өзелгән һәм таркалган реклама плакатларына, баннерларга һәм башка реклама плакатларына кадәр;

15) килү һәм чүп җыю техникасын туктату нокталары - 5 м, шулай ук килү нокталары тирәсендә һәм чүп җыю техникасын, таратылган һәм таркалган чүп-чарны туктату нокталары;

16) автомобиль юллары янында урнашкан чүп-чар җыю бункерлары, бирелгән жир кишәрлеге территориясендә, шулай ук бункерлар тирәсендә радиуста 10 метрга кадәр чәчелгән һәм таркалган чүп-чарга кадәр;

17) гомуми файдаланудагы территориядә урнаштырылган чүп савытларын карап тоту - территорияне җыештыручы оешма тарафыннан шартнамәләр буенча гамәлгә ашырыла;

18) автотранспорт чараларының озак һәм кыска сроклы саклау тукталышлары хужалары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территория, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта йә урамның машина юлына кадәр, әмма 10 метрдан артык булмаган (юл буйлап объект урнашкан очракта);

19) коммуналь билгеләнештәге корылмалар карамагында булган оешмалар - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территория, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта аңа яқын территория;

20) идарә итүендә автоматик режимда эшләүче (хезмәт күрсәтүче персоналдан башка) инженерлык корылмалары булган предприятиеләр - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә территория, шулай ук бирелгән жир кишәрлеге чигеннән 10 м ераклыкта яқын территория;

21) хезмәт күрсәтү оешмасы - биләгән кишәрлекнең озынлыгы буенча ике яклы төзелешле урамнарда, киңлеге буенча - магистраль тротуарга кадәр, тротуар булмаганда - урамның машина юлының бордюр полосасына кадәр;

22) хезмәт күрсәтүче оешма - биләп тора торган участокның озынлыгы буенча берьяклы төзелешле урамнарда, ә киңлеге буенча - бөтен урамның киңлегенә, шул исәптән капма-каршы тротуарны һәм тротуар артында 10 метрны да кертеп;

23) хезмәт күрсәтү оешмасы - жир өсте өлешендәге 5 м ераклыктагы жир асты һәм жир өсте кичүләре, баскыч җыеннары һәм күчешләрнең үзләре өчен.

4.5 статья

1. Жирле әһемияттәге автомобиль юлларын тоту һәм җыештыру «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алулар

өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 апрелендәге 44-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә муниципаль ихтыяжлар өчен сатып алуларны гамәлгә ашыру нәтижәләре буенча билгеле бер башкаручы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Автомобиль юлларының юл буе полосасында яисә алар янәшәсендә урнашкан сервис (кибетләр, кафе, отельләр, АЗС, СТО, ял майданчыклары) объектларына бүлөп бирелгән территорияләргә тоту һәм жыештыру мондый объектларның хужасы (миләкчесе) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

4.6 статья

1. Яшелләндрәү һәм төзекләндрәү элементларын тоту һәм карау түбәндәгеләргә гамәлгә ашыра:

1) бирелгән жир кишәрлегә чикләрендә - жир кишәрлегенә миләкчеләргә яисә башка хокук ияләргә;

2) гомуми файдаланудагы яшелләндрәү территорияләргә чикләрендә - дөүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 апрелендәге 44-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә муниципаль ихтыяжлар өчен сатып алуларны гамәлгә ашыру нәтижәләре буенча билгеле бер башкаручы;

3) чикләнгән файдаланудагы яшелләндрәү территорияләргә (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнгән урыннар чикләрендә (санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) - әлегә объектларның хужалары;

4) йорт яны территорияләргә чикләрендә - күпфатирлы йортлардагы торак урыннар миләкчеләргә яисә идарәчә оешмалар, асылда барлыкка килгән ишегалды территориясен (балалар һәм башка майданчыклар, рекреацион әһәмияттәгә зоналар, транспорт чаралары саклау һәм туктап тору урыннары) кертәп;

5) жир өстә коммуникацияләргә, шул исәптән электр челтәрләргә, яктырту челтәрләргә, радиолинияләргә сак зоналарында күрсәтелгән коммуникацияләргә хужалары;

6) жир асты коммуникацияләргә сак зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса) - күрсәтелгән коммуникацияләргә хужалары.

4.7 статья

1. Кювет, торбалар, дренаж корылмаларын жыештыру һәм чистарту, урамнардан һәм юллардан грунт суларын һәм жир өстә суларын бүлөп бирү, яңгыр канализациясә һәм яңгыр сулары коелары коллекторларын чистарту аларны эксплуатацияләүчә оешмалар тарафыннан башкарыла.

2. Яшел утыртмаларны аудару рөхсәтеннән башка яшел утыртмаларның төшләргә, күчәрәп утырту, аларны кисәп алу һәм зарарлау, шулай ук бирелгән рөхсәтнең шартларын һәм срокларын үтәмәү, яшел утыртмаларны рөхсәтсез юкка чыгару дип таныла. Гаеплеләр санкцияләнгән жимерелү өчен жаваплылыкка тартылалар, һәм зыян исәпләүнең гамәлдәгә методикалары нигезендә исәпләнгән зыян түләтелә.

4.8 статья

1. Диспетчерлык пунктларын, шөһәр жәмәгәт транспортының борылыш майданчыкларын тоту һәм жыештыру пассажирлар транспортын эксплуатацияләүчә оешмалар тарафыннан башкарыла.

4.9 статья

1. Ижтимагый транспортны павильоннарны тоту һәм жыештыру махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан тәмин ителә.

4.10 статья

1. Жәмәгәт бәдрәфләрен урнаштыру һәм тоту тәртибә гамәлдәгә законнар, санитария кагыйдәләргә һәм нормалары нигезендә билгеләнә. Санитария һәм

туалетларның техник торышы өчен җаваплылыкны аларның милекчеләре, хужалары, арендаторлары яки махсуслаштырылган оешмалар китерә, аларга хезмәт күрсәтә.

4.11 статья

1. Төзекләндерү, җыештыру һәм карап тоту эшләрен башкару ешлыгы, объектларның тиешле санитария һәм техник торышын тәэмин итүне исәпкә алып, эшләр заказчысы тарафыннан билгеләнә.

4.12 статья

1. вәкаләтле органнар муниципаль берәмлек территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләргә, билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә карап тоту һәм җыештыру эшләрен башкаруны тикшереп тора.

5 бүлек. Биналар, корылмаларны карап тоту һәм алар урнашкан җир кишәрлекләре буенча гомуми таләпләр

5.1 статья

1. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм җир кишәрлекләренең эчтәлеген аларның милекчеләре яисә башка хокук ияләре мөстәкыйль рәвештә йә махсуслаштырылган оешмаларны үз акчалары исәбеннән җәлеп итү юлы белән гамәлгә ашыралар.

2. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм җир кишәрлекләрен тоту түбәндәгеләрен үз эченә ала:

- 1) биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;
- 2) җир кишәрлеген җыештыру, печән чабу һәм санитария-гигиена белән чистарту;
- 3) гражданныр, оешмалар һәм индивидуаль эшкүарлар эшчәнлегә нәтижәсендә барлыкка килә торган җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю һәм алып китү;
- 4) җир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау;
- 5) керү төеннәренә кар, боз һәм кузырекларын вакытында чистартырга, кар һәм карнизлардан, балконлардан һәм көймәләрдән, агачлар ябалдашларының зарарлануыннан саклану чараларын тәэмин итеп, очып китүләргә, карны һәм сосулны чистартырга;
- 6) кышкы чорда торак фонды белән идарә итүне гамәлгә ашыручы биналарның хужалары (арендаторлары) һәм идарәче оешмалар кар, наледиле, сосулек, шулай ук алар барлыкка килгән саен кар түбәләрен һәм керү урыннары козырекларын вакытында чистарту оештырылырга тиеш;
- 7) тышкы сулы түбәләргә вакыт-вакыт кар катламы ясалуга юл куймыйча, 30 см дан артык калыныктагы кар катламын чистартырга, ә җылытканда карны азрак калыныкта ташларга кирәк;
- 8) җәяүлеләр зоналарына чыга торган кар, кар һәм сосулның түбәләрен, алар барлыкка килгән саен, билгеләнгән нормалар нигезендә куркыныч участкаларның беренчел киртәләргә белән чистартырга;
- 9) барлык төр түбәләрдә, балконнарны һәм керү төеннәренә козырекларын да кертәп, кар өслекләргә ясалуга юл куймаска;
- 10) урамга караган түбәнең түбәсен һәм керү узелларының козырекларын һәм тәрәзә уемнарының кар белән капланган урыннарын, аларны тротуарларга ыргытып, түбә скаты өслегеннән тротуарларга ыргытылган бозны һәм сосулны тәүлекнең якты вакытында гына чистартырга. Түбәнең калган скатларыннан кар ташлау, шулай ук яссы түбәләр эчке ишегалды территорияләргә чыгарылырга тиеш. Кар ыргыту алдыннан кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итүче сак чаралары үткәрергә кирәк. Йортлардан ташланган кар, гомуми файдаланудагы юлларга җыештырылган һәм юлның алгы өлеше буйлап урнаштырылган бозлыклар, юл өлешен җыештыручы зат белән төзелгән шартнамә нигезендә кар чыгару белән бер үк вакытта чыгарыла;

11) түбәдән һәм керү төөннәренә кар салганда агачларның, куакларның, урам электр яктыртуның һава линияләренең, электр корылмаларының, реклама конструкцияләренең, светофор объектларының, юл билгеләренең, элемтә линияләренең тулысынча сакланышын тәэмин итә торган чаралар күрергә тиеш.

3. Юридик затлар (индивидуаль эшкурлар) һәм физик затлар үз милкәндәге, биләгән яисә файдаланган жир кишәрлекләрендә Сосновский борщевикын юкка чыгару эшләрен башкарырга тиеш.

6 бүлек. Фасадларның тышкы күренешенә һәм эчтәлегенә, биналар, корылмалар, керү төркемнәре, түбәләр һәм йорт билгеләренә карата гомуми таләпләр

6.1 статья

1. Биналар, корылмалар фасадлары өчен төп шарт архитектура-сәнгать образының, материалларның һәм төсле чишелешнең стиль ягыннан бердәмлеге булып тора.

2. Фасадның каль участоклары, детальләр, элементлар һәм өстәмә жиһазлар комплекслы карар нигезендә урнаштырылырга тиеш.

3. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары расланган дизайн-проект (паспорт) нигезендә урнаштырылырга тиеш.

6.2 статья

1. Төсле карар фасадның характеристикаларына һәм стилиенә, объектның функциональ билгеләнешенә, әйләнә-тирә мохиткә туры килергә тиеш.

2. Урамнан, стеналардан һәм арка юлларын ябудан каралган йортларның (ян фасады) сатучылары фасадның төсләр чишелеше паспорты нигезендә тулысынча төп фасад төсенә буяла.

6.3 статья

1. Биналарның, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешендәге, декоратив бизәлештәге һәм инженерлык элементларына күренеп торган зыян китермәскә һәм тиешле эстетик халәттә ярдәм ителергә тиеш.

2. Биналарның фасадларын, аерым детальләренә бетерү яисә үзгәртү белән бәйлә корылмаларны үзгәртү норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә рөхсәт ителә.

3. Бина фасадының төсләр гаммасы бинаның фасадларының төс чишелеше паспорты нигезендә билгеләнә һәм билгеләнгән тәртиптә килештерелә. Бинаны, корылманы эксплуатацияләгәндә яисә ремонтлаганда төсләр тонын үзгәртү килештермичә рөхсәт ителми.

4. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан биналарның фасадлары бүлегә мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендәге кануннар һәм мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендәге вәкаләтле органнар белән килештереп, мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендәге вәкаләтле органнар белән килештереп гамәлгә ашырыла һәм биналарның архитектура стилиендә, шул исәптән урамнарны төзүнең гомуми стилиендә башкарыла.

5. Фасадларның әйләнәсе штукатур, канлы һәм гүзәл эшләренә кабул иткәннән соң һәм бинаның фасадларының төсләр чишелеше паспорты нигезендә генә үткәрелә.

6. Ремонттан, үзгәртеп корудан соң фасадлар алу кабул итү комиссиясе тарафыннан башкарыла, аның составы Башкарма комитет тарафыннан раслана.

6.4 статья

1. Биналарның, корылмаларның фасадларын тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) фасадларның, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырекларын, балкон һәм көймә коймаларын, карнизларны, аерым баскычларны, төшү һәм баскычларны киртәләүне, витриналарны, декоратив детальләрен һәм башка конструктив элементларны үз вакытында ремонтлауны һәм торгызуны һәм торгызуны һәм аларның төсен;

2) сулыкларның, су торбаларының һәм сливларның төзек хәлдә булуын һәм аларның эчтәлеген тәэмин итү;

3) герметизацияне, жөйләрне сүтеп ябыштыруны, ярыкларны һәм казылмаларны;

4) тәрәзә төпләрен һәм подвалга керү урыннарын торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;

5) фасадта урнаштырылган электр яктырткычын төзек хәлдә тоту һәм аны караңгы төшү белән кабызу;

6) фасадларның торышына һәм эксплуатацияләү шартларына карап, өслекләрен вакытында чистарту һәм юдырту;

7) тәрәзә һәм витриналарны, вывескаларны һәм күрсәткечләрен вакытында юу;

8) язулардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук китерелгән граффитидан чистарту.

2. Фасадларның конструкторлык элементлары һәм эшләнеше аларның нормаль тузган саен торгызылырга яисә кинәт зарарлану шартлары барлыкка килгәндә (аварияләр, стихияле бәла-казалар, янгын һ.б.) әлеге хәлләр туктатылганнан соң ике ай эчендә торгызылырга тиеш.

6.5 статья

1. Түләнергә тиешле биналарның, төзелмәләренең һәм корылмаларның фасадлары элементлары составына түбәндәгеләр керә:

1) приямкалар, подвалга керү урыннары һәм чүп-чар окамералары;

2) керү төркемнәре (баскычлар, майданчыклар, култыкшалар, ишек өстендәге козыреклар, коймалар, ишекләр һ.б.);

3) цоколь һәм отмостка;

4) диварлар яссылыгында;

5) фасадларның чыгыш ясаучы элементлары (балконнар, көймәләр, эркерлар, карнизлар һ.б.);

6) түбәләр, шул исәптән рәшәткәләрен киртәләүче вентиляция һәм төтен торбаларын да кертеп, түбәгә чыгу һәм башкалар;

7) архитектура детальләре һәм тышкы кыяфәте;

8) чокырларны да кертеп, су үткәргеч торбалар;

9) парапетлы һәм тәрәзә коймалары, рәшәткәләр;

10) тәрәзә, балкон, билбау, цоколь, свеслар һ.б.ларның металл бизәлеше;

11) асылмалы металл конструкцияләр (әләм тотучылар, анкерлар, янгын баскычлары, вентиляция жиһазлары һ.б.);

12) панельләр һәм блоклар арасындагы горизонталь һәм вертикаль жөйләр (эре панельле һәм эре блоклы биналарның фасадлары);

13) пыяла, рамнар, балкон ишекләре;

14) биналарга якин урнашкан стационар киртәләр;

15) урам исемнәре һәм йорт номерлары булган күрсәткечләр.

6.6 статья

1. Тиешле вазыйфалары йөкләнгән биналарның, корылмаларның милекчеләре, башка хокук ияләре һәм башка затлар түбәндәгеләргә бурычлы:

1) кирәк булган саен, ләкин елга бер тапкырдан да ким түгел, махсус техника һәм методика буенча юу кулланып, фасадларны чистартырга һәм юарга;

2) кирәк булганда, елга ике тапкыр, язын (жылылык системаларын сүндергәннән соң) һәм көзен (жылыту сезоны башланганчы), кагыйдә буларак, химик чаралар,

тәрәзәләр пыяласының эчке һәм тышкы өслекләрен, балкон һәм көймә ишекләрен, керү ишекләрен чистартырга һәм юарга;

3) облицовка, штукатурка, фактур һәм төслә катламнарның жирле жимерелүе ачыкланган саен, штукатуркадагы ярыкларны, облицовка жөөннән эремәне, кирпич һәм вак кисәк кладкаларын аерып алуны, жыелма биналарның тулы кисемнәренә герметлаштыра торган өлешләрен жимерүне, стеналарның калкып чыга торган өлешләрендә металл өслекләренә зарарлануын яисә тузуын, су торбаларын, юеш һәм күгәргән тапларны, жылынган һәм сөрелгән урыннарны жимерүне, өслекнең гомуми пычрануын, парапетларны жимерүне һ.б. бетерергә, аларны алга таба үстөрүгә юл куймыйча, аларны ачыкларга тиеш;

4) фасадның аерым элементларын (цоколь, крылец, баскычлар, приямкалар, керү ишекләре, капка, цоколь тәрәзәләре, балконнар һәм көймәләр, су агышлы торбалар, тәрәзә төпләрендәге отливлар, сызыкча ачышлар һәм башка конструктив элементлар) ремонтлауны кимендә өч елга бер тапкыр башкарырга;

5) чыгыш ясаучы конструкцияләр жимерелү ихтималы булган очракта, саклау-кисәтү чараларын (коймалар, сеткалар урнаштыру, элементның жимерелә торган өлешен демонтаж һ.б.) башкарырга.

6.7 статья

1. фасадларны эксплуатацияләгәндә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

1) биналарның һәм корылмаларның фасадлары стеналары өслегенә зарарлануы (пычрануы): подтеклар, ефәк буяулар, ярыклар булу, штукатурка, тышлау жайланмалары өзөлү, кирпич кладка зыян килү, тимер-бетон конструкцияләренә саклык катламын өзү һ.б.

2) биналарның һәм корылмаларның архитектура һәм сәнгать-скульптур детальләренә зыян китерү (аларның проект документациясә каралган очракларда булмау);

3) панераара бөрелешләренә герметизациясен бозу;

4) штукатуркаларның, тышчаларның, фасадларның, биналарның яисә корылмаларның цоколь өлешенә бизәкле катламының зарарлануы (шартлавы, пычрануы), шул исәптән тәрәзә, керү приямкалары конструкциясенә төзөксезлеге;

5) биналар һәм корылмалар фасадларының чыгыш ясаучы элементлары: балконнар, лоджий, эркерлар, тамбурлар, карнизлар, козыреклар зарары (пычрануы);

6) балконнарның, көймәләренә, парапетларның, түбәләренә коймаларын жимерү (булмау, пычрану);

7) фасадны һәм аның элементларын әлеге бинаның төсә буенча шул бинаның билгеләнгән бинасыннан, проект тирбәләшле паспорты белән корылмадан аерыла торган материалларны бизәкләү һәм буяу;

8) вәкаләтле орган белән килештермичә, урамның, тыкрыкның, мәйданның, бинаның номерын, корылманың номерын, корпусның яисә төзелешнең күрсәткелләрен иреккә рәсмиләштерү, урнаштыру һәм эксплуатацияләү;

9) расланган үрнәкләргә туры килми торган урам исемнәре һәм йортларның номерлары белән күрсәткелләр урнаштыру;

10) бинаның фасадында һәм (яисә) түбәсендә флаглар, флаглар тотучыларның корылмалары, флагштоklar урнаштыру һәм эксплуатацияләү, проект вәкаләтле орган белән килештерелгән булса;

11) бинаның фасадында һәм (яисә) түбәсендә тышкы мәгълүмат урнаштыру чараларын, вәкаләтле орган белән килештерелгән дизайн-проекттан башка урнаштыру һәм эксплуатацияләү;

12) яңа архитектура детальләрен төшерү, алмаштыру яисә урнаштыру, яңа проемотларны урнаштыру, тәрәзә рәвешләрен үзгәртү, яңа балконнарны һәм көймәләренә, эркерларны яңадан жиһазлау яисә урнаштыру, билгеләнгән тәртиптә килештермичә һәм рөхсәт алмыйча, балконнар арасында пространство төзү;

13) биналарның, корылмаларның фасадларын (житештерү, склад, индивидуаль торак төзелешеннән тыш) төрү өчен, шулай ук гомуми файдаланудагы территорияләрдә биналар, корылмалар, фасадлар белән чыга торган корылмаларны (төзелеш төзелешләрәннән тыш) чикләү өчен (шул исәптән мәйданнар, урамнар, юл йөрү, яр буйлары, скверлар, яшел зоналар) төзү өчен профнастилны, сайдингны, металл кәгазьләрне һәм башка шундый материалларны куллану, мәдени мирас объектларыннан тыш;

14) жиңмерелгән яисә зыян күргән архитектура детальләрен торгызылганчы фасадларның төсе;

15) фасадларның өлешчә бизәге (биналарның беренче катларының тулы бизәге искәрмә булып тора);

16) төсләр чишелешен ирекле үзгәртү, рәсемнәр, үрелешләр калынлыгы һәм фасадларның башка элементлары, шул исәптән тәрәзә һәм витриналар, ишекләр, балконнар һәм көймәләр, фасадның гомумархитектура карарына туры килми торган борылышлар һәм жиһазлар калынлыгы;

17) биналарның һәм корылмаларның фасадларын төзүнең декоратив карарын һәм тышкы күренешен боза торган өстәмә элементлары һәм жайланмалары;

18) гомуми файдаланудагы территорияләрдән чыга торган һәм тикшерелә торган фасадлар булган биналарда һәм корылмаларда чукрак металл полотнолар урнаштыру, фасадның архитектур карарына туры килми торган ишек тулмаларын урнаштыру, фасадтагы башка керү юлларының характерын һәм төсләрен карап хәл итү;

19) фасад яссылыгына мөнәсәбәттә ишек блогының урнашуы һәм үзгәрүе;

20) тәрәзә һәм ишек тартмасы белән проемо арасындагы жөйләрнең сыйфатсыз карары, ул фасадның тышкы күренешен начарайта;

21) пыяла кисәкләрнең үтә күренмәләгән, төсен һәм декоратив пленкалары белән каплануын, пыяла кисәкләре белән пыяла ябыштыруын ирекле үзгәртү;

22) балконнарның нинди дә булса үзгәрешләрен житештерү, тиешле рөхсәттән башка көймә житештерү, келәмнәрне, киём-салымны, балконнарның тышкы ягынан эчке киём, урамга чыга торган биналарның төп фасадларының тәрәзәләрен житештерү, шулай ук аларны йорт кулланылышының төрле предметлары белән тәэмин итү;

23) архитектур детальләрдә, декор элементларында, кыйммәтле архитектур бизәкле өслекләрдә тышкы кондиционерлар һәм антенналар урнаштыру, шулай ук архитектур өслекләргә зарарлауга китерә торган беркетү;

24) фасадның гамәлдәге декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, керү төркемнәрен урнаштырганда яңа бизәкләү һәм реклама белән капларга;

25) биналарга, тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары корылмаларына үз белдеге (законсыз) беркетү;

26) афишалар, белдерүләр, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукция элү һәм ябыштыру, шулай ук биналар, корылмалар фасадларында граффити ясау.

6.8 статья

1. Антеннаны урнаштыру рөхсәт ителми:

1) төп фасадларда;

2) түбәдә, ишегалды фасадларында һәм брендмауэрларда;

3) биналарның түбәләрендә, биналарның һәм корылмаларның (манаралар, гөмбәзләр) силуэт төгәлләүләрендә, парапетларда, түбә коймаларында, вентиляция торбаларында;

4) фасадның почмак өлешендә;

5) балконнар, көймә коймаларында.

6.9 статья

1. Тышкы күзөтү видеочаралары лапаслар, козыреклар, балконнар, эркерлар, архитектур деталлардан азат булган фасад кишөрлеклөрөндө, декорларда, бизөлөшнөң кыйммөтлө элементларында урнаштырыла. Колонналарда, фронтоннарда, карнизларда, пилястраларда, порталларда, козырекларда, балконнар цокольлөрөндө тышкы күзөтү камераларын урнаштыру рөхсөт ителми.

6.10 статья

1. Гамөлдөгө законнар нигезендө түбөндөгөлөр рөхсөт ителә:

1) керү юлларында вөкалөтлө орган белән килештерелгән мөгълүмати стендлар урнаштыру;

2) урам буйлап урнашкан биналарда ишегалды фасадлары ягыннан тышкы кондиционерлар һәм антенналар урнаштыру.

7 бүлек. Керү төркемнөрөн карап тоту

7.1 статья

1. Биналарның, корылмаларның керү төркемнөрөн яктырту жайланмасы, лапас (козырек), өслөклөрнө үзара бөйлөү элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидларның һәм халыкның аз мобильлө төркемнөрөн (пандуслар, култыксалар һ.б.) белән жиһазларга кирөк.

2. Керү төркемнөрөн проектлаганда, биналарның, корылмаларның фасадларын яңартканда, үзгөрткөндө түбөндөгөлөр рөхсөт ителми:

1) фасадның гамөлдөгө декоратив, архитектура һәм сөнгөт элементларын керү төркем элементлары, яңа бизөклөү һәм реклама белән ябу;

2) гомуми файдаланудагы территориядө чыга торган фасадлардагы жир өсте тигезлегеннән 1,2 м дан югарырак урнашкан биналарга подвалга һәм цоколь катына керү жайланмасы;

3) жөяүлөлөр хөрөкөтөнө комачаулы торган терөк элементларын (колонналарны, агып төшүнө һ.б.) урнаштыру;

4) бина фасадының комплекслы чишелешен исөпкө алып, проект документациясен эшкөртмичө ике һәм аннан күбрөк керү жайланмасы (булганнарын исөпкө алып);

5) тротуарлар зонасында урам-юл чөлтөрө зонасында жиңөл конструкциялөрдөн (баскычлар, пандуслар, баскыч, яшеллөндөрү) керү төркем элементларының минималь норматив киңлегө 0,5 метрдан артыкка якин тротуарга урнаштыру;

6) жиңөл конструкциялөрдөн кергән керү төркемнөрөнөң кызыл линиялөрөннән читтө 1,5 м дан артыкка урнашуу;

7) күпфатирлы йортта урыннар милөкчөлөрөнөң ризалыгын алмыйча, керү төркем күпфатирлы йортта урнаштыру;

8) торак урын милөкчөсөнөң ризалыгын алмыйча керү төркем урнаштыру өчөн балкон куллану;

9) күпфатирлы йортларда урнашкан торак булмаган биналарның керү төркемнөрөн рөхсөтсөз урнаштыру, вөкалөтлө орган белән килештермичө.

8 бүлек. Түбөнө карап тоту

8.1 статья

1. Биналарның, корылмаларның түбөлөрө, су үткөрү системасы элементлары, төтөн чыгару һәм вентиляция системалары төзөк хөлдө булырга һәм телөсө нинди һава торышы шартларында йорт һәм жөяүлөлөр өчөн куркыныч тудырмаска тиеш.

2. Кышкы чорда кар, наледи һәм сосулның керү узелының түбөсөн һәм козырекларын вакытында чистарту оештырылырга тиеш.

3. Жәяүлеләр зоналарына чыга торган якларда кар түбәсен чистарту участкалар киртәсе белән башкарылырга һәм барлык кирәкле саклык чараларын кабул итеп, бары тик тәүлекнең якты вакытында гына башкарылырга тиеш.

4. Башка скат түбәләреннән, шулай ук яссы түбәләрдән кар ташлау эчке ишегалды территорияләренә башкарылырга тиеш.

5. Түбәдән жәяүлеләр юлына ташланган, жәмәгать транспортын көтү тукталган, карның үткән өлеше һәм кичекмәстән жыештырылырга тиеш.

6. Кар һәм наледи ташлаганда, наратларны кыяганда, түбәдә ремонт эшләрен һәм башка эшләрен башкарганда агач һәм куакларның, электр белән тәэмин итүнең һава линияләренең, яктырту һәм элементәнең, юл билгеләренең, юл светофорларының, юл киртәләренең һәм жайланмаларының, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, декоратив бизәкләрнең һәм инженерлык элементларының сакланышын тәэмин итә торган чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар зарарланган очракта, алар түбәне чистарткан һәм зарарланган очракта торгызылырга тиеш.

7. Рәхсәт ителми:

1) түбә өстендә түбәләр, түбә өчен билгеләнгән предметлар (көрәкләр, скрепкалар, ломнар), төзелеш материаллары, ремонт калдыклары, файдаланылмый торган механизмнар һәм башка предметлар төзү;

2) су үткәргеч торбалар бүрәнәләренә боз, кар һәм чүп-чар биналары түбәсеннән ташлана.

8.2 статья

1. Биналарның, корылмаларның түбәләре су үткәргечләре булырга тиеш, алар жәяүлеләр һәм жәяүлеләр зоналарына агып төшә торган суның турыдан-туры эләгуенә юл куймый. Желоба, воронка, водостоклар аерылгысыз булырга һәм жыелган су күләменең үткәруенә исәпләнергә тиеш. Юл кырыйларына жәяүлеләр зоналары булган биналар ягына чыга торган шоферлар жәяүлеләр юлыннан читкә китәргә тиеш.

9 бүлек. Йорт билгеләрен карап тоту

9.1 статья

1. Биналар, корылмалар Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы «Сугышлы авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы «Сугышлы авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының 2015 елның 19 ноябрәндәге 10 карары белән расланган Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы «Сугышлы авыл жирлегә» муниципаль берәмлегендә урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләренә рәсмиләштерүне һәм урнаштыруны регламентлаштыручы Нигезләмәгә ярашлы рәвештә эшләнгән йорт билгеләре белән жиһазландырылырга тиеш. 2. Биналар, корылмалар унификацияләнгән (форма, зурлык, төсле чишелеш, шрифт белән язылу) адреслау билгеләре (аншлаглар һәм номер билгеләре), торак йортлар подъездлар һәм фатирлар номерлары күрсәткечләре белән жиһазландырылырга тиеш.

9.2 статья

1. Аншлаглар Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә бертөрле үлчәмдәге шрифт белән башкарыла.

2. Аншлагларны урнаштыруга гомуми таләпләр түбәндәгеләр:

1) урнаштыру урыннарын унификацияләү, урнаштыру буенча бердәм кагыйдэләрне үтәү;

2) жәяүлеләр һәм транспорт хәрәкәте шартларын, биналарның кабул итү дистанцияләрен, архитектурасын, яктыртылуын, яшел утыртмаларны исәпкә алып яхшы күренүчәнлек.

9.3 статья

1. аншлаглларны урнаштыру түбәндәге таләпләргә жавап бирергә тиеш:

1) жир өстеннән биеклегә - 2,5 - 3,5 м (заманча төзелеш районнарында - 5 м га кадәр), бина почмагынан 1,0 м ераклыкта;

2) чыгыш ясаучы архитектура детальләреннән ирекле булган фасад участогында урнаштыру;

3) фасадның вертикаль күчәренә гади, архитектур эгъзаларына бәйлелек;

4) күрше фасадларда билгеләр урнаштыруның бердәм вертикаль билгесе;

5) тышкы каплагыч объектлар (агачлар, корылмалар) булмау;

6) урам исемнәре күрсәтелгән күрсәткечләр бинаның ике ягында да чатларда урнашкан биналар диварларында билгеләнә;

7) урам чатында әлеге чатка чыга торган йортлардагы күрсәткечләр билгеләнә.

2. Номер тамгалары түбәндәгечә урнаштырылырга тиеш:

1) төп фасадта - фасадның уң ягындагы простенкада;

2) транспортның берьяклы хәрәкәте булган урамнарда - транспорт хәрәкәте юнәлешенә якин булган фасада ягында;

3) төп керү юлында - уң яктан яисә проем өстеннән;

4) ишегалды фасадларында - квартал эчендәге юл читлегендә;

5) сәнәгать предприятиеләре коймаларында һәм корпусларында - төп керү, керү юлынан уңда.

3. Подъезд һәм фатирлар номерлары күрсәткечләре аларда ишек уемы өстендә яисә ишек уемын тутыру импостенда (горизонталь табличка), яисә ишек уемынан уңда 2,0 - 2,5 м биеклектә (вертикаль күрсәтмә) урнаштырыла.

4. Аншлагллар һәм номер тамгалары чисталыкта һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аншлаглларның һәм номер билгеләренә чисталыгы һәм төзеклегә өчен биналарны карап тоту өчен жаваплы затлар жаваплы.

9.4 статья

1. Флагштокларны билгеләнгән тәртиптә расланган проект буенча йорт фасадына урнаштырырга кирәк.

2. Янгын гидрантларының урнашу күрсәткечләре, полигонометрик билгеләр, геодезик тамгаларның урнашу күрсәткечләре биналарның, камераларның, магистральләренә һәм су үткәргеч һәм канализация челтәрләренә цокольләрендә урнаштырырга тиеш.

3. Югарыда күрсәтелгән тамгаларның сакланышы һәм төзеклегә өчен аларны билгеләгән оешмалар жаваплы була.

9.5 статья

1. Рәхсәт ителми:

1) чыгыш ясаучы вывескалар, консольләр, шулай ук аны кабул итүне кыенлаштыра торган объектларның номерлы билгесе белән янәшә урнаштыру;

2) фасадның чыгыш ясаучы элементлары янында яисә фасадның заглобленный участокларында, декор, кәрнизләр, капка элементларында номерлы билгеләр һәм күрсәткечләр урнаштыру;

3) аншлаглларның билгеләнгән урыннан ирекле хәрәкәт итүе.

10 бүлек. Жир кишәрлекләрен, жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын тоту һәм янәшәсендәге территорияне төзекләндерү

10.1 статья

1. Жир кишэрлеклэренең территориялэрен тоту түбэндәгелэрне үз эченә ала:

1) көндөлек чүп-чардан, яфраклардан, кардан һәм боздан (наледидан) жыештыру;

2) юлларның, күперлэрнең, урамнарның, тротуарларның, машина юлларының, жәяүлелэр территориялэренең машина юлларын юлларының бозга каршы материаллары белән эшкәртү;

3) кар көрәү һәм себерү;

4) кар һәм боз (боз берәмлекләре) кар-боз берәмлекләрен саклау һәм утильләштерү буенча махсушлаштырылган майданчыкларга чыгару;

5) контейнер майданчыкларын, барлык төр калдыклар өчен контейнерлар, чүп савытлары, эскәмиялэр, кече архитектура рәвешлэрен һәм башкаларны чиста һәм техник яктан төзек хәлдә тоту;

6) чүп-чар жыю камераларын, контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;

7) яңгыр суларын һәм кар суларын чыгару;

8) каты көнкүреш, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм алып китү;

9) каты көнкүреш калдыкларын (ыргаклар, ботаклар) жыю контейнерына аудару, агач һәм куаклар кисү эшлэрен башкарганнан соң барлыкка килгән баулы калдыкларны (ыргаклар, ботаклар) жыю өчен чыгарылу тыела;

10) һаваның тузанлануын һәм дымлануын киметү өчен территориялэргә сибү;

11) яшел утыртмаларның сакланышын һәм аларны карауны тәэмин итү;

12) коммуналь билгеләнештөгә объектларны, инженерлык коммуникациялэрен (корылмаларын), юлларны, күперлэрне, жәяүлелэр өчен кичүлэрне төзегәннән, реконструкциялэгәннән һәм ремонтлаганнан соң төзеклэндерүнең бозылган элементларын торгызу, реставрацияләү, археологик һәм башка жир эшлэрен башкару;

13) гамәлдәге дәүләт стандартлары таләплэре нигезендә смотр һәм яңгыр сулары агызу коеларын (яңгыр сулары канализациясен), жир асты коммуникациялэре (корылмалары) коеларын карап тоту;

14) төзелеш майданчыкларының коймаларын, шул исәптән төгәлләнмэгән төзелеш объектларын карап тоту. Эшлэр алып барылмаган төзелеш бетмэгән объектлар эстетик күренеше булган һәм кешелэрнең һәм транспортның иминлеген тәэмин итүче төзелеш челтэрлэре белән ябылырга тиеш;

15) жимерелгән (сүтелгән, жимерелгән) биналарны, корылмаларны жир кишэрлекләре коймаларын урнаштыру һәм тоту, алар чит затлар территориясенә керү мөмкинлеген һәм (яисә) калдыкларны рөхсәтсез урыннарда урнаштыру мөмкинлеген юкка чыгара.

11 бүлек. Юлларны карап тоту

11.1 статья

1. Юлларны тоту «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшлэр, хезмэт күрсәтүлэрне сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 апрелендәге 44-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә муниципаль ихтыяжлар өчен сатып алуларны гамәлгә ашыру нәтижэлэре буенча билгеләнгән башкарма тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Юл территориялэрен тоту түбэндәгелэрне үз эченә ала:

1) юллар, тротуарлар, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге машина юлларын ремонтлау;

2) тротуарлардан (жәяүлелэр зоналары, сукмаклар) һәм юлларның, ясалма юл корылмаларының пычрак, чүп-чар, кар һәм боз жыештыру;

- 3) юл өслекләрен юу һәм сиптерү;
- 4) газларны һәм яшел утыртмаларны карау;
- 5) кече архитектура рәвешләрен ремонтлау һәм буяу;
- 6) ясалма юл корылмалары составына керә торган смотр һәм яңгыр сулары коеларын, уен каналарын һәм ачык лоткаларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;
- 7) коймаларны, коймаларны, турникетларны, кече архитектура рәвешләрен ремонтлау, ремонтлау һәм ел саен буяу.

11.2 статья

1. Транспорт чаралары милектә һәм (яисә) файдалануда булган юридик затларга, индивидуаль эшкуарларга һәм гражданның транспорт чараларының чиста тышкы төрен тәэмин итәргә тәкъдим ителә.

11.3 статья

1. Юл капланмаларын саклау максатларында түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

- 1) йөкне сүс белән ташу;
- 2) рельслар, бүрәнәләр, тимер балчыклар, торбалар, кирпеч, башка авыр предметларны, конструкцияләр детальләрен төяү-бушату эшләрен башкарганда аларны һәм туфракны билгеләнгән майданнарда читтә юлларда, тротуарларда, газларда жир эшләре башкарганда складлау;
- 3) каты өслекле юллар, чылбыр йөрешендә машиналар буенча перегон;
- 4) квартал эчендәге жәяүлеләр юллары, тротуарларда зур йөк транспорты хәрәкәте һәм туктап тору;
- 5) моның өчен билгеләнгән урыннарда тыш транспорт чараларын юу;
- 6) үз йөреше белән асфальт өслекле юллар буйлап чылбырлы механизмлы машиналар хәрәкәте;
- 7) үз йөреше белән зур күкрәкле, авыр йөкле үзйөрешле машиналарның һәм механизмнарның хәрәкәте, аларның йөрү өлешенә карата чагыштырма авырлыгы билгеләнгән нормалардан һәм күрсәтмәләрдән артып китә;
- 8) территорияләргә пычратуга юл куймый торган брезент яисә башка материал белән капланмаган грунт, чүп-чар, төзелеш материаллары, жиңел тара, яфраклар йөртү;
- 9) кар, боз, пычрак, житештерү һәм куллану калдыклары юлларның машина юлына һәм аларга якин территориягә ташланган;
- 10) юлларда, тротуарларда һәм газларда кар, пычрак, чүп-чар жыеп алырга;
- 11) юлларның һәм тротуарларның юл өлешен жылы чорда юешсез жыештырырга;
- 12) юлларның машина өлешен юганда газларга, тротуарларга һәм транспорт инфраструктурасының башка объектларына пычрак һәм чүп-чарны юарга;
- 13) юлның машина юлына, бетон эремәнең тротуарына, транспорт чарасын йөрткәндә битумга агызып, шулай ук аларны әлеге максатлар өчен билгеләнгән булмаган транспорт чаралары белән йөртүгә;
- 14) теләсә нинди сыеклыкны машина юлына, тротуарга, кюветка, яшел утыртмалар булган территориягә агып төшерү;
- 15) юл өлешендә, тротуарларда, газларда бетон, башка төзелеш эремәләре әзерләү;
- 16) су саклау зоналары чикләрендә транспорт чаралары (махсус транспорт чараларынан тыш) хәрәкәте һәм туктап торуы, моңа юлларда һәм юлларда каты өслекле махсус жиһазландырылган урыннарда аларның хәрәкәте һәм туктап торулары керми;
- 17) транспорт чарасын ремонтлаганда **Сугышлы** авыл жирлегетерриториясен пычрату;

18) авыр йөкле транспорт чаралары, шулай ук, муниципаль берәмлек территориясен җыештырганда чүп чыгаруны оештыручы транспорт чараларынан тыш, махсус рөхсәтсез техника йөрү;

19) төзелеш майданчыкларынан автотранспортның грунтың һәм тәгәрмәчләрән, авария хәлендәге, ремонт һәм башка төр эшләрне җитештерү урыннарын алып чыгу;

20) тимер-бетон блоклар, баганалар, киртәләр кую юлы белән юлларның, тротуарларның юл өлешен үз белдеге белән ябу;

21) күпкатлы йортның керү ишеге төбәндәге майданчыкта, ел фасылларына, балалар, спорт һәм уен майданчыкларында, эчке киёмнәрне киптерү һәм келәмнәрне, тротуарларны чистарту өчен майданчыкта, кешеләр күпләп ял итә торган урыннарда, пляжларда, скверларда автотранспортның урнашу һәм урнашу вакытына карамастан;

22) шәхси автотранспорт хужаларына кышкы чорда озак вакыт (2 сәгатьтән артык) урамнарның һәм торақ пунктның йорт эчендәге машина юлларынан транспорт чараларын саклау һәм урнаштыру өчен файдалану тыела.

11.4 статья

1. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

1) җәяүлеләр өчен юл куймый торган металл киртәләрнең һәм тротуар баганаларының сезонлы япмасы кышкы сезон тәмамлангандан соң, төзекләндерү айлыгы уздырылган чорда ел саен гамәлгә ашырыла. Каплама алдыннан ремонтланган, пычрактан чистартылган, юылган һәм пычранган булырга тиеш;

2) барлык юл билгеләмәсе заказчы тарафыннан билгеләнгән срокларда һәм чиратлылык тәртибендә расланган паспортлар (схемалар) нигезендә башкарылырга тиеш;

3) юлларның юл билгеләре таләп ителә торган төсләр һәм яктылык-техника характеристикаларын, эләктерү коэффициентын, эксплуатацияләүнең бөтен чоры дәвамында майдан буенча сакланышын тәэмин итәргә тиеш;

4) юл билгеләрен беркетү конструкцияләре һәм системалары күренү шартларына һәм монтаж мөмкинлекләренә карап сайлана;

5) юл билгеләре төзек хәлдә булырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш.

2. Вакытлыча билгеләнгән юл билгеләре аларны урнаштыру зарурлыгын китереп чыгарган сәбәпләрне бетергәннән соң бер тәүлек эчендә төшерелә.

3. визуаль-коммуникация системасы элементлары (транспорт һәм җәяүлеләр хәрәкәте юнәлешләре күрсәткечләре, Лениногорск шәһәре муниципаль берәмлегенең планлаштыру-структур элементлары күрсәткечләре (торақ пунктлар, техник объектлар һ.б.) юлларда һәм транспорт чышелешләрендә аларга таба хәрәкәт юнәлешләрен күрсәтү өчен билгеләнә.

11.5 статья

1. Җирле әһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба - юллар) җыю автомобиль юлларын, тротуарларны, парковкаларны (парковка кесәләрен), җәмәгать транспортын, пычрактан, чүп-чардан, кардан һәм боздан ясалма юл корылмаларын даими чистарту чаралары комплексын үз эченә ала.

2. Язгы-җәйге чорда юлларны җыештыру юуны, сибүне, тузанлануны бетерүне, себерүне һ.б. үз эченә ала. Көзге-кышкы чорда юлларны җыештыру чүп-чар, кар һәм боз, пычрак, юлларны ком-тоз катнашмасы белән тугыруны, тротуарларны коры ком сибүне күздә тотта.

3. Экстремаль шартларда юлларны җыештыру өчен вәкаләтле орган юлларны җыештыру буенча чаралар комплексын күздә тоткан эшләрнең авария планын әзерләргә тиеш.

11.6 статья

1. Юлның машина өлешен, орлык һәм резерв полосаларын, юлларның, юлларның лотка зоналарын типтерү (якынча дымлану белән) көндөз - 8.00 дән 21.00 сәгатькә кадәр, ә магистраль һәм транспортның интенсив хәрәкәте булган урамнарны төнлә 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатькә кадәр гамәлгә ашырыла.

2. Мәйданнарның, магистральләрнең, урамнарның һәм машина юлларының, ясалма юл корылмаларының бөтен киңлегенә үтеп йөрү өлеше төнлә (23.00 дән 7.00 сәгатькә кадәр) һәм көндөзгә (7.00 сәгатьтән 23.00 сәгатькә кадәр) башкарыла. Юл читендә юылганда, су агымын тротуарларга смета һәм чүп-чар агызу, газоннар төшерү, жәмәгать транспортын көтү тукталышы, биналарның фасадына якын урнашу, сәүдә объектлары һ.б. алу рәхсәт ителми. Кызу көннәрдә (һава температурасы 25 градтан югары булганда) юлның бер өлешенә су сибү 12.00 сәгатьтән 16.00 сәгатькә кадәр интервал белән башкарыла.

3. Юл буенда урнашкан урналарны чистарту көненә кимендә бер тапкыр башкарыла, тукталыш мәйданчыкларында - көнгә ике тапкыр.

4. Автобусларның көтү тукталышлары, автобусларның чүп-чар чыгару мәйданчыклары тулысынча чүп-чардан чистартылырга тиеш.

5. Жәмәгать транспортының ахыргы чүп-чар чыгару мәйданчыклары калдыклар жыю өчен биотуалет һәм контейнерлар белән жиһазландырыла. Жәйге чорда мәйданчыклар пычрактан һәм тузаннан чистартыла, кышкы чорда кар чистартыла, бозлавыкта бозлавыкка каршы материаллар эшкәртелә.

11.7 статья

1. Жәмәгать транспортының көтү павильоннары тузанланмаган, буялган һәм юылган, рәхсәт ителмәгән мөгълүмати-басма продукциядән, граффитидан чистартылган булырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш. Жәмәгать транспортын көтү павильоннарын жыю - жәйге чорда айга кимендә сигез тапкыр, кышкы чорда - кирәк булган саен башкарылырга тиеш.

11.8 статья

1. Аерым элементлар буенча юлларны жәйге жыештыруга таләпләр:

1) үтеп йөрү өлеше төрле пычранулардан тулысынча чистартылырга һәм бөтен киңлеккә юылырга тиеш. Жайлаштыру сызыклары белән билгеләнгән көзгә, резерв полосалар комнан һәм вак чүп-чардан даими чистартылырга тиеш;

2) ике метрлы лотка зоналарының грунт-комлы нанослар һәм пычранулары булырга тиеш түгел. Махсуслаштырылган машиналарның эш цикллари арасында барлыкка килергә мөмкин комлы кисәкчәләр һәм төрле вак чүп-чар белән пычранулар рәхсәт ителә;

3) тротуарлар һәм аларда урнашкан жәмәгать транспортын көтү тукталышлары грунт-комлы нанослардан, төрле чүп-чардан һәм юылудан тулысынча чистартылырга тиеш. Жыештыру цикллари арасында барлыкка килергә мөмкин булган вак ком һәм вак чүп-чар белән пычранулар рәхсәт ителә;

4) юл кырыйлары эре габаритлы калдыклардан һәм башка чүп-чардан чистартылырга тиеш;

5) бүлү полосалары бөтен өслектә ком, пычрак һәм вак чүп-чардан даими чистартылырга тиеш. Катлаулы стеналар, металл киртәләр, юл билгеләре һәм күрсәткечләр елына кимендә ике тапкыр юылырга тиеш. Газ-нар рәвешендә эшләнгән бүлү полосалары чүп-чардан чистартылырга тиеш, үлән капламының биеклегә 10 - 15 см дан артмаска тиеш;

6) юлларның бүленгән полосасында үлән капламы биеклегә 10 - 15 см дан артмаска тиеш.

11.9 статья

1. Кышкы чорда юлларны чистарту түбәндөгеләрне үз эченә ала:

1) кар һәм юл йөрү өлешен чистарту, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, себерү, карны өемнәргә күчерү һәм кар чыгару;

2) юлларны, тротуарларны эшкертү, кар яву башланган һәм бозлавык барлыкка килгән вакыттан алып жәмәгать транспортының бозга каршы материаллар белән көтүен туктату;

3) юлларның машина юлыннан кар билгеләнгән тәртиптә башкарма комитет житәкчесе күрсәтмәсе белән килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарда чыгарылырга тиеш;

4) юлларның, тротуарларның, парковкаларның (парковка кесәләренең) юл өлешендәге кар жыештыру, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары кар капламы билгеләнгән вакыттан бирле даими рәвештә башкарылырга тиеш;

5) кар яуган вакытта тротуарларда урнашкан жәмәгать транспортының көтү тукталышларын жыештыру тәүлегенә ике тапкыр башкарылырга тиеш. Жәмәгать транспортын, юл чатларын, жәяүлеләр өчен кичүләрне көтү тукталышларынан кар тәүлек дәвамында чыгарылырга тиеш;

6) юлларның машина юлларын механикалаштырылган ысул (урып-жыю техникасы комплекслары) белән жыештырганда һәм кар өемнәре барлыкка килгәндә жәяүлеләр өчен чыгу урыннары урыннарында, парковкалар (парковка кесәләре) алдында, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында, машина узу юлларында сүтәргә кирәк;

7) юлларның һәм аңа якин тротуарларның юл өлешеннән чистартыла торган кар киң урамнарда, майданнарда һәм проспектларда - аерым полосага, юлдагы юлларда, башка урамнарда - юлның алгы өлешенә (юлның бер яисә ике ягына карап) хәрәкәт итә һәм өемнәргә төзелә;

8) юллар чатларында, жәмәгать транспортының көтү тукталышларында, жәяүлеләр өчен чыгу юлларында, яңгыр сулары коелары урнашкан урыннарда кар өемнәре чистартыла: юл чатында - юл чатында, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында - утырту майданчыгының озынлыгында, жәяүлеләр өчен кичү юлларында - күчеш киңлегендә, ләкин 5 метрдан да ким булмаган жирдә, яңгыр сулары агып торган урыннарда - кимендә 1,5 м. Кар өенең киңлегенә 2 м дан артмаска тиеш;

9) кар чыгару беренче чиратта күперләрдән һәм юлүткөргечләрдән, тар юллардан һәм жәмәгать транспортының маршрут хәрәкәте булган урамнардан, пассажирлар транспорты тукталышларынан һәм жәяүлеләр һәм транспорт чаралары туплану мөмкинлегенә булган башка урыннардан алына;

10) кар яуган вакытта юлларның машина юлыннан кар билгеләнгән тәртиптә, ул тәмамланганнан соң алты сәгатътән дә соңга калмыйча, махсус билгеләнгән урыннарда чыгарылырга тиеш. Махсус билгеләнгән урыннар керү юллары, яктырту, көнкүреш биналары һәм киртәләр белән жиһазландырыла;

11) юлларны жыештырганда тышкы яктырту терәкләрен, янган калканнарны, идарә итү һәм башка корылмалар, агачлар, куаклар шкафларын саклауны, шулай ук юл өлеше буйлап карны механикалаштырып жыештырганда яшел утыртмаларның сакланышын тәэмин итәргә кирәк.

11.10 статья

1. Рәхсәт ителми:

1) квартал эчендәге юллардан, ишегалды территорияләреннән, предприятиеләр, оешмалар территорияләреннән, төзелеш майданчыкларынан, сәүдә объектларынан һәм аңа янәшә территорияләрдән кар, боз, шулай ук машина юлларын жыештыруны гамәлгә ашыручы зат яисә оешма белән шартнамә булмаганда юлларның һәм транспорт йөрү юлларының бер өлешенә кар, боз жибәрергә яисә күчерергә;

2) техник тоз һәм сыек хлор кальций тротуарларда бозга каршы реагент буларак, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында, паркларда, скверларда,

ишегалларында һәм башка жәяүлеләр зоналарында һәм яшел утыртмалар булган территорияләрдә кулланырга;

3) ком-тоз катнашмалары белән пычранган карны, шулай ук газоннарға, чәчәклекләргә, куаклыктарға һәм башка яшел үсентеләрне рота буенча күчерү һәм күчерү;

4) житештерү һәм куллану калдыклары белән пычранган кар эретү станцияләренә яисә махсус билгеләнгән кар урыннарына алу;

5) билгеләнгән тәртиптә килештерелмәгән урыннарда кар чыгарырга һәм ташырга.

2. Кар өемнәрен булдыру рөхсәт ителми:

1) жәмәгать транспортын көтү тукталышыннан 20 метрга яқынрак;

2) транспорт киртәләре яисә югары бордюр белән жиһазландырылган юллар участкаларында;

3) тротуарларда;

4) янәшәдәге территорияләргә (ишегалларына, квартал эчендәге машина юлларына һәм территорияләргә) керә.

12 бүлек. Шәхси торак йортларны карап тоту һәм янәшәсендәге территорияне төзекләндерү

12.1 статья

1. Әгәр законда яисә шартнамәдә башкасы каралмаган булса, индивидуаль торак йортлар милекчеләре (яисә) яллаучылары (алга таба - торак йортлар хужалары) түбәндәгеләрне үтәргә тиеш:

1) торак йортлар фасадларының, коймаларның (коймаларның) тиешенчә торышын тәэмин итәргә, шулай ук йорт биләмәләре чикләрендә башка корылмаларның торышын тәэмин итәргә һәм аларны вакытында ремонтларға һәм буярга;

2) торак йортта номер тамгасы булырга һәм аны төзек хәлдә тотарга;

3) тәүлекнең караңгы вакытында яктырту фонарьларын (алар булса) кертәргә;

4) йорт биләмәсе территориясен тәртиптә тотарга;

5) йорт биләмәләре чикләрендә яшел утыртмаларны тәртиптә тотарга, куакларны һәм агачларны санитар кисеп алырга, газүткәргечләрнең, кабельле һәм һава линияләренең һәм башка инженерлык челтәрләренең саклау зонасында агач утыртмаска;

6) су агызу өчен канаулар һәм торбалар чистартырга, язгы чорда кар сулары агып төшүне тәэмин итәргә;

7) транспорт юлы тәэмин ителсән, аларда инженерлык коммуникацияләренә һәм корылмаларға керү, жәяүлеләрнең үтеп керүе һәм яшел утыртмаларның сакланышы өчен янәшәдәге территориядән чистартылган карны жыеп алырга;

8) үзәкләштерелгән канализация булмаганда бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә санитария нормалары нигезендә жирле канализацияне, юынгыч базны, бәдрәфне, аларны вакытында чистартуны һәм дезинфекцияләүне башкарырга;

9) каты һәм эре габаритлы калдыкларны махсус майданчыктарда урнаштырылган контейнерларга урнаштырырга;

10) билгеләнгән тәртип нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны үз вакытында жыеп алуны һәм чыгаруны тәэмин итәргә.

11) милектә, биләүдә яисә файдалануда булган жир кишәрлегендә Сосновский көрәшчесен юкка чыгару.

12.2 статья

1. Индивидуаль торак төзелеше территориясендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

1) йорт биләмәсе чикләреннән читтәге киртәләргә урнаштырырга;

2) йорт биләмәләре территориясендә һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә яфракларны, калдыкларның һәм чүп-чарны яндырырга;

3) күмер, тара, утын, эре габаритлы калдыклар, йорт биләү территориясе өчен төзелеш материаллары төзәргә;

4) йорт биләгән территория өчен транспорт чараларын юарга;

5) территория артыннан, вәкаләтле органнар белән килештермичә, ишегалды корылмаларын төзәргә, чүп-чар чокырларын корырга;

6) әлеге территориянең урамнарында махсус транспорттан һәм урып-жыю техникасыннан файдалану мөмкинлеген кыенлаштыра торган яисә аларга комачаулаучы киртәләр урнаштырырга;

7) территорияне төзекләндерү элементларын жиңерәргә һәм бозарга, сулыкларны тутырырга;

8) йортка ия булган территория өчен комплектланган (төзексез) транспорт чарасын сакларга;

9) янәшәдәге территорияне теләсә нинди калдыклар белән чүпләргә.

10) каты көнкүреш калдыкларын (ыргаклар, ботаклар) жыю контейнерына ташлау, ауган агач һәм куаклар кисү эшләрен башкарганнан соң барлыкка килгән.

2. Үсемлек калдыклары жайга салынмый торган бөядән тиешле рөхсәт документациясенә ия затлар (оешмалар) белән төзелгән шартнамә нигезендә чыгарылырга тиеш.

3. Индивидуаль торак төзелеше территориясендә яқындагы территориядә йорт биләмәсенә вакытлыча түбәндәгеләрне кушарга рөхсәт ителә: утын, черемә, төзелеш материаллары (ком, вак таш, ПГС, кирпич, блоклар, такталар) җуңты (алга таба - материал), авыл хужалыгы техникасы (трактор, арба һәм авыл хужалыгы ихтыяжлары өчен махсус чылбырның башка жайланмалары) (алга таба - техника) жирле үзидарә органы рөхсәте белән. Рөхсәт материалны бушаткан көнне бирелә:

автомобиль һәм махсус техника йөрүгә комачаулаучы материал һәм техника тупланган очракта, 8 сәгатътән дә артык булмаган очракта һәм халык (үтеп баручылар) өчен куркынычсыз түгел;

ике айга, әгәр дә төзелә торган материал һәм техника автомобиль һәм махсус техника узуга комачауламаса, халык өчен (үтеп баручылар) куркынычсыз урнаштыру. Жыела торган материал һәм техника хужасы жирле үзидарә органына гариза бирү юлы белән рөхсәт бирүне 6 айга озайтырга хокуклы.

3. Гомуми файдалану территориясендә урнаштырылган материал һәм техника өчен аның хужасы жаваплы.

4. Милекчеләр газүткәргечләрнең, кабельле һәм һава линияләренең һәм башка инженерлык челтәрләренең сак зонасында агач утыртуга юл куймаска тиеш;

5. Үзәкләштерелгән канализация булмаганда жирле канализацияне, чүп чокырын, бәдрәфне санитария нормалары нигезендә жир кишәрлеге чикләрендә ясыйлар;

6. Каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен махсус контейнер мөйданчыклары булмаганда һәм каты көнкүреш калдыкларын чыгаруны махсуслаштырылган оешма белән шартнамәләр булмаганда, милекчеләр билгеләнгән тәртип нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны үз вакытында жыеп алуны һәм чыгаруны тәэмин итә.

13 бүлек. Яңгыр канализациясе челтәрләренең торышы

13.1 статья

1. Карау һәм яңгыр сулары коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар (рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспорт һәм жәяүлеләрнең куркынычсыз хәрәкәтен тәэмин итә торган төзек хәлдә булырга тиеш.

2. Ливия канализациясе челтәрләренең төзек техник торышы өчен жаваплылык (шул исәптән люкларны, рәшәткәләрне үз вакытында ябу) эксплуатацияләүче оешмаларга йөкләнә.

13.2 статья

1. Кабул итү кабул итү бүлмәләрен, тупик, карау һәм башка коеларны һәм камераларны тотуны, чистартуны һәм төзек техник халәттә тоту гамәлдәге дөүлэт стандартлары таләпләре нигезендә аларның хужаларын тәэмин итә.

2. Муниципаль берәмлектә магистраль һәм квартал эчендәге яңгыр канализациясен тоту һәм эксплуатацияләү жирлек әлеге максатларга шәһәр бюджетында каралган акчалар чикләрендә махсуслаштырылган оешмалар белән төзелгән шартнамәләр нигезендә гамәлгә ашырыла. Ведомстводагы яңгыр канализациясе челтәрләрен тоту һәм эксплуатацияләү тиешле оешмалар акчалары исәбеннән башкарыла.

3. Хужасыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны карап тотуны гамәлгә ашыручы махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан тиешле куркынычсыз хәлдә ярдәм күрсәтелергә тиеш.

4. Яңгырлы коеларның репетицияләре даими рәвештә чистартылган хәлдә булырга тиеш. Өлгергәнлекне цикли торган рәшәткәләр һәм коеларны чүпләү, тыю рөхсәт ителми. Коелау канализациясенең күзәтү һәм су сиптерү коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елга кимендә ике тапкыр башкарыла. Смотр һәм яңгыр сулары коеларын чистартканнан соң, барлык пычранулар махсус майданчыкларда кичекмәстән чыгарылырга һәм утильләштерелергә тиеш.

13.3 статья

1. Суүткәргеч, канализация, яңгыр жайланмаларының, системаларның, челтәрләрнең һәм корылмаларның төзексезлеге, шулай ук газ, тротуарларга, урамнарда һәм ишегалды территорияләренә су агызу, агып төшү яисә агып төшү аркасында урамнарны, биналарны, корылмаларны су агызу, су агызу рөхсәт ителми.

2. Муниципаль берәмлек территориясендә Лениногорск шәһәре, вәкаләтле органнар белән килештермичә, коеларны, пешерү майданчыкларын туплау рөхсәт ителми.

13.4 статья

1. Смотр коелары люкларын бергәләштерү юл өлеше, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар өслекле бер дәрәжәгә башкарылырга тиеш. Юл өлеше, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар, 2 см дан да артыкка булмаган яшел зоналар, су сиптерү коелары люкларын катнаштыру дәрәжәсе 3 см дан артмаска да мөмкин.

13.5 статья

1. Түбәләре яисә рәшәткәләре жимерелгән яисә булмаган коммуналь коелар файдаланыла торган челтәр оешмасы тарафыннан кичекмәстән чикләнергә һәм билгеләнгән срокларда алыштырылырга тиеш.

13.6 статья

1. Инженерлык челтәрләрендә планлы эшләр башкарганда канализация суларын агызу якындагы коеларда канализация челтәре, су үткәргеч су һәм жылылык челтәрләреннән су канализацияләне (ул булса). Юлга су ташлау тыела. Башка техник калдыкларны (нефтьле сыеклыкларны, шламаларны һәм тозлы техник суну да кертеп) ташлау норматив-хокукий актлар һәм технологик регламентлар нигезендә катгый рәвештә гамәлгә ашырыла. Чигенү нәтижәләрен бетерү зыян күргән инженерлык челтәрләре хужалары акчалары исәбеннән дә башкарыла.

14 бүлек. Тышкы яктырту объектларын (чараларын) тоту

14.1 статья

1. Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейннары, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганаклары (шул исәптән жыю, туклыклы пунктлар, идарә әржәләре) керә.

14.2 статья

1. Торак пунктлар территориясендә урамнар, юллар, мәйданнар, жәяүлеләр тротуарлары, торак кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар территорияләре, шулай ук жәмәгать һәм торак биналарның аншлагылары һәм номер билгеләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләр, мәгълүмат һәм витриналар элементлары тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.

2. Урамнарны, юлларны, мәйданнарны, микрорайоннар территорияләрен тышкы яктырту кичке эңгер-меңгердә табиғый яктырту дәрәжәсен 20 лкага кадәр киметкәндә башкарыла, ә сүндерү - 10 лкага кадәр күтәрелгәндә иртәнге эңгер-меңгердә.

3. Торак йортларның подъездларын, аншлагыларын һәм урам күрсәткечләрен тышкы яктырту жайланмаларын, шулай ук архитектура-сәнгать яктырту системаларын кертү һәм сүндерү урамнарны тышкы яктырту режимында башкарыла.

4. Биналар һәм корылмалар милекчеләре, милек рәвешләренә бәйсез рәвештә, законда билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проект нигезендә биналарның һәм корылмаларның архитектур-сәнгать яктырткычы булуын һәм эшләвен тәэмин итәргә тиеш.

14.3 статья

1. Төп юлларда, мәйданнарда һәм урамнарда эшләмәүче яктырткычлар саны 3 %тан артмаса тиеш, башка территорияләрдә (квартал эчендәге машина юллары, ишегалды территорияләре) - 5%.

2. терекөмеш булган газдан бушатылган лампалар шушы максатлар өчен билгеләнгән биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсуслаштырылган предприятиеләргә чыгарылырга тиеш. Күрсәтелгән типтагы лампаларны чүплекләргә һәм чүп эшкәртү заводларына чыгару рөхсәт ителми.

14.4 статья

1. Тышкы яктырту жайланмаларының металл баганалары, кронштейннары һәм башка элементлары чисталыкта, креналары, коррозия учаклары булмау һәм кирәк булган саен милекчеләр (хужалар, кулланучылар) белән буялырга, ләкин кимендә өч елга бер тапкыр, һәм төзек хәлдә калырга тиеш.

2. Тышкы яктыртуның бердәм системасына тоташтырылган юл, урам һәм йорт яны яктырткычларын тоту һәм ремонтлау «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләренә сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 апрелендәге 44-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә муниципаль ихтыяжлар өчен сатып алулар нәтижәләре буенча билгеләнгән эшне башкаручы тарафыннан гәмәлгә ашырыла.

3. Торак йортларны гәмәлгә кертү жайланмаларына тоташкан йорт яны яктырткычын тоту һәм ремонтлау идарәче оешмалар тарафыннан гәмәлгә ашырыла.

4. **Сугышлы** авыл жирлегетерриториясендә урнашкан электр тапшыру линияләренең һәм югары вольтлы линияләренең мачталары һәм тышкы яктырту баганалары тирәсендә территорияләренә жыештырган өчен жаваплылык аларны эксплуатацияләү өчен жаваплы затларга йөкләнә.

5. Трансформатор һәм бүлү подстанцияләренә якин территорияләренә, автоматик режимда эшләүче (хезмәт күрсәтү персоналыннан башка) башка инженер

корылмаларын жыештыру өчен жаваплылык территория хужаларына, элеге объектлар милекчелеренә йөкләнә.

14.5 статья

1. Аерым яктырткычларның яктырту вакыты төзексезлекләр ачылганнан яисә тиешле хәбәр алынганнан соң 10 тәүлектән артмаска тиеш.

14.6 статья

1. Чыбыкларның өзекләре, терәкләрнең, изоляторларның зарарланулары булганда, тышкы яктырту жайланмаларын эксплуатацияләү рөхсәт ителми. Электр үткәргечләре өзелү яки терәкләрнең зарарлануы белән бәйле тышкы яктырту жайланмалары эшендә тәртип бозуларны, ачылганнан соң ук кичекмәстән юкка чыгарырга кирәк.

2. чыбыкларны һәм кабельләрне челтәргә һәм тышкы яктырту жайланмаларына рөхсәтсез тоташтыру һәм тоташтыру рөхсәт ителми.

14.7 статья

1. Тышкы яктырту объектлары яисә тышкы яктырту чаралары белән жиһазландырылган объектлар милекчеләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмалар:

- 1) урамнарны, юлларны, терәкләрнең һәм яктырту жайланмаларының сыйфатын тиешенчә яктыртуны, бозылганда яисә зарарланганда үз вакытында ремонт ясарга;
- 2) билгеләнгән тәртип нигезендә яктыртуны кабызуны һәм сүндерүне күзәтергә;
- 3) тышкы яктыртуны һәм бизәүне урнаштыру, тоту, урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләрен үтәргә;
- 4) тышкы яктырту фонарьларын үз вакытында алыштырырга.

15 бүлек. Кече архитектура формаларын тоту

15.1 статья

1. Кече архитектура рәвешләренә түбәндәгеләр керә: монументаль-декоратив бизәлеш элементлары, мобиль һәм вертикаль яшелләндерү өчен жайланмалар, су жайланмалары, муниципаль жиһазлар, **Сугышлы** авыл жирлегетерриториясендә коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар.

2. Кече архитектура рәвешләрен тоту бирелгән жир кишәрлекләре чикләрендә, гомуми файдаланудагы территорияләрдә жир кишәрлекләренә хокукка ия булучылар тарафыннан гамәлгә ашырыла - муниципаль ихтыяждар өчен сатып алуларны гамәлгә ашыру нәтижәләре буенча билгеләнгән рәвештә «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяждарны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 апрелендәге 44-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла.

15.2 статья

1. Кече архитектура рәвешләре хужалары түбәндәгеләргә бурычлы:

- 1) чиста һәм төзек хәлдә кече архитектура рәвешләрен карап тоту;
- 2) язгы чорда кече архитектур формаларга планлы карау башкарырга, аларны иске буядан, күгәрәктән, юудан, буядан чистартырга, шулай ук сынган элементларны алыштырырга;
- 3) кышкы чорда кече архитектур формаларны, шулай ук аларга кар һәм боздан якын килүләренә чистартырга;
- 4) тигез кырлы өслек белән комлыклар корырга, комлыкларда елына кимендә бер тапкыр ком кисәкләрен алыштырырга;
- 5) балалар, спорт, хужалык майданчыклары һәм ял итү майданчыклары жайланмаларының конструктив элементларының ныклык, ышанычлылык һәм иминлек таләпләренә туры килүен күзәтергә;
- 6) фонтаннар эшләү чорында су өслеген чүп-чардан көн саен чистартырга.

15.3 статья

1. Рөхсәт ителми:

1) балалар уен майданчыкларында өлкәннәрнең ялы, спорт майданчыкларында эчке киём киптерүе һ.б. буенча кече архитектур формаларны билгеләү буенча кулланмау;

2) кече архитектура рәвешләрендә теләсә нинди мәгълүмати-басма продукцияне эләргә һәм ябыштырырга;

3) кече архитектура рәвешләрен һәм аларның конструктив элементларын сындырырга һәм жәрәхәтләргә;

4) фонтаннарда коенырга.

16 бүлек Стационар булмаган объектларның торышы

16.1 статья

1. Стационар булмаган объектларны урнаштыру мондый объектларны муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә урнаштыру схемасы нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Ваклап сату чөлтәре объектынның максималь гомуми мәйданы тышкы габаритлар буенча - 60 кв. м.

3. Стационар булмаган сәүдә объектын урнаштыруга шартнамәләр срогы тәмамлангач, стационар булмаган объект хужалык итүче субъект тарафыннан демонтажланергә тиеш, ө территория - азат ителгән һәм башлангыч халәткә китерелгән: асфальт яисә башка башлангыч катлам, газ, яшел үсентеләр торгызылган.

16.2 статья

1. Стационар булмаган объектларның милекчеләре булган юридик һәм физик затлар түбәндәгеләргә хокуклы:

1) аларны ремонтларга һәм буярга. Ремонт проект документациясендә билгеләнгән тышкы кыяфәтне һәм төс чишелешен саклап калуны исәпкә алып башкарылырга тиеш;

2) янәшәдәге территориядә яшел утыртмаларның, газларның, бордюр ташының, кече архитектура рәвешләренең (алар булса) сакланышын күзәтергә, күрсәтелгән территорияне әлегә Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләр нигезендә карап тотарга;

3) стационар булмаган объектлар янындагы урналарны урнаштырырга, чүп-чардан көндөз кирәк булган саен, ләкин тәүлеккә бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә чистартырга, урналарны елга бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә буярга.

16.3 статья

1. Рөхсәт ителми:

1) төзелешнең стационар булмаган объектларына, козырекларга, лапасларга һәм проектларда каралмаган башка конструкцияләргә төзәргә;

2) стационар булмаган объектлар янында сәүдә-суыткыч жайланмасы чыгарырга;

3) стационар булмаган объектларның һәм аларның түбәләрендә тараны, товарларны, детальләргә, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка предметларны берләштерергә, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатларына яраклаштырырга;

4) стационар булмаган объектлар арасында жиһаз, калдыклар белән янгынга каршы өзеклекләр урнаштыруны;

5) биналар арканнарында, газларда, майданчыкларда (балалар ялы, спорт, транспорт тукталышларында), суүткәргеч һәм канализация чөлтәләренең саклау

зонасында, торбаүткөргөчлөрдө, шулай ук торак урыннар тәрәзәләренә кадәр ераклыкта, сәүдә предприятиеләре витриналарында - 20 метрдан кимрәк, агач кәүсәләренә кадәр 3 метрдан кимрәк урнашкан объектлар урнаштырырга.

17 бүлек Төзелеш эшләрен башкару урыннары торышы

17.1 статья

1. Төзелеш майданчыкларын һәм аларга якин территорияләрне тоту, ремонт, төзелеш һәм башка төр эшләр тәмамланганнан соң төзекләндерүне торгызу төзүчегә йөкләнә.

2. Төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләр башланганчы түбәндәгеләр кирәк:

1) төзелеш майданы территориясенә бөтен периметры буенча башкарма комитетның хокукый актлары таләпләре нигезендә типовой киртә урнаштырырга;

2) төзелеш майданчыгы киртәсенә гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатация куркынычсызлыгын тәэмин итәргә;

3) төзелеш майданы киртәсенә тиешле техник торышын, аның чисталыгын, пычрактан, кардан, наледидан, мөгълүмати-басма продукциядән вакытында чисталыгын күзәтергә;

4) төзелеш майданы территориясенә кергәндә төзелеш объектының гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә җавап бирә торган мөгълүмат тактасын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;

5) җәяүлеләр өчен вакытлы тротуарлар урнаштыруны тәэмин итәргә;

6) төзелеш майданчыгы периметры буйлап тышкы яктыртуны тәэмин итәргә;

7) төзелеш майданчыгына төзекләндерелгән подъездлар, урамнарның (машина юлларының) алгы өлешенә пычрак һәм чүп-чар чыгарылмый торган юлларны, транспорт чаралары көпчәкләрен чистарту яисә юу пунктларын урнаштыру;

8) юллар һәм юлларның сакланышын тәэмин итә торган төзелеш майданчыгына керү юлларында йөк автотранспортының (10 тоннадан артык) ябык циклының хәрәкәт маршрутын килештерергә;

9) транспорт чарасы хужасына Лениногорск муниципаль районының җирле әһәмияттәге автомобиль юллары буйлап авыр йөкле һәм (яисә) эре габаритлы транспорт чарасы хәрәкәтенә вәкаләтле орган (Федераль юл агентлыгы) тарафыннан бирелгән махсус рөхсәт алырга;

10) төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын җыю өчен контейнерлар һәм (яисә) бункерлар булдыруны тәэмин итәргә;

11) төзелеш майданы территориясеннән билгеләнгән тәртиптә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын чыгаруны оештыруны тәэмин итәргә;

12) төзелеш майданчыгы территориясеннән җыештырылган һәм калдыклар булмаган карны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруны тәэмин итәргә;

13) эшләрен башкарганда төзелеш майданчыгының, аңа һәм тротуарларга көн саен якин территорияне җыештырырга (ел (кышны, җәйне исәпкә алып));

14) эшләр башкарганда гамәлдәге җир асты инженерлык коммуникацияләренә, тышкы яктырту челтәрләренә, яшел утыртмаларның һәм кече архитектура рәвешләренә сакланышын тәэмин итәргә;

3. Төзелеш һәм (яисә) ремонт эшләрен уздыруның бөтен чоры дәвамында әлеге Кагыйдәләренә таләпләрен үтәргә, шулай ук эшләр башкарганда җимерелгән һәм җимерелгән юл өслекләрен, яшел утыртмаларны, газоннарны, тротуарларны, откосларны, кече архитектура рәвешләрен торгызырга кирәк.

4. Төзелеш материаллары, җиһазлар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче бүлмәләр, эшче һәм хезмәткәрләренә вакытлыча тоту өчен көнкүреш

вагоннары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вакытлыча саклау һәм туплау урыннары төзелешне оештыру проекты нигезендә төзелеш мәйданчыклары чикләрендә урнаштырыла.

17.2 статья

1. Рөхсәт ителми:

1) гражданның шәхси һәм иҗтимагый иминлеген тәэмин итүгә бәйлә коткару, авария-торгызу һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш, 22.00 сәгатъән 7.00 сәгатъкә кадәр (эш көннәрендә), 22.00 сәгатъән 9.00 сәгатъкә кадәр (ял һәм бәйрәм көннәрендә);

2) Башкарма комитетның рөхсәтеннән (күрсәтмәсеннән) башка юлларның һәм тротуарларның юл өлеше тарая яисә ябыла;

3) чүп-чар яндырырга һәм төзелеш производствосы калдыкларын утильләштерергә;

4) грунт, чүп-чар, юылмас төзелеш материаллары, жиңел тара алып барырга, юлларны пычратмый торган брезент яисә башка материал белән капламыйча агачлар сызарга, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремәләрен (шул исәптән цемент-ком эремәсен, известь, бетон катнашмаларын) юлга, тротуарга, юл кырыена яисә юлга якын газ полосасына кою мөмкинлеген юкка чыгаручы чаралар күрмичә генә күчереп йөртәргә.

18 бүлек Мәет жирләү урыннарын карап тоту

18.1 статья

1. Этник, санитар һәм экологик таләпләр нигезендә жирләү урыннарын тоту федераль законнар таләпләре һәм муниципаль хокукый актта билгеләнгән жирләү урыннарын тоту кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

18.2 статья

1. Күмү урыны эчтәлегенә карата таләпләр:

1) зиратларда жәмәгать бәдрәфләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Иҗтимагый бәдрәфләр территорияләрендә урыннар чистартылырга тиеш;

2) зират территориясендә чүп-чар һәм чүп савытлары чистартылырга тиеш. Калдыклар тупланган саен 3 көнгә бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә чыгарылырга тиеш;

3) ауган һәм авария хәлендә агач утыртмалары булу рөхсәт ителми. Авария агач утыртмалары жимерелергә тиеш;

4) биек буйлы агач токымнарын (чыршы, нарат, тополь, жиләк-жимеш агачларын һ.б.) күмү урыннарында чәчәкле культуралардан һәм тәбәнәк агач куакларыннан тыш тыела;

5) зират территориясендә йорт хайваннарын көтү һәм терлекләренә көтү тыела.

2. Кышкы чорда жирләү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

1) зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Боз катламнары булмаса, тигез кар накаты булу рөхсәт ителә;

2) үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар бозлавыкка каршы материаллар (комнан тыш) белән эшкәртелергә тиеш. Юлларның һәм тротуарларның юл өлешен эшкәртү кар явудан соң ук башланырга тиеш;

3) беренче чиратта кар чыгаруны, бозны кыяуны һәм үзәк һәм керү юлларыннан кар-боз берәмлекләрен алып ташлауны башкарырга;

4) жәяүлеләр зоналарында янғын сүндерү урыннарында бозга каршы материаллар куллану, юллардан чистартылган кар һәм бозны каберләргә, газоннарга, куакларга складлау рөхсәт ителми.

3. Жәйге чорда жирләү урыннарын тоту үзенчәлекләре:

1) үзек юллар, килү юллары, тротуарлар, каберләр арасындагы юллар һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрле пычранулардан чистартылырга тиеш;

2) яшел утыртмаларны санитар кисеп алу, чүп үләннәрен кисү чаралары ел саен үткәрелергә тиеш.

4. Күмү урынына, кабер өстенә кую корылмасына (төреләр, һөйкәлләр, плиталар, склеплар һ.б.) тәрбия бирү, чәчәкләр һәм декоратив куаклар утырту эшләре, башка тәрбия ире (ире), туганнары, вафат булучының законлы вәкиле яисә санитария таләпләрен мәжбүри үтәгән башка зат тарафыннан башкарыла.

19 бүлек Озын һәм кыска вакытлы автотранспорт чараларын саклау стоянкаларын тоту

19.1 статья

1. Автотранспорт чараларын (алга таба - туктап торы) һәм аларга якин территорияләренә озак һәм кыска сроклы саклау стоянкаларын тоту гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, шулай ук әлеге Кагыйдәләр нигезендә стоянкалар урнаштыру өчен бирелгән жир кишәрлегенә (алга таба - хужасы) хокук иясе тарафыннан гамәлгә ашырыла.

19.2 статья

1. Хужалар түбәндәгеләрне үтәргә тиеш:

1) территорияләренң бөтен периметры буенча киртә куеп торы урынын билгеләргә, ул механик йогынтыларга һәм тышкы мохит йогынтысына тотрыклы булырга тиеш;

2) стоянкаларның техник торышын, аларның чисталыгын, пычрактан, кардан, наледидан, мөгълүмати-басма продукциядән вакытында чисталыгын күзәтергә;

3) стоянкаларга якин урнашкан территорияләрдә һәм территорияләрдә материалларны жайга салуга, комплектланган транспортны, төрле конструкцияләренә саклауга юл куймаска;

4) дежур персонал өчен бина урнаштыру. Гомуми майданы 10,0 кв. м дан артмаган персоналны кизү торы өчен, жиңеләйтелгән типтагы конструкцияләрдән эшләнгән, алга таба тышкы стеналарны нейтраль төстәге гамманың заманча бизәлеш материаллары белән жиһазландыру өчен, апиталь булмаган объектлар урнаштыру рөхсәт ителә;

5) куеп торы территорияләрен гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килә торган яктылык тигез бүленешен тәмин итә торган тышкы яктырту белән жиһазларга;

6) проектта каралмаган башка капитал һәм вакытлыча биналар, корылмалар, сәүдә павильоннары, киосклар, лапаслар төзү тукталышлары территорияләрендә юл куймаска;

7) автомобиль стоянкалары территорияләрендә ягулык-майлау материаллары агып торган автомобильләр юуны һәм машина кую урыннарын булдырмаска;

8) санитария һәм янгынга каршы кагыйдәләренә үтәгән стоянкалар территорияләрен карап тоту;

9) янәшәдәге территорияләренә даими рәвештә санитар эшкәртү һәм чистарту (проектта каралган майдан чикләрендә), калдыклар жыю өчен контейнерлар (урналар) билгеләргә, каты көнкүреш калдыкларын, карны даими алып китүне тәмин итәргә;

10) автомобиль стоянкасының урнашу урынын һәм хезмәт күрсәтүләренә, билгеләренә, шулай ук гамәлдәге дөүләт стандартлары таләпләренә туры килә торган билгене белдерә торган каты өслекле махсус стоянкага килү юлларын ясарга.

11) транспорт чараларын, шул исәптән социаль, инженерлык һәм транспорт

инфраструктурасы объектлары (торақ, ижтимағый һәм житештерү биналары, төзелешләр һәм корылмалары, физик-спорт оешмалары, мәданият оешмалары һәм башка оешмалар урнашкан урыннарны да кертеп, бушлай машина кую урыны (бер урыннан ким булмаган урын) белән тәэмин итү, инвалидлар I, II төркем белән идарә ителә торған транспорт чараларын, шулай ук III төркем инвалидлары тарафыннан Россия Федерациясә Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә транспорт чараларының һәм мондый инвалидларны һәм (яисә) инвалид балаларны йөртүче транспорт чараларының кимендә 10 проценты бүлеп бирелә. Күрсәтелгән транспорт чараларында «Инвалид» тану билгесә билгеләнергә тиеш.

20 бүлек Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту

20.1 статья

1. Теләсә нинди хайван да хужасының милкә булып тора һәм, теләсә нинди милек буларак, закон белән саклана. Хайван хужалыктан суд карары буенча гына тартып алынырга мөмкин.

2. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаска тиеш. Йорт хайваннары һәм кошлары китергән зыян өчен аларның хужалары РФ законнары белән билгеләнгән тәртиптә җаваплы.

3. Йорт хайваннары хужалары үз хайваннарының экскрементларын жыюны һәм утильләштерүне мөстәкыйль гамәлгә ашыралар.

20.2 статья

1. Йорт хайваннарын көтү җирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торған, хужасы күзәтүендә яисә аның кушуы буенча башка зат күзәтүендә йә терлекләргә тоткарлый торған билгеле бер территориядә терлекләргә тоту җайланмасын кулланып рөхсәт ителә.

2. Хужалар йорт хайваннары һәм ишегалларында, тротуарларда, урамнарда, паркларда, газоннарда, балалар майданчыкларында, скверларда, майданнарда, шулай ук торақ йортларның подъездларында экскрементлар пычрануга юл куймаска тиеш. Этләр, мәчеләр һәм башка вак хайваннар янганда хужа үзе белән йорт хайваннарының табигый парларын тулысынча җыештыруны тәэмин итә торған булырга тиеш, алар майданчыкларда чүп контейнерларына чыгарылырга тиеш.

3. Этне тезгеннән урамда гына төшерергә мөмкин. Махсус билгеләнгән майданчыклар булмаганда, җирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торған буш урыннарны, көбестәләргә һәм башка урыннарда куып чыгару рөхсәт ителә.

4. Этләр Дрессировкасы яхшы корылган майданчыкларда йә муниципаль берәмлек җирлекләргә территорияләрендә Лениногорск шәһәрендә генә үткәрелергә мөмкин.

5. **Сугышлы** авыл җирлегетерриториясендә йорт хайваннарын һәм кошларын коткару тыела. Йорт хайваннарын юлларда тәүлекнең якты вакытында гына куарга кирәк, шул ук вакытта аларны юлның уң ягына мөмкин кадәр якынарак юнәлтәргә кирәк. Йорт хайваннарын, грунт юлларынан һәм сукмаклардан мөмкин булганда, асфальт өслекке юл буйлап алып бару тыела.

6. Йорт хайваннарын урамда калдырганда, терлекләр хужалары яшел үсентеләр бозылудан һәм терлекләр тотуга тотылган чыгымнарны каплай.

7. Йорт кәҗәләргә бары тик капка төбә территориясә эчендәге утарларда гына яисә көтүлектә хужалар күзәтүендә генә булырга тиеш.

20.3 статья

1. тыела:

1) балалар һәм спорт мәйданчыкларында, пляжларда, мәгариф һәм медицина оешмалары территорияләрендә этләр йөртүне гамәлгә ашырырга;

2) гражданның күпләп ял итү урыннарында урнашкан су объектларында этләр коену;

3) иҗтимагый урыннарда этләрне табигый ихтыяжларын канәгатьләндерү максатларында куып чыгарган;

4) этләрне урамда карап тормыйча калдыру;

5) исерек, наркотик яки токсик исерек хәлдә булган затлар, шулай ук яшь яисә сәламәтлеге аркасында этләрнең хәрәкәтен контрольдә тоталмаган һәм урамда йөргәндә аларның агрессив тәртибен булдырмый торган затлар тарафыннан этләрне куып йөртүне гамәлгә ашырырга;

6) 14 яшькә җитмәгән затлар этләрне урамда йөртү, вак зурлыктагы этләрне урамда йөртү очрактарыннан тыш.

7) балконнарда, көймәләрдә, торак йортларның гомуми кулланылыштагы урыннарында йорт хайваннарын һәм кошларын даими карап торы (арадаш фатирларның, баскыч күзәнәкләренең, чорма, подвалларның һәм башка ярдәмче биналарның коридорларында);

8) җирлекләр территориясендә йорт хайваннарының махсус чаралар уздыру урыннарыннан тыш урнашуы (күргәзмәләр һәм башкалар).

20.4 статья

1. Умарталарны тоту урыннары (алга таба - умарталыклар) түбәндәге ераклыктарга урнаштырылырга тиеш:

гражданның бакчачылыкны яисә үз ихтыяжлары өчен яшелчәчелек (алга таба - бакчачылык яисә яшелчәчелек территорияләре) алып бару территорияләрендә урнашкан торак пунктлардагы яисә территорияләрдәге күрше җир кишәрлекләре чикләреннән кимендә 3 м, очышлар өлгәе кишәрлекләренең чикләреннән капма-каршы якка юнәлгән яисә, күрше җир кишәрлекләреннән умарталарның тоташ киртәсе 2 м булса, очышлар ераклыгы һәм юнәлеше буенча чикләүләрсез.

20.5 статья

1. Йорт хайваннары һәм кош-кортлары хужалары, аларның муниципаль берәмлек территориясендә булуларына юл куймыйча, хайваннарның кайда урнашуын даими тикшереп торырга тиеш;

20.6 статья

1. Үз территориясендә каравылчы этләр булган оешмалар, территориягә кәргәндә кисәтү язуы булган очракта, эшне туктату вакытыннан алып яисә гомуми файдалану территориясеннән читтә калдырылган территориядә генә, этләрне бәйдән төшереп калдырырга тиеш.

21 бүлек. Бәйрәм бизәлеше

21.1 статья

1. Җирлек территориясен бәйрәм белән бизәү дәүләт, шәһәр һәм башка бәйрәмнәр, истәлекле вакыйгаларга бәйле чаралар уздыру чорында башкарыла. Бәйрәм бизәлешенә дәүләт һәм муниципаль флаглар, лозунглар, гирлянд, панно вывескасы, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, трибуналар, эстрада урнаштыру, шулай ук бәйрәм иллюминациясе җайланмасы керә.

2. Бәйрәмчә бизәлеш элементларын эзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен җайга салуның техник чараларының күренүен төшереп калдыру, зарарлау һәм начарайту рәхсәт ителми.

22 бүлек «Сугышлы авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен жыештыру тәртібе

22.1 маддә

1. Жирлек территориясен жыештыру һәм карап тоту гамәлгә ашырыла:

1) жәйге чорда-15 апрельдән 14 октябрьгә кадәр;

2) кышкы чорда-15 октябрьдән 14 апрельгә кадәр.

Күрсәтелгән сроклар, һава шартларына карап, Башкарма комитет тарафыннан төзәтелергә мөмкин.

2. Жирлек территориясен жыештыру:

- жирлек территориясен карап тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;

- Башкарма комитетның хокукый актлары нигезендә берәмлек массакуләм чаралар (өмәләр).

3. Жыелган чүп-чар, смета, яфрак, чаптырылган үлән, ботаклар билгеләнгән таләпләргә туры китереп чыгарылырга тиеш.

22.2 маддә

1. Жирлек территориясен жыештыру жәйге чорда жирлек территориясенен пычрануын һәм тузанлылыгын киметү максатында жирлек территориясен юу, сугару, себерү һәм карап тоту буенча башка эшләр башкару юлы белән башкарыла» һәм үз эченә:

1) ясалма өслекле территорияләрне себерү (коры һавада сиптерү), урам-юл челтәре объектларының һәм яңгыр канализациясе белән жиһазландырылган башка ясалма өслекле территорияләрнең юл өслеген тузаннан һәм пычрактан юу (23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатькә кадәр механик һәм кул ысулы белән башкарыла). Юл өслекләрен, майданнарны, тротуарларны һәм ясалма өслекле башка территорияләрне юу өслекнең бөтен киңлегендә башкарыла;

2) яңгыр канализациясе челтәрләрен чистарту;

3) барлык территорияләрдән чүп жыю;

4) ел саен, 1 июньгә кадәр (Дата Башкарма комитетның тиешле хокукый акты белән күчерелергә мөмкин), кече архитектура формаларын, бакча һәм урам жиһазларын, урналарны, спорт һәм балалар майданчыкларын, коймаларны, бордюрларны буяу;

5) үләнне вакыт-вакыт чабу (үләннең Биеклегә 15 см дан артыграк булганда) һәм чаптырылган үләнне тәүлек дэвамында жыю;

6) яфрактар коелган чорда-коелган яфрактарны тәүлегенә бер тапкыр жыю һәм чыгару;

7) территорияләрне, шул исәптән сәүдә объектлары, оешмалар һәм предприятиеләр янында автотранспорт парковкасы урыннарын жыештыру, ул 8.00 сәгатькә тәмамланьрга тиеш;

8) бордюр янындагы лотокларны юганнан соң чүп-чардан жыештыру.

22.3 статья

1. Территорияләрне жыештыру өчен җаваплы оешмалар яфрак коелу чорында урамнар һәм юллар буйлап газлардан коелган яфрактарны жыеп алып чыгалар. Яфрактарны, жылылык яратучы үсемлекләрне жылыту очрактарыннан тыш, агач һәм куакларның комлевой өлешенә жыю тыела.

22.4 статья

1. Кышкы чорда гомуми файдаланудагы территорияне жыештыру түбөндөгөлөрнө үз эченэ ала:

1) юл өслеклөрөн һәм тротуарларны кардан чистарту;

2) скользкость яисэ бозлавык барлыкка килгәндә - жәяүлеләр өчен ком зоналары, баскычлар посыпкасы, юл өслеклөрөн бозга каршы материал белән эшкөртү;

3) язгы чорда - кар эрү һәм кар суларының бүленгөнөн оештыру.

2. Муниципаль берәмлек территориясендә башкарыла торган урып-жыю эшләрә технологиясе һәм режимнары Лениногорск шәһәрә һава шартларына бәйсез рәвештә транспорт чараларының һәм жәяүлеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

3. Жәяүлелә тротуарларны, жир өсте кичүләрөн, кышкы чорда баскычларны жыештыру үзенчәлекләрә:

1) жәяүлелә тротуарлары, жир өсте кичүләрә, баскычлар әлегә корылмаларның жәяүлелә йәри торган өлешенәң бөтен киңлегенә яңа яуган кардан чистартыла. Якынча тыгызланган кар катламы булу рәхсәт ителә, катлам калынлығы билгеләнгән нормалардан артмаска тиеш. Чистарту вакыты кар яуганнан соң тугыз сәгатәтән артмаска тиеш;

2) интенсив кар яву чорында (тәүлегенә 10 - 15 см яңа яуган кар) жәяүлелә тротуарлары, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкөртеләргә һәм чистартылырга тиеш;

3) бозлавык бозлавык материаллары барлыкка килгәндә, беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкөртелә. Бозга каршы материаллар белән эшкөртү вакыты тайгак табылганнан соң дүрт сәгатәтән артмаска тиеш;

4) калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган көпшәк карны яшел утыртмаларны саклау һәм кар суларын агызу шарты белән алдан билгеләнгән газга яисә урыннарға салу рәхсәт ителә. Жылытылган карның биеклегә 0,8 - 1,2 метрдан артмаска тиеш;

5) кышкы чорда юллар, бакча диваннары, урналар һәм кече архитектур формаларның башка элементлары, подъездларға керү тамбурлары, кишетләргә сәүдә павильоннары, шулай ук алар алдындагы киңлек һәм яннардан, аларға якын килү кардан һәм боздан чистартылырга тиеш.

22.5 статья

Муниципаль берәмлек территориясендә Лениногорск шәһәрә рәхсәт ителми:

1) гомуми файдаланудагы урамнарда, мәйданнарда, яшел утыртмалары булган участкаларда, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм башка территорияләрдә сортларға;

2) гамәлдәге законнар нигезендә бирелгән гомуми файдалану урыннарыннан читтә урнашкан территорияләрдә мемориаль намогия корылмаларын (истәлекле корылмаларны, коймаларны) билгеләргә;

3) шушы максатларда каралмаган урыннарда, шул исәптән жәмәгать транспортының муниципаль маршрутларының соңгы пунктларында, салонны юуны, чистартуны һәм транспорт чараларына техник хезмәт күрсәтүне башкарырга;

4) биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементларын, һәйкәлләрне, мемориаль такталарны, агачларны, куакларны, гомуми файдаланудагы территорияләрдә кече архитектура формаларын һәм төзекләндерүнең башка элементларын ватарға һәм аларға зыян салырга, шулай ук аларны үз белдегә белән яңадан бүлү, үзгәртеп кору һәм үзгәртеп кору;

5) язулар, рәсемнәр төшерергә, мөгълүмати-басма продукцияне ябыштырырга һәм ябыштырырга, жәмәгать транспортын, диварларын, баганаларын, киртәләрөн

(коймаларын) һәм әлеге максатларда каралмаган башка объектларда граффити ясарга;

6) бирелгән жир кишәрлекләренең чикләреннән һәм (яисә) коймаларыннан читтә күчемле мөлкәтне берләштерергә һәм сакларга;

7) тротуарларда, газларда, юлларда тару, сәнэгать товарлары һәм башка сәүдә предметлары урнаштырырга һәм урнаштырырга;

8) йорт, оешма һәм учреждениеләрнең янәшәсендәге территорияләрдә кулдагы юынтык сулар, юынтык сулар һәм чүп савытлары урнаштыру, житештерү һәм куллану калдыкларын урам юлларына, йорт тирәсендәге территорияләргә, яшел утыртмаларга чыгару;

9) **Сугышлы** авыл жирлегежирләрендә кар массасын (кар) туплау һәм урнаштыру (кар өемнәрен урнаштыру өчен билгеләнгән участоклардан тыш);

10) шәһәр территориясендә, предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр һәм хосусый биләмәләр территорияләрен дә кертәп, калдыкларның теләсә нинди төрен яндыру;

11) чүп-чар, төзелеш калдыклары, житештерү һәм куллану калдыклары, таралар ташлау, урнаштыру һәм вакытлыча складлау, Лениногорск шәһәре территориясендә агачларны, яфракларны шушы максатлар өчен урнаштырылмаган һәм жиһазландырылмаган урында кисү.

22.6 статья

1. Муниципаль берәмлек территориясендә калдыклар (чүп-чар, кар, грунт һ.б.) ташланган очракта, Лениногорск шәһәре мондый хокук бозуларга юл куйган затлардан читтә ачыкланган хокук бозуларны 10 көннән дә артмаган вакытта бетерү буенча чаралар күрә.

2. Санкцияләnmәгән урыннарда калдыклар урнаштырган затлар үз исәбенә әлеге территорияне жыештыруны һәм чистартуны, ә кирәк булганда - жир кишәрлеген рекультивацияләүне үз исәбенә башкарырга тиеш. Әгәр дә 20 тәүлек дөвамында рөхсәтсез урында калдыкларны урнаштырган зат билгеләнмәгән булса, калдыкларны алып ташлау һәм рөхсәтсез чүплекләр территорияләрен рекультивацияләү әлеге территорияне жыештыру өчен жаваплы оешмалар (яисә, әлеге төр хезмәт күрсәтүләренә шартнамәдә каралган булса, калдыкларны чыгаруны гамәлгә ашыручы махсуслаштырылган оешма) тарафыннан башкарыла.

3. Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектәге жир кишәрлекләрендә (территорияләрдә) стихияле барлыкка килә торган чүплекләренә бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

23 бүлек Кешеләрнең ял итү һәм күпләп була торган урыннарын жыештыру, санитар тоту һәм төзекләндерү

23.1 статья

1. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарына түбәндәгеләр керә:

1) урманнарда, пляжларда мөйданнар, парклар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, оештырылган ял урыннары;

2) актив ял итү һәм мавыктыргыч чаралар урыннары - стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә мөйданчыклары һ.б.

3) сәүдә объектлары территорияләре - ваклап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган вак ваклап сату челтәре объектлары комплекслары, жәмәгәт туклануы, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектлар - театрлар, кинотеатрлар һәм башкалар.

23.2 статья

1. Гомуми файдаланудагы мөйданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буен һәм башка территорияләренә жыюга таләпләр:

1) майданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буен 23.00 дән 8.00 гә кадәр жыярга кирәк. Көндөз чүп-чар жыючыларны һәм чүп-чар жыючыларны чүп-чар калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыю эшләре башкарыла;

2) кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, бульварларда, яр буйларында һәм башка ял итү зоналарында юлларны жыештырганда, химик реагентлары булмаган карны шушы максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда, яшел утыртмаларны саклау һәм кар суларын агызып китүне тәмин итү шарты белән, вакытлыча салып кую рәхсәт ителә.

23.3 статья

1. Пляжларны жыю һәм санитар карап тоту:

1) пляжны төп жыештыру аны япканнан соң башкарыла һәм ярны, чишенү урыннарын, яшел зоналарны һәм бәдрәфләрне жыештыру һәм дезинфекцияләүне үз эченә ала. Көндөз чүп-чар жыю һәм чүп-чар жыю калдыклары белән тулган чүп-чар жыю эшләре башкарыла. Катлы көнкүреш калдыкларын көн саен 8.00 сәгәткә кадәр ташыйлар;

2) пляж территориясе чүп-чар белән жиһазландырыла. Урманнар арасындагы ераклык 40 м дан артмаска тиеш;

3) пляжлар жәмәгать бәдрәфләре белән жиһазландырыла. Жәмәгать бәдрәфеннән су коену урынына кадәр ераклык кимендә 50 м һәм 200 м булырга тиеш;

4) пляж коеның өске катламы корымланган, чүп-чарны, башка калдыкларны бетергән һәм ком алга таба көн саен тигезләнергә тиеш;

5) коену өчен билгеләнгән урыннарда кер юу һәм хайваннарны коендыру тыела.

2. Катлы көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә шартнамә төземичә пляж ачу рәхсәт ителми.

23.4 статья

1. Ваклап сату базарларын жыю һәм санитар карап тоту:

1) ваклап сату базарлары территорияләре (алга таба - базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер майданчыклары, контейнерлар һәм урналар белән жиһазландырылырга, яңгыр суларын һәм тал суларын агызу өчен катлы өслекләре һәм уклоннары булырга, шулай ук суүткәргеч һәм канализациясе булырга тиеш;

2) базар территориясен һәм аның янындагы территорияне төп жыештыру аны япканнан соң башкарыла. Көндөз чүп-чар жыючыларның катлы көнкүреш калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыештыру һәм чистарту эшләре башкарыла;

3) жәйге чорда базар территориясендә атна саен мәжбүри рәвештә дымлы жыештыру башкарыла;

4) базар территориясе 40 кв. м майдандагы бер урна исәбеннән урналар белән жиһазландырылачак, өстәвенә, алар арасындагы ераклык киштә сызыгы буйлап 10 м дан артмаска тиеш.

2. Базар территориясендә һәм аның янәшәсендә урнашкан оешмаларның, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренә, киоскларның, сәүдә палаталарының һәм павильоннарның эшчәнлегә катлы көнкүреш калдыкларын алып китү һәм урнаштыру буенча хезмәт күрсәтүләргә шартнамә һәм кар чыгару буенча хезмәт күрсәтүләргә шартнамә төземичә рәхсәт ителми.

23.5 статья

1. Сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларын жыю һәм санитар карап тоту:

1) сәүдә объектлары һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектлары территорияләрен һәм аңа якин территорияләренә тулысынча жыештыру тәүлегенә кимендә ике тапкыр (иртән һәм кич) башкарыла. Көндөз чүп-чар жыючыларны һәм чүп-чар жыючыларны чүп-чар калдыклары белән тутырылган чүп-чар жыю эшләре башкарыла;

2) сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларына керә торган ишек янында урна билгеләнә;

3) вакытлыча урам сәүдәсе урыннарында, газ һәм тротуарларда тара һәм товарлар складлауга юл куймыйча, көн саен жыештыру уздырыла;

4) калдыкларны чыгару тәэмин ителә.

2. Башка сәүдә мәйданчыклары территорияләрен, стационар булмаган вак жир челтәре объектлары комплексларын, социаль-мәдәни билгеләнештәге территорияләрне жыештыру аларның елның жылы вакытында мәжбүри алдан поливка белән ябылуыннан соң башкарыла. Агымдагы урып-жыю көн дәвамында башкарыла. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәэмин ителә.

23.6 статья

1. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарын төзекләндерү:

1) ял итү һәм халык күп жыела торган урыннар территориясендә төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекләрне тыгызлау, яшелләндерү, эскәмияләр һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, урам техник жиһазлары, яктырту жиһазлары, архитектура-декоратив яктырту жиһазлары, мәгълүмат йөртүчеләр, кишәрлекләрне яклау элементлары (металл киртәләр, өслекнең махсус төрләре һ.б.);

2) кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннарының барлык территорияләрендә, пляжлардан кала, каты өслекле яисә чәчелгән үләннәр яисә яшел үсентеләр булган үсемлек җир булырга тиеш;

3) ял итү һәм кешеләр күпләп була торган территорияләрдә яшелләндерү участкаларын чәчәк түтәлләре, газлар, ялгыз, төркемле, рядовой бистәләр, вертикаль, күпкатлы, мобиль яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк;

4) кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннары, туалет урнаштыру һәм тоту таләпләрен үтәп, жиһазландырылган һәм эшли торган бәдрәф кабиналары белән комплектланырга тиеш;

5) пычранган саен, кешеләрнең ял итү яисә массакуләм булу урыннарында фонтаннар, буалар, елга ярлары чистартылырга тиеш;

6) массакуләм чаралар уздырғанда аларны оештыручылар чараны үткөрү урынын жыештырырга һәм бозылган төзекләндерү эшләрен торгызырга тиеш. Чараны уздыру урынын жыештыру һәм бозылган төзекләндерү тәртипен билгеләнгән тәртиптә чараны уздыруга тиешле рөхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

2. Кешеләрнең ял итү һәм массакуләм булу урыннары территорияләрендә рөхсәт ителми:

1) бу урынга билгеләнмәгән урыннарда тара һәм сәүдә жиһазларын сакларга, урнаштырырга;

2) территорияне житештерү һәм куллану калдыклары белән пычратырга;

3) автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, эшкәртелгән ягулык-майлау сыеклыкларын салырга;

4) автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар уздырырга, билгеләнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләре урнаштырырга;

5) газларны, табигый һәм ясалма яшелләндерү объектларын зарарларга;

6) кече архитектура рәвешләрен зарарларга һәм аларны билгеләнгән урыннардан күчерергә;

7) өстәлләрдә һәм эскәмияләрнең аркаларында утырырга;

8) тротуарларга, газоннарга һәм юлларга сыек продуктлар калдыкларын, сатуратор жайланмаларыннан су, квас һәм сыра цистерналарын салырга;

9) автотранспорт чараларының түләүле стоянкаларын законсыз оештырырга;

10) стационар булмаган объектларны үз белдеге белән урнаштырырга;

- 11) тротуарларның асфальт-бетон өслеген, янәшәдәге яшел зоналарның бөтенлеген һәм территорияләренә тәзекләндерүнең башка элементларын бозарга;
- 12) территориядә сүздә-суыткыч җайланмасы кую;
- 13) каты көнкүреш калдыкларын халыктан каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга) калдыкларны урнаштыру өчен шартнамә булмаса, каты көнкүреш калдыкларын идарәче оешмалар белән җыю өчен каты көнкүреш калдыклары (бункерлар) берләштерергә;
- 14) пляжларда һәм скверларда транспорт чаралары хәрәкәтен, тукталышларын һәм туктап торуларын оештырырга.

24 бүлек Күпфатирлы йорт яны территориясен җыештыру, карап тоту һәм тәзекләндерү

24.1 статья

1. Йорт яны территориясен җыештыру:

- 1) җыештыру түбәндәге эзлеклелектә башкарылырга тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр өчен юлларны (бозлавык һәм тайгаклык очрагында - ком сибү), ә аннары - ишегалды территорияләрен;
- 2) кар яву вакытында житештерелә торган кар чистартудан тыш, җыештыру 8.00 сәгатькә кадәр үткәрелә;
- 3) машиналарны көндөз 4 км/сәг кә кадәр озату рөхсәт ителә.

24.2 статья

1. Жәйге җыештыру:

- 1) йорт яны территорияләрен жәйге җыештыру: себерү, юу яисә су сибү - махсус машиналар ярдәмендә - күбесенчә иртә, иртәнге һәм соң, кичке, сәгатьләрдә башкарылырга тиеш;
- 2) тротуарлар юуны бары тик ачык тротуарларда гына (алар прилотка полосасы белән турыдан-туры чикләнә) һәм биналардан урамның машина юлына таба юнәлештә генә башкарырга кирәк;
- 3) көннең эссе вакытында тротуарларга су сибү кирәк булган саен башкарылырга тиеш, ләкин тәүлегенә ике тапкырдан да ким булмаска тиеш.

24.3 статья

1. Кышкы җыештыру:

- 1) түбәләрдә җыела торган кар үз вакытында җиргә ташланырга һәм прилот полосасына күчәргә, ә киң тротуарларда - биюклегә 1,0 - 1,5 метрдан артмаска тиешле валларга формалашырга тиеш;
- 2) чистартыла торган кар тротуарлардан алгы өлешкә, ә ишегалларында - төзелеш урыннарына күчәргә тиеш;
- 3) квартал эчендәге юллардан күчәрилгән карны борт ташына параллель урнашкан өемнәргә һәм өемнәргә салырга яисә, кагыйдә буларак, ротор кар чистартучылары ярдәме белән юл буена салырга кирәк, шул ук вакытта кар биюклегә 1,5 м дан артмаска тиеш;
- 4) урамнарның машина юлыннан газлар белән аерылган 6 м дан артык киңлектәге тротуарларда карны алга таба алып ташлау өчен тротуар уртасына күчәрергә рөхсәт ителә;
- 5) кар өемнәренә һәм өемнәргә салу эшләре кар яву тәмамланган вакыттан сигез сәгатьтән дә соңга калмыйча, ә калган территорияләрдә - 20 сәгатьтән дә соңга калмыйча тротуарларда төгәлләнергә тиеш;
- 6) ишегалларында, квартал эчендәге юлларда, газларда һәм ирекле территорияләрдә жәяүлеләрнең ирекле хәрәкәтенә һәм автотранспортның йөрүенә комачауламый торган кар өеп бару рөхсәт ителә, яшел утыртмаларны һәм кар суларын аерып алуны тәэмин иткәндә;

7) тротуарларны кулдан жыештырганда һәм квартал эчендәге юлларда кар, алга таба агып китү өчен кар катламын калдырып, хәрәкәт астына төшәргә тиеш;

8) юл капламаларын эшкөртүнең шомалыгы барлыкка килгәндә, ком-тоз катнашмасы белән эшкөртү бүлүчеләр ярдәмендә 0,2 - 0,3 кг/м нормасы буенча башкарылырга тиеш;

9) боз язалу эшкөрткәннән соң йомшартылган катнашмаларны, аларның ачык грунтка, агачларга яисә газларга эләгүенә юл куймыйча, күчерергә яисә күчерергә тиеш.

24.4 статья

1. Яз житүгә түбәндәгеләр гамәлгә ашырыла:

1) кар суларын нормаль чыгару өчен таләп ителә торган урыннарда су агызып китүне тәэмин итү өчен, канауларны юдырту һәм чистарту;

2) кар суын люкларга һәм коеларны су белән тәэмин итү коеларына системалы рәвештә куу;

3) кар эрегәннән соң ишегалды территорияләрен, калган кар һәм боздан чистарту.

24.5 статья

1. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба - йорт яны территориясе) тоту түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) даими жыештыру;

2) күзәтү һәм су сиптерү коеларын, дренажларны, лотокларны, үрелгән торбаларны ремонтлау һәм чистарту;

3) инженер челтәрләренең смотр коеларына, янғын сүндерү су белән тәэмин итү чыганаclarына (гидрантларга, сулыкларга һ.б.) каршылыксыз үтеп керүне тәэмин итү;

4) каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю һәм алып китү;

5) яшелләндерү һәм булган яшел утыртмаларны карау;

6) кече архитектура рәвешләрен карап тоту, агымдагы һәм капитал ремонтлау.

24.6 статья

1. Барлык төр калдыклар су үткәрни торган өслекле контейнер һәм бункерларга каты көнкүреш калдыкларын туплау нормалары нигезендә кирәкле күләмдә жыелырга тиеш.

24.7 статья

1. Күпфатирлы йортларда яшәүче гражданныр түбәндәгеләргә бурычлы:

йорт яны территорияләрендә чисталык һәм тәртип сакларга;

2) каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны махсус контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан махсус майданчыкларга гына урнаштырырга.

24.8 статья

1. Торак милекчеләре оешмаларын, ширкәтләрен, торак кооперативларын яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативларын түбәндәгеләр тәэмин итәргә тиеш:

1) 8.00 сәгатькә кадәр йорт яны территорияләрен жыештыру һәм көн дәвамында - чисталыкны саклау;

2) контейнерның милекчесен күрсәтеп, каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру;

3) расланган график нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыклар чыгару;

4) контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын, аларга килү юлларын чиста һәм төзек хәлдә тоту;

5) подъездларга, эскәмияләргә керү һәм аларны вакытында чистарту өчен чүп савытлары урнаштыру;

6) кар эрегәннән соң территорияне сезонлы эксплуатацияләүгә әзерләү, шул исәптән су агызып китүне тәмин итү өчен аракыны юдырту һәм чистарту, кар эрегәннән соң территорияне чистарту һәм кирәкле башка эшләрне башкару;

7) катнаш һәм (яисә) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән тайгак кишәрлекләрне эшкәртү;

8) яшел утыртмаларның сакланышы һәм аларны тиешенчә тәрбияләү;

9) тышкы яктырту чараларын төзек хәлдә тоту һәм аларны караңгы төшкөч кертү;

10) жәйге чорда һәм коры көннәрдә көн саен яисә расланган график буенча газларга, чәчәклекләргә, агачларга һәм куакларга су сибү;

11) төзелеш материаллары, ком, чүп-чар, кар, скола бозсыз газларның сакланышы һәм бөтенлеге һ.б.

12) яңа агач һәм куаклар утырту, юллар челтәре үзгәрү һәм жиһазларны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проектлар буенча гына яңадан планлаштыру, агротехник шартларны үтәп урнаштыру.

24.9 статья

1. Йорт алды территориясендә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

1) яфракларны, калдыкларның һәм чүп-чарның теләсә нинди төрләрән яндырырга;

2) хужалык майданчыгыннан читтә керләр, киём-салым, келәмнәр һәм башка предметлар элү;

3) контейнер майданчыкларына илтә торган подъездларны томаларга;

4) урамнарның һәм юлларның юл өлешендә, тротуарларда, газоннарда һәм яшел зоналарда контейнерлар (бункерлар) билгеләргә;

5) билгеләнгән тәртипне бозып йорт яны территорияләренең коймаларын үз белдеге белән билгеләргә;

6) үз белдегең белән ишегалды корылмалары һәм палисадниклар төзәргә;

7) йорт янындагы территорияне металл ватык, көнкүреш һәм төзелеш калдыклары һәм материаллар, шлак, зола һәм житештерү һәм куллану калдыклары белән капларга, тараны кушарга һәм сакларга;

8) чүплек салырга, калдыкларны һәм чүп-чарны ташларга;

9) автотранспорт чараларының түләүле стоянкасын оештырырга;

10) тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән квартал эчендәге машина юлларын үз белдеге белән ябарга.

Керү урыннарында шлагбаумнар урнаштырганда - йорт яны территориясенә чыкканда, әлеге өлкәдә гамәлдәге норматив-хокукий актлар таләпләрен төгәл үтәргә;

11) автомашиналар, ягулык һәм майлар юуны башкарырга, тавыш сигналларын, тормоз һәм двигательләрне көйләргә;

12) кешеләр сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган теләсә нинди эшләр башкарырга;

13) йорт яны территориясенә эчке юллары буйлап транспорт транзит хәрәкәтен гамәлгә ашырырга.

2. Торак йорт ишегалды ягыннан жәмәгать билгеләнешендәге урыннар өчен тәрәзәләр һәм фатирларга керү урыннары урнашкан материалларны, продукцияне тутыру рөхсәт ителми. Йөкне тәрәзәләре булмаган торак йортлар торбаларыннан, жир асты тоннельләреннән яки ябык дебаркадерлардан, юллар ягыннан башкарырга кирәк. Торак биналарда урнашкан оешмаларның турыдан-туры эшләвенә бәйле төяү-бушату яисә башка эшләр башкару мөмкин булмаган очракта, югарыда күрсәтелгән чикләүләр нигезендә, әлеге оешмаларга югарыда күрсәтелгән торак объектлар белән идарә итүче оешмалар белән килешү төзәргә кирәк.

3. Квартал эчендәге территорияләрдә транспорт чараларын урнаштыру кешеләрнең, шулай ук урып-жыю һәм махсус техниканың тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

4. Күпләгән территорияләрдә, балалар һәм спорт майданчыкларында, хайваннарны йөртү өчен майданчыкларда, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хужалык майданчыкларында транспорт чарасы урнаштыру тыела, монда:

1) яшелләнделгән территория - гомуми файдалану территориясе, табигый чыгышлы үсемлекләр урнашкан жир участкалары, ясалма төзелгән бакча-парк комплекслары һәм объектлары, бульварлар, скверлар, газоннар, чәчәкләр, аз төзелгән торак, ижтимагый, эшлекле, коммуналь, житештерү билгеләнешендәге территория, аның чикләрендә өслекнең кимендә 70 проценты үсемлекләр капламы биләгән;

2) балалар һәм спорт майданчыклары - балалар спорт майданчыгын жиһазлау һәм каплауны үз эченә алган аңлы хәрәкәт активлыгы процессында балаларның психофизик сәләтләрен үстерү өчен билгеләнгән махсус жиһазландырылган территория. Периметр буенча чикләү (бордюр) булмаганда, транспорт чарасын уен спорт комплексына (комлык, таулык, балансир, турник һәм башка кече архитектура формаларына кадәр биш метр ераклыкта урнаштыру тыела);

3) хужалык майданчыклары - электр көч приборлары урнаштыру майданчыгы, контейнер майданчыгы, кер юу майданчыгы, территориягә хезмәт күрсәтү, эксплуатацияләү һәм төзекләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар. Майданчыкны чикләүче (бордюр) булмаганда, периметр буенча киртә хужалык майданчыгына кадәр өч метр ераклыкта транспорт чарасын урнаштыру тыела;

4) хайваннарны йөртү өчен майданчыклар - жирле үзидарә органының норматив-хокукий акты белән билгеләнә торган хайваннарны йөртү өчен махсус бүлеп бирелгән урыннар.»

24.10 статья

1. Күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләрен яшелләндерү:

йорт яны территорияләрен яшелләндерү, яшел үсентеләрнең сакланышы гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә идарәче оешмалар тарафыннан тәмин ителә;

2) йорт яны территориясен яшелләндергәндә торак йортларның стеналарыннан алып усаклы агач кәүсәләренең күчәренә кадәр ара 5 м дан да ким булмашка тиешлеген исәпкә алырга кирәк. Зуррак агачлар өчен ара 5 м дан артык, куаклыктар өчен - 1,5 м булырга тиеш. Куаклыктарның биеклегенә беренче каттагы тәрәзә уемының аскы почмагыннан артмаска тиеш.

24.11 статья

1. һәр йорт биләмәсенең территориясе түбәндәгеләр булырга тиеш:

1) йорт кирәк-ярактарын киптерү өчен хужалык майданчыгын, киём-салымны, келәмнәрне һәм йорт кирәк-ярактарын чистартуны;

2) өлкәннәрне ял итү майданчыгы;

3) балалар өчен уен һәм спорт майданчыклары яшелләндерү һәм балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен кече архитектура формаларын кирәкле жиһазлау.

2. Әгәр участок территориясе күләме мөмкинлек бирсә, участок чикләрендә этләр йөртү өчен майданчык урнаштырылырга мөмкин.

24.12 статья

1. Хужалык майданчыгында киптерү жайланмасы булган өстәлләр, киём киптерү өчен ыштаннар, элгечләр, чүп савытлары, эскәмияләр булырга тиеш. Майданны тере киртә белән әйләндереп алырга кирәк. Майданчыктарны, ял итү урыннары элементларын төзү һәм төзекләндерү билгеләнгән таләпләргә туры китереп башкарылырга тиеш.

2. Йортларның подъездлары каршындагы майданчыклар, юл йөрү һәм жәяүлеләр өчен юллар каты өслекле булырга тиеш. Каты өслекләр салганда, яңгыр суларын буш агызу мөмкинлеге каралырга тиеш.

24.13 статья

1. Торак йортларга төзелгән жәмәгать корылмалары йортның торак өлешеннән изоляцияләнгән керү юлларына ия булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспортын кую ишегалды территориясеннән читтә булырга тиеш.

25 бүлек Шәхси торак төзелеше территорияләрен жыештыру

25.1 статья

1. Шәхси инициатива белән торак йортларның хужалары ирекле нигездә жыештыруны гамәлгә ашырырга хокуклы, йорт янындагы территорияне кардан алып урамның машина юлына кадәр (юл буйлап объект урнашкан очракта) мөстәкыйль рәвештә яисә махсулаштырылган оешма белән шартнамәләр буенча.

2. Яқындагы территориягә индивидуаль йорт биләмәсе территориясеннән түбәндәгеләр тыела:

1) кар көрәргә, чүп ташларга, шлак ташларга, сыек көнкүреш калдыкларын агызырга;

2) ишегалды һәм аның янындагы территориядән чистартылган юлларның һәм юл йөрү юлларының һәм юлларның юл өлешенә кар һәм боз жибәрергә яисә күчерергә.

3. Яқын-тирәдәге территориядә индивидуаль йорт биләмәсенә йорт биләмәсенә капкасына, койма белән әйләндереп алынган территориягә керү һәм сул һәм уң якка чыгу (гаражга керү) өчен билгеләнгән коймадагы ишекләргә керү юлын кардан чистартырга рөхсәт ителә. Кар төбәндәге территорияне, ачык киңлек һәм янәшәдәге территориягә кагылмый торган каршыдагы йорт биләмәсенә әйләндереп алынган территориягә буйлап урнашкан юлның һәм юлның үткән өлеше өчен кар күчерергә.

4. Гомуми файдалану территориясенә йорт биләү территориясендә агач һәм куаклар аудару, агач кисү һәм кисү эшләрен башкарганнан соң барлыкка килгән порубочка калдыкларын (ыргаклар, ботаклар) ташлау рөхсәт ителми.

26 бүлек Территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

26.1 статья

1. Территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компонентлары булган территорияне төзекләндерү элементларының булуы гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә проект документациясендә эшләнәргә һәм каралырга тиеш. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияне төзекләндерү элементларына проект документациягә мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дөүләт саклавы өлкәсендәге вәкаләтле органнар белән килештерелә. Озын яисә даими файдаланудагы территорияне төзекләндерүнең стационар элементлары аларны кулдан күчерү мөмкинлеген булдырмас өчен ныгытылырга тиеш.

2. Төзекләндерү элементларының эчтәлеген, аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрен дә кертеп, төзекләндерү элементлары хужалары гамәлгә ашыра.

27 бүлек Үсемлекләр

27.1 статья

1. Яшел утыртмалар территорияне төзекләндерүнең мәжбүри элементы булып тора. Төзекләндерү эшләрен башкарганда гамәлдәге яшел утыртмаларны мөмкин кадәр күбрәк саклап калырга кирәк.

2. Муниципаль берәмлек территориясендә Лениногорск шәһәре яшелләнדרүнең ике төрен кулланырга мөмкин: стационар - үсемлекләрне грунтка утырту һәм мобильгә утырту - үсемлекләрне махсус күчмә савытларга (контейнерлар, вазоннар һәм башкалар) утырту. Стационар һәм мобиль яшелләнדרүне рельефның табигый һәм ясалма элементларында, түбәләрендә (түбә яшелләнדרү), фасадаларында (вертикаль яшелләнדרү) архитектура-ландшафт объектлары (газлар, бакчалар, чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар булган мәйданчыклар) тәзү өчен файдаланалар.

3. яшелләнדרү объектларын тоту - ул яшел утыртмаларны карау һәм яшелләнדרелгән территорияләрне төзекләндерү элементлары белән эш комплексы, күләм корылмаларның конструктив элементларының аз гына деформацияләрен һәм зарарлануларын бетерү, шулай ук жәйгә һәм кышкы чорда күчмә кече формаларны жыештыру.

27.2 статья

1. яшелләнדרү объектларында эшләр башкаруга таләпләр:

1) яшелләнדרү объектлары янындагы төзелеш мәйданчыкларын оештырганда проектта сакланучы, түбән һәм киң ябалдашларны өлешчә кисеп алу, агач кәүсәләрен сак белән бәйләү, куакларның ябалдашларын бәйләү, туфрак кишәрлекләрен чүпләү юлы белән туфракны чүпләү юлы белән, туфракны тыгызлауны булдырмау максатларында транспорт чаралары һәм башка техника йөрү юлы белән янәшә урнашкан үсемлекләрдә туфрак кишәрлекләренең бөтенлеген саклап калу чараларын күрергә кирәк;

2) территорияне вертикаль планлаштыру, жир асты коммуникацияләрен салу, юлларны, машина юлларын һәм тротуарларны төзекләндерү яшелләнדרү алдыннан төгәлләнергә тиеш;

3) туфрак катламын бозуга бәйлә ремонт, төзелеш һәм башка эшләр башкарганда, аны алга таба яшел төзелештә файдалану өчен туфракның уңдырышлы катламын төшерергә һәм сакларга кирәк. Югарыда күрсәтелгән эшләрне башкарганнан соң бозылган жир кишәрлекләрен һәм утыртмаларны торгызырга кирәк. Яңадан торгызу эшләрне житештерү проектында каралырга тиеш;

4) туфракны томалауга бәйлә эшләр башкарганда яшел утыртмаларның тамыр системаларын саклау чараларын үтәргә, ә атап әйткәндә, скелет тамырларын (калынлыгын 0,5 см һәм аннан да күбрәк) аркылы кисеп алырга (тамыр юнәлеше буенча 90 градус) һәм антисептик чаралар белән эшкөртүне тәмин итәргә;

5) яфракларны һәм үләнне билгеләнгән тәртиптә туплау яисә юкка чыгару белән бергә жыярга кирәк.

27.3 статья

1. Яшел утыртмалар хужалары түбәндәгеләргә бурычлы:

1) яшел утыртмаларның сакланышын һәм аларны квалификацияле карауны тәмин итәргә;

2) жәй көне коры көннәрдә газоннарга, чәчәк түтәлләренә, агачларга һәм куакларга су сибүне тәмин итәргә;

3) газларның сакланышын һәм бөтенлеген, аларда төрле материалларны, калдыкларны, чүп-чарны, бозга каршы материалларны, башка зарарлы матдәләрен, шулай ук кар, боз шуышын тәмин итәргә, әгәр бу газларга зыян китерә алса;

4) агач һәм куакларны яңа утырту һәм күчереп утырту, шулай ук юллар, мәйданчыклар, газлар челтәрләрен планлаштыруны бары тик жирле үзидарәнең башкарма органы белән килештерелгән проектлар буенча гына башкарырга;

5) яшелләнדרү объектларында сулыклар булса, аларны чиста тотарга һәм кимендә 10 елга бер мәртәбә капитал чистартырга.

27.4 статья

1. Яшелләнדרелгән территорияләрдә түбәндәгеләр рөхсәт ителми:

1) төзелешләрне, яшел зоналарның эшләвен һәм аларга хезмәт күрсәтүне тәэмин итү өчен билгеләнгән төзелешләрдән тыш, урнаштырырга;

2) агачларны һәм куакларны рөхсәтсез утырту һәм кисүне, газларны һәм чәчәкләрне юкка чыгаруны;

3) транспорт чараларында йөрергә һәм аларны, әлеге территорияләрдә кирәкле эшләрне башкару очраklarыннан тыш, мәжбүри торгызу эшләрэн уздыру шарты белән, газларда һәм чәчәклекләрдә куярга;

4) гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары булган бульварларда бакчалар, скверлар, паркларның мемориаль зоналарында ял итү һәм уеннар өчен урнашырга;

5) яшелләндерү объектларында чаңгыда һәм каналарда махсус билгеләнгән урыннардан тыш шуарга;

6) агачларга һәм башка яшел утыртмаларга гамак, таган, турник, кер киптерү өчен баулар тагарга, агачларга реклама һәм мәгълүмат щитлары һәм табличкаларын, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән чыгарыла торган конструкцияләрне, объектларга, афишаларга, игълан итү, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмати тәэмин итү чаралары, баганалардан, коймалардан, реклама щитларыннан, электр үткәргечләрдән, лампалардан, чәнечкеле киртәләрдән аерырга;

7) стационар булмаган объектларны, шулай ук юл сервисы объектларын билгеләргә, шул исәптән, ел вакытына карамастан, автостоянкалар һәм парковкалар урнаштырырга;

8) төзелеш материалларын һәм башка материалларны берләштерергә;

9) яшелчә бакчалары өчен казу башкарырга;

10) газоннарда һәм йорт хайваннарының чәчәкләрендә йөрергә;

11) кар чистарту машиналарын утыртмаларга кар элөгүне булдырмый торган махсус жайланмаларсыз кулланырга;

12) яфракларны, үләннәрне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларның катнашмасын лоткага һәм башка су үткөрү жайланмаларына кертергә;

13) катнашманы һәм чүпне газоннарга ыргытырга;

14) учак ягарга;

15) сок, сумала чыгару өчен агачлар кисәргә, аларга башка механик зарарланулар ясарга;

житештерү һәм кулланы калдыкларын, шул исәптән автомобиль покрышкаларын, территорияне төзекләндерү һәм клумб оештыру өчен файдалану;

17) күпъянлык чәчәкләр белән капланган жир кишәрлекләреннән кар чыгарырга, шулай ук кардан житәрлек булмаган салкын үсентеләр утырту белән мәшгуль участокларны ачарга;

18) санитария таләпләре югары булган урыннардан тыш (чүп контейнерларына, жәмәгать бәдрәфләрәнә якын булу һ.б.) агач кәүсәләрен агартырга;

19) яшелләндерелгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәмияләрне, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

20) кәүсәдән 1,5 м ераклыкта агачларның тамырларын ачарга һәм агач муеннарын жир яисә төзелеш калдыклары белән күмәргә.

21) урман паркларының, паркларның, бакчаларның, бульварларның, шәһәр урманнарының яшелләндерелгән территорияләрендә, әлеге территорияләрдә кирәкле эшләрне башкаруның мәжбүри шарты белән, транспорт чараларын, шул исәптән яңадан комплектланган (төзек булмаган) транспорт чараларын урнаштыру;

22) дөвалау, балалар өчен уку һәм фәнни учреждениеләрнең, сәнәгать предприятиеләренең, спорт комплексларының һәм торак кварталларның яшелләндерелгән территорияләрендә, әлеге территорияләрдә кирәкле эшләрне

мәжбүри торгызу шарты белән башкару очраklarыннан тыш, транспорт чараларын, шул исәптән комплектланган (ватылмаган) транспорт чараларын урнаштыру.

28 бүлек. Коймалар

28.1 статья

1. Коймаларны төзү төзекләндерү өчен өстәмә элемент булып тора.

2. Карарлар бер-берсеннән аерыла:

1) билгеләү (декоратив, яклау, аларның ярашуы);

2) биеклегә (түбәнлегә - 1,0 м га кадәр, уртача - 1,1 - 1,7 м, югары - 1,8 - 3,0 м);

3) материалның төре (металл, тимер-бетон һ.б.);

4) күз карашы өчен сизгерлек дәрәжәсе (үтә күренмәле, саңгырау);

5) стационар (даими, вакытлыча, күчмә) һәм башка киртәләр.

3. Чикләүләргә проектлау аларның урнашу урынына һәм гамәлдәге дәүләт стандартлары, сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларына, индивидуаль проектлау проектларына бәйле рәвештә гамәлгә ашырыла. Коймаларның урта һәм югары төрләрен проектлаганда жир асты корылмалары белән кисешү урыннарында ремонт яки төзелеш эшләре башкарырга мөмкинлек бирә торган коймалар конструкцияләргә каралган.

28.2 статья

1. мәдәни мирас объектлары территорияләрен төзү элгә территорияләргә өчен билгеләнгән шәһәр төзелеш регламентлары нигезендә башкарылырга тиеш. Ижтимагый, торак, рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә чукрак һәм тимер-бетон коймаларны проектлау рәхсәт ителми. Сәнэгәт, махсус территорияләргә ачу декоратив тимер-бетон панельләрдән башкарылырга мөмкин.

2. Агачлар интенсив жәяүлеләр хәрәкәт зонасында яисә төзелеш һәм реконструкция эшләргә зоналарында үскән очракта, яклауның башка төрләргә булмаганда, 0,9 м һәм аннан да күбрәк диаметрлы, 0,8 м диаметрлы һәм яше, агач токымнарына һәм башка характеристикаларга бәйле рәвештә, саклык яны киртәләргә күздә тотарга кирәк.

29 бүлек Өслекне ябу

29.1 статья

1. Жир өсләргә ябуны муниципаль берәмлек территориясендә Лениногорск шәһәргә имин һәм уңайлы хәрәкәт итү шартлары тәэмин итә, шулай ук барлыкка килгән төзелешнең архитектур йөзгә формалаштыра.

2. Төзекләндерү максатларында түбәндәге төр өслекләргә билгеләнде:

1) каты (капиталь) өслекләргә - монолит яисә жыелма өслекләргә, шул исәптән асфальт-бетоннан, цементобетоннан, табиғый таштан башкарыла;

2) йомшак (капиталь булмаган) өслекләргә - табиғый халәттәге, тыгызланган яисә беркетелгән сүс материаллары белән сакланган, табиғый яисә ясалма сыпучыл материаллардан (шул исәптән ком, вак таш, гранит чөчүлекләргә, керамзит, резин валчык) башкарыла торган өслекләргә;

3) үлән капламын эзерләү һәм утыртуның махсус технологияләргә буенча башкарыла торган газ өслекләргә;

4) катнаш өслекләргә - өслекләргә үрелмәләргә тәшкит итүчә өслекләргә (рәшәткә плитәсә яисә газонга баткан газ рәшәткәсә яисә йомшак өслек).

3. Яфрак төрләргә сайлауны аларның максатчан билгеләнеше нигезендә башкарырга кирәк:

- 1) мөмкин булган йөклөнешләрне, характерны һәм хәрәкәт составын, проектлау вакытына гамәлдә булган янгынга каршы таләпләрне исәпкә алып, каты;
- 2) территорияләрнең аерым төрләрән (шул исәптән балалар, спорт майданчыкларын, этләрне йөртү өчен майданчыкларны, урамда йөрү юлларын) төзекләндергәндә аларның үзенчәлекләрән исәпкә алып йомшак;
- 3) газлы һәм катнаш (иң экологик) күрсәткечләр.
4. Кулланучы төр өслегенә ристик карары формалаша торган тирәлекнең төсләр чишелешен исәпкә алырга тиеш.

29.2 статья

1. Ябык өслекнең кырыс төрләрәндә коры килеш эләктерү коэффициенты кимендә 0,6, юештә 0,4 булса, кытыршы өслек булырга тиеш. Жәяүлеләр коммуникацияләре, жир өсте һәм жир асты кичүләрәндә, бина түбәләренәң баскычларында һәм майданчыкларында кафель, метлах плиткасын, жәяүлеләр коммуникацияләре территориясендәге ясалма һәм табигый таштан шома яисә тозланган плиталарны куллану рәхсәт ителми.

29.3 статья

1. Шәһәрнең гомуми кулланылыштагы территорияләрәндә барлык киртәләр (ташламалар, баскычлар, пандуслар, агачлар, яктырту, мәгълүмати һәм урам техник жиһазлары), шулай ук жәмәгать транспортын көтү зоналарында һәм урам аша чыгу зоналарында тротуар кырые тактиль өслек полосалары белән аерылып тора. Тактиль өслек киртәләргә кадәр 0,8 метрдан да ким булмаган ераклыкта, урамның кырыйлары, куркыныч участокның башы, хәрәкәт юнәлеше үзгәрү һ.б. башланырга тиеш. Өгәр тактиль өслектә 15 мм киңлектәге һәм тирәнлегә 6 мм булган буй буразналар булса, аларны хәрәкәт юнәлеше буенча урнаштырырга ярамый.

29.4 статья

1. Яклауның башка төрләре булмаганда (шул исәптән ирекле рәшәткәләр, бордюрлар, периметраль эскәмияләр) куәттә урнашкан агачлар өчен радиуста көпшәдән кимендә 1,5 метр ераклыкта саклагыч өслекләр: вак таш, галечь, газ рәшәткәләре башкарыла. Яклау өслегә жәяүлеләр коммуникацияләренәң бер дәрәжәдә яисә аннан югарырак катламында башкарылырга мөмкин.

30 бүлек Өслекләренә күзәтү

30.1 статья

1. Жир өслеген үзара бәйләү элементларына гадәттә төрле борт ташлары, пандуслар, баскычлар, баскычлар керә.

30.2 статья

1. Юл борт ташлары тротуар белән юл өлеше биеклегенән кимендә 150 мм артык булган юл өлеше тоташкан урында билгеләнә, ул өслекләр ремонтланган очракта да сакланырга тиеш. Машина транспортын газ белән тоташтыру урыннарында газ белән бәрүне булдырмау өчен, югары борт ташын куллану кирәк.

2. Жәяүлеләр коммуникацияләренәң газ белән каплануын үзара бәйләгәндә, газ өсте тигезлегенән кимендә 0,5 м ераклыкта биеклегенән артыграк булган бакча бортын урнаштырырга мөмкин, бу газны саклый һәм пычрак һәм үсемлек чүп-чарының каплауга элэгүен булдырмый, аның хезмәт итү вакытын арттыра. Жәяүлеләр зоналары территориясендә төрле өслекле өслекнең төрле төрләрән тоташтыру өчен табигый материаллар (кирпеч, агач, таш, керамик борт һ.б.) кулланырга мөмкин.

3. жәяүлеләр коммуникацияләре юнәлешендә 60 тан артык промилле баскыч төзүне күздә тотарга кирәк.

4. Сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм массакуләм йөрү өчен башка объектлар урнашкан урыннарда төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә, инвалидлар йортларында һәм картлар баскычында һәм баскычларда 50 дән артык промилле

авышканда, аларны пандус белән озата бару мәжбүри. бордюр пандусының авы 1:12 кабул ителә. Баскычларның беренче баскычларын төшкәндә һәм күтәрелгәндә, ачык төстәге капма-каршы төстәге сызыклар белән аерып күрсәтергә кирәк. Бер марш чикләрендә тышкы баскычларның барлык баскычлары да баскычларның киңлегенә һәм биеклегенә буенча бертөрле итеп билгеләнә.

5. Талаучы пандус булмаганда, конструкцияләр киртәләүче бортны кимендә 75 мм биеклектә һәм тоткычларда тоту күздә тотыла.

6. Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участкалары әйләнә-тирәдәге өслекләрдән текстура һәм төс белән аерылып тора.

7. Баскычның ике ягында яисә пандуста да колачлау өчен уңайлы һәм стенадан 40 мм ераклыкта торучы 800 - 920 мм түгәрәк яки турыпочмаклы кисенте биеклегендә тоткалар каралган.

31 бүлек Мәйданчыклар

31.1 статья

1. Лениногорск шәһәре муниципаль берәмлегенә территориясендә түбәндәге мәйданчыклар урнаштырыла:

- 1) балалар мәйданчыклары;
- 2) спорт мәйданчыклары;
- 3) этләрне йөртү һәм өйрәтү өчен;
- 4) автомобильләр кую өчен;
- 5) чүп жыючыларны урнаштыру өчен.

2. Теркәлгән мәдәни мирас һәйкәлләренең һәм махсус сакланылучы табигать территорияләре зоналарының саклау зоналары чикләрендә мәйданчыклар урнаштыру һәйкәлләренә саклауның, табигатьтән файдалануның һәм әйләнә-тирә мохитне саклауның вәкаләтле органнары белән килештергә тәкъдим ителә.

31.2 статья

1. Йорт тирәсендәге территорияләр балалар уен һәм спорт мәйданчыклары белән тәэмин ителергә һәм төзек һәм имгәнү куркынычы янаган инвентарьлар белән тәэмин ителергә тиеш.

2. Балалар мәйданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым мәйданчыклар рәвешендә яисә яшь мәнфәгатьләре буенча зоналаштырылган комплекслы уен мәйданчыклары буларак оештырыла.

3. Балалар мәйданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының тәкъдим ителә торган исемлегенә түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- өслекнең йомшак төрләре;
- мәйданчыкның газонлы өслекләрен үзара бәйләү элементлары;
- яшелләндерү;
- уен җиһазлары;
- эскәмия һәм урналар;
- яктырту җиһазлары.

4. Торак йортлар һәм жәмәгать биналары төрәзәләреннән мәктәпкәчә яшьтәге балалар мәйданчыклары чикләренә кадәр ара - 10 метрдан, кече һәм урта мәктәп яшендәге балалар мәйданчыклары чикләренә кадәр кимендә 20 метрдан, комплекслы уен мәйданчыклары кимендә 40 метрдан, спорт-уен комплекслары кимендә 100 метрдан артмаска тиеш. Балалар уен мәйданчыклары контейнер мәйданчыкларынан кимендә 20 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

5. Балалар майданчыклары түбэндөгөлөргө тиеш:

- жэй көннөрдө ком белән тигезсезлекләр салынган өслөк планировкасы булу;
- даими рөвештө юнырга һәм иртэнге вакытта майланырга; буялырга, майданчыкта коймаларны һәм корылмаларны буярга кимендә елга бер тапкыр гына түгел, ә ремонтларга кирәк булганда;

- транзит жәяүлеләр хәрәкәтеннән, юл йөрү юлларыннан, борылыш майданчыкларыннан, кунакчыл стоянкалардан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру майданчыкларыннан изоляцияләнергә;

- автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участкалары.

6. Травматизмны булдырмас өчен, майданчык территориясендә чыгыш ясаучы тамырлар яисә түбән ботаклар асылынып торучы, жир өстеннән жиргә күмелмәгән иске, киселгән жиһазлар (стойкалар, фундаментлар) калдыгы булу рөхсәт ителми (кагыйдә буларак, турникларда һәм таганнарда).

7. Янындагы территорияләргә реконструкцияләгәндә балалар майданчыклары территориясендә эшләр алып бару һәм төзелеш материалларын складлау рөхсәт ителми.

8. Яктырту жайланмасы майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшлөргә тиеш. Яктырту жайланмаларын 2,5 метрдан да ким булмаган биеклектә урнаштыру рөхсәт ителми.

9. Уен жиһазларын урнаштыру норматив куркынычсызлык параметрларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

10. Балалар майданчыкларын карап тоткан өчен жаваплылык һәм аларда иминлекне тәэмин итү аларны эксплуатацияләүче затларга йөкләнә.

31.3 статья

1. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәре физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән. Спорт майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының тәкъдим ителә торган исемлегә түбэндөгөлөргә үз эченә ала:

1) өслөкнең йомшак яисә газ төрләре (жәйге чорда);

2) спорт жиһазлары.

2. Спорт майданчыклары яшеллөндөрелә һәм челтәрсыман койма белән әйлөндөрөп алына. Яшеллек майданчык периметры буйлап урнаштырыла, вертикаль яшеллөндөрү кулланырга мөмкин. Койманың биеклегә 2,5 - 3 м, майданчыкларның бер-берсенә тоташкан урыннарында биеклегә 1,2 м.

3. Спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында йө рекреацияләргә составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәламәтлек сукмакларында) урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар рөвешендәге спорт жиһазлары заводта ясалган, махсус эшкөртөлгән өслөклә бүрөнәләрдән һәм бүрөнәләрдән ясалган (ярыклар, ярыклар булмау һ.б.) булырга мөмкин. Урнашканда сертификацияләнгән жиһазлар каталогларына таянып эш итөргә кирәк.

31.4 статья

1. Торак төзелеше территориясендә өлкән яшьтөгә халыкның ял итү һәм өстөл уеннары өчен билгеләнгән ял майданчыкларын оештыру мөмкин. Торак йортлар тәрәзөлөрөннән алып тын ял итү майданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан да ким булмашка тиеш, шау-шулы өстөл уеннары майданчыклары - 25 метрдан да ким булмашка тиеш.

2. Ял майданчыгында төзекләндерү элементларының тәкъдим ителә торган исемлегә гадәттә түбэндөгөлөргә үз эченә ала:

1) каты өслөк төрләре;

2) майданчыкның газ белән үзара бәйләнгән элементлары;

3) яшеллөндөрү;

4) өстәлләр, эскәмияләр һәм урналар (ким дигәндә, һәр эскәмиянең берсендә);

5) яктырту җайланмасы.

3. Мәйданны каплауны плитә куәте рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Ял мәйданчыкларын һәм балалар мәйданчыкларын берләштергәндә, балалар уеннары зонасында өслекнең каты төрләрен урнаштырырга киңәш ителми. Парклар территорияләрендә чирәмдәге ял мәйданчыклары оештырылырга мөмкин.

31.5 статья

1. Этләрне йөртү өчен мәйданчыклар вәкаләтле органнар белән билгеләнгән тәртиптә килештерелгән урыннарда урнаштырыла.

2. Этләрне йөртү өчен мәйданчык территориясендә төзекләндерү элементлары исемлегенә түбәндәгеләр керә:

1) өслекнең төрле төрләре;

2) киртә;

3) эскрементларны утильләштерү өчен эскәмияләр, урналар, контейнер;

4) яктырту һәм мәгълүмат җиһазлары;

5) периметраль яшелләндерүне күздә тотарга тәкъдим ителә.

3. Этләрне йөртү өчен мәйданчыклар микрорайонның һәм торак районның гомуми кулланылыштагы территорияләрендә, яшел утыртмалардан азат булган, юлларның техник зоналарында, 110 кВт көчәнешле электр линияләре астында, беренче һәм икенче поясларны су белән тәэмин итү чыганакларының санитар зонасынан читтә урнаштырылырга тиеш. Торак билгеләнештәге территорияләрдә урнашкан этләрне йөртү өчен мәйданнарның күләме 400 - 600 кв.м, башка территорияләрдә - 800 кв.м, урнашкан төзелеш шартларында, булган территорияль мөмкинлекләрдән чыгып, мәйданнарның кечерәйтелгән күләме кабул ителергә мөмкин.

4. Мәйданчык чигеннән алып торак һәм җәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр ара кимендә 25 метр, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт мәйданчыклары участкаларына, ял мәйданчыкларына кадәр кимендә 40 метр булырга тиеш.

5. Мәйданны төзү, кагыйдә буларак, биекlege 1,5 м булган җиңел металл челтәреннән башкарыла. Чикләнгән элементлары һәм секцияләре арасындагы ераклык, аның аскы кырые һәм җире хайванга мәйданчыктан чыгып китәргә рөхсәт итәргә яки имгәнү китерергә тиеш түгел.

6. Мәйданчыктан файдалану кагыйдәләре булган мәгълүмати стенд мәйданчык территориясендә урнаштырылырга тиеш.

7. Хайваннар хуҗалары үз хайваннарының башка хайваннарга һәм кешеләргә куркыныч йогынтысын булдырмакка, шулай ук әйләнә-тирәдәгеләр өчен санитария нормалары нигезендә тынлыкны тәэмин итәргә, гамәлдәге санитария-гигиена һәм ветеринария кагыйдәләрен үтәргә тиеш.

31.6 статья

1. Муниципаль берәмлек территориясендә Лениногорск шәһәре автостоянкаларның түбәндәге төрләре: автомобильләренә кыска вакытлы һәм озак вакытлы саклау урыннарына урнаштырыла.

2. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогында төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләренә үз эченә ала:

1) каты өслек төрләре;

2) өслекләренә үзара бәйләү элементлары;

3) чүп-чар өчен киртәләр, урналар яисә кече контейнерлар;

4) яктырту җайланмасы;

5) мәгълүмати җиһазлар (күрсәткечләр).

3. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участкаларына килү юллары җәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән кисешмәскә тиеш.

Автотранспорт чараларын озак вакытлы һәм кыска вакытлы саклау участогы аша жәяүлеләр өчен транзит юллар оештыру рәхсәт ителми.

4. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы башка территориядән киңлеге кимендә 3 м булган яшел үсентеләр полосасы белән аерылырга мөмкин.

31.7 статья

1. Шәһәр территорияләрендә житештерү һәм куллану калдыкларын жыю өчен контейнерлар, бункерлар (чүп-чар жыю) майданчыклары санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләре нигезендә, шулай ук вәкаләтле органнар, оешмалар белән аларның компетенцияләре нигезендә килештерелгәннән соң урнаштырылырга тиеш.

2. Майданчыкларны торак биналар тәрәзәләреннән еракта урнашкан торак йортлары, балалар учреждениеләре участкалары чикләрен, 20 метрдан да ким булмаган ераклыкта ял итү урыннарын торак төзелеше участкаларында - ерак юлдагы жәяүлеләр юлларын исәпләп, керү юлларыннан 100 метрдан да артык булмаган урыннарны урнаштырырга кирәк, шул ук вакытта майданчык территориясә юлларга тоташтырырга, ләкин транспорт юлына комачауламаска тиеш.

3. Майданчыкны аерымлап урнаштырганда (юллардан еракта) контейнерларны чистарту һәм борылыш майданчыклары булу өчен уңайлы транспорт килү мөмкинлеген күз алдында тота (12 м 12 м). Майданчыкларны транзит транспорт һәм жәяүлеләр коммуникацияләре булган күренүчән зонадан тыш, бинаның урам фасадларыннан читтә урнаштыруны проектлау зарур. Майданчык территориясен күлгә зонасында (янәшәдә төзелешләр, түбәләр яки яшел утыртмалар) урнаштырырга кирәк.

4. Чүп-чар жыючыларны урнаштыру майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең каты төрләре, майданчыкның тирә-юньдәге территорияләре белән тоташу элементлары, яктырту җайланмалары һәм майданчыкны яшелләндерү.

5. Майданчыкны ябу транспорт юлларының шундый ук өслекләрен билгеләргә кирәк. Майданчыкны каплауны тоткарламас һәм контейнерның тәгәрәвенә юл өлеше ягына таба 5-10% тәшкил итүче итеп билгеләргә кирәк.

32 бүлек Кече архитектура формалары

32.1 статья

1. Кече архитектура рәвешләрен проектлаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга тәкъдим ителә. Тарихи төзелеш зоналары, җирлекләр үзәкләре, күп функцияле зоналар өчен кече архитектура формалары индивидуаль проект эшләнмәләре нигезендә проектланырга тиеш.

2. Кече архитектура рәвешләренә төп таләпләр түбәндәгеләр:

1) архитектура һәм ландшафт даирәсә характерына, территорияне төзекләндерү элементларына туры килү;

2) материалларның югары декоратив һәм эксплуатация сыйфатлары, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, озак вакыт дәвамында аларны саклап калу;

3) конструкциянең ныклығы, ышанычлылыгы, иминлеге.

33 бүлек Жәмәгать транспортын көтү павильоннары конструкцияләре

33.1 статья

1. Жәмәгать транспортын кетү павильоннары конструкцияләре яктырту, навеслар, эскәмияләр, чүп-чар чүп савытлары һәм гражданны һәм оешмаларны игълан итү өчен аерым калканнар белән жиһазлануырга тиеш. Павильонда тукталыш исеме, номеры һәм жәмәгать транспорты маршрутлары расписаниесе күрсәтелә.

34 бүлек Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

34.1 статья

1. Тышкы күренешкә һәм тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру урынына карата таләпләр жирле үзидарәнең вәкиллеке органы карары белән билгеләнә.

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, эзерләү һәм урнаштыру төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында Россия Федерациясе законнары таләпләре, аларны саклау һәм куллану таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләрен үтәгән килеш урнаштырылырга тиеш. Ике яки аннан да күбрәк тел кулланган очракта, текстлар эчтәлек һәм техник бизәлеш буенча тиңдәш булырга, грамоталы һәм аңлаешлы итеп башкарылырга тиеш.

2. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.

3. Мәгълүмат конструкциясе хужасы иминлек кагыйдәләрен теләсә нинди бозулар, шулай ук мәгълүмати конструкцияләргә монтажлау һәм эксплуатацияләү шартларын бозганда төзексезлекләр һәм авария хәлләре өчен җаваплы.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары хужалары аларның тиешле торышын күзәтергә, аларны вакытында тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын һәм аның янәшәсендәге территорияләргә ремонтлау һәм урнаштыру урыннарын җыештырырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чараларын тиешенчә тотмаган, жир кишәрлеген һәм аның тирәсендәге территорияне җыештыру һәм санитар карап тоту өчен тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары хужалары җаваплы.

4. Реклама конструкциясе белән мәгълүматны алып атканда, реклама кыры баннер тукыма белән якты тоннар белән капланырга тиеш.

5. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чаралары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә демонтацияләнергә тиеш.

Реклама конструкциясе хужасы реклама конструкциясе монтажыннан (демонтажыннан) соң өч тәүлектән дә артык булмаган вакытта реклама конструкциясе урнаштыру урынын төзекләндерергә тиеш.

6. Лениногорск шәһәре территориясендә биналарның, биналарның, корылмаларның коймаларын, стеналарын, корылмаларын, аерым торучы терәкләрне (яктырту, контакт чөлтәрен һ.б.лар), агачларны һәм бу максатлар өчен билгеләнгән конструкцияләрдән тыш, башка продукцияне (листовкалар, белдерүләр, афишалар һәм башка продукция) язулар, ябыштыру һәм элү тыела.

34.2 статья

1. Лениногорск шәһәре территориясендә түбәндәгеләр тыела:

1) башкарма комитет тарафыннан бирелә торган рөхсәт алмыйча реклама конструкцияләрен урнаштырырга;

2) башкарма комитетны килештермичә тышкы мәгълүмат чараларын урнаштырырга;

3) әлеге төр продукцияне урнаштыру өчен каралмаган тәрәзәләрдә, ишекләрдә, тәрәзә араларында һәм башка урыннарда мәгълүмат-реклама продукциясен урнаштырырга;

4) автотранспортның газоннарға керүе белән реклама конструкцияләрендә сурәтләр (плакатлар) алмашынуын башкарырга;

5) килештерелгән дизайн-проекттан читкә тайпылып реклама конструкцияләрен һәм аларның мәгълүмати-реклама туюымаларын урнаштырырга;

6) өзелгән һәм жирдә яткан плакатлар, баннерлар (реклама продукциясе) һәм реклама конструкциясе тирәсендә башка материаллар калдырырга;

7) бозылган сурәтле йә сурәтсез тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларынан файдалану;

8) реклама конструкцияләрен һәм тышкы мәгълүмат чараларын тиешенчә булмаган халәттә (покраскасы булмау, күгәрәк булу, өзелгән плакатлар һ.б.);

9) газонда демонтажланган реклама конструкцияләренең бетон нигезләрен калдыру;

10) реклама яисә мәгълүмати хәбәр урнаштырмыйча тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат кырының зарарлануы, шулай ук тышкы реклама чараларын һәм полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән мәгълүматны ябыштыру, ябыштыру;

11) тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын беркеткәндә объектлар корылмаларының һәм корылмаларының зарарлануы, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклығын һәм тотрыклылығын киметү.

34.3 статья

1. Үз белдеге белән башкарылган язмаларны, шулай ук, ведомствога бәйсез рәвештә, барлык объектлардан үз белдеге белән урнаштырылган мәгълүмати һәм басма продукцияне алып ташлау эшләрен оештыру күрсәтелгән продукцияне урнаштырган язмаларны үтәгән затларга йөкләнә. Әлеге затлар булмаган очракта, үз белдеге белән башкарылган фасадлардан, дивардан, коймалардан язмаларны алу эшләре әлеге объектларның милекчеләре яки арендаторлары тарафыннан башкарыла.

35 бүлек Коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен уздыруга төп таләпләр

35.1 статья

1. Жир эшләре вәкаләтле орган тарафыннан бирелгән жир эшләрен житештерүгә язмача рәхсәт (ордер) булганда гына башкарыла.

2. Жир эшләрен житештерүгә рәхсәт (ордер) бирү башкарма комитетының карары белән расланган административ регламент нигезендә гамәлгә ашырыла.

3. Жир эшләрен житештерүгә рәхсәт (ордер) түбәндәге очрақларда таләп ителми:

- бер объект чикләрендә юлларның, машина юлларының, тротуарларның һәм асфальт катламының калынлыгына фрезерлау кисемен, бер тәүлек эчендә өслекне торгызып яисә объектның баланс белән килештерелгән графигын торгызып;

- бер объект чикләрендә юлларның, машина юлларының, тротуарларның һәм данәле материалдан торган мәйданчыкларның өслекләрен өч тәүлек эчендә төзәтү йә баланс белән килештерелгән объектның графигын торгызу;

- юл өслегендәге ярыкларны, деформацион жөйләрне кисү;

- юл өслеген өстән эшкәртү;

- 100 м дан да артык булмаган участокларда ялгыз борт ташларын күчерү;

- коеларның, реперларның, газ һәм кабельле келәмнәрнең түбәләрен алмаштыру һәм көйләү;
- күчеш тибындагы юл өслеген профилировкалау һәм планлаштыру, беркетелгән һәм ныгытылмаган юл кырыйлары, бүлү полосалары, жир полотносы, су үткәргеч кюветлар;
- өлеге корылмаларның эшен кыенлаштыручы юл корылмаларын нанослардан, пычраклардан, чүп-чардан, чит предметлардан чистарту;
- юл хәрәкәтен оештыруның техник чараларын тышкы ремонтлауны, аларның аерым элементларын алмаштыруны, тротуарларда һәм яшел утыртмалар зонасында 0,3 м га кадәр чистартылган юл билгеләре өчен тимер-бетон нигезле стоклар урнаштыруны;
- күперләрдә, юлүткәргечләрдә, яр буйларында, деформацион жөйләр элементларын торгызу яисә ремонтлау белән бәйлә тоннельләрдә, яктырту баганаларында, парапетларда, карниз ташларында, тротуар плиталарында, ярусларда һәм конусларда эшләр, эшләрне юл хәрәкәтен чикләмичә уздырганда;
- яшел утыртмаларны (юкка чыккан куакларны да кертеп), паркларның, бакчаларның, скверларның жөяүлеләр сукмакларын карау;
- жир эшләре башкармыйча, шулай ук 0,3 м га кадәр күләмдәге павильоннарны урнаштырганда;
- 0,3 м га кадәр заглублениедә аерым реклама конструкцияләрен урнаштыру;
- фундаментлар (нигезләр) урнаштыру өчен жир эшләренә 0,3 м га кадәр заглубада биналар канаты керә;
- жөяүлеләр һәм көч киртәләрен, пассажир транспорты көтү павильоннарын агымдагы ремонтлауны.

35.2 статья

1. Жир эшләрен житештерүгә рөхсәтсез (ордерсыз) жир эшләрен житештерү, жир эшләрен житештерүгә вакытыннан алда рөхсәт бирү (ордер), авария хәлендә план эшләрен башкару - жир эшләрен үз белдеге белән башкару - тыела һәм жир эшләрен үз белдеге белән житештерү дип таныла.

35.3 статья

1. Жир эшләрен житештерүгә рөхсәт (ордер) бирелми:
- территорияне комплекслы үстерү зонасында жир эшләрен башкару өчен территорияне планлаштыру проект документациясен раслаганчы;
- жир эшләрен житештерүгә элек бирелгән рөхсәт (ордер) бирү срокларын һәм ябылу тәртибен бозган очракта.

35.4 статья

1. Тузган жир эшләрен житештерүгә рөхсәт (ордер) рәсмиләштерүне таләп итә торган жир эшләрен авария хәлендәге жир эшләре буларак эзерләү тыела.

35.5 статья

1. Жир эшләрен житештерүгә рөхсәт (ордер) оешманың, предприятиенә, учреждениенә яисә физик затның вазыйфаи затына - объектларны төзү, реконструкцияләү, капитал ремонтлау буенча заказчыга, механикалаштырылган ысул белән дә, шулай ук кул белән дә башкарыла торган жир эшләре житештерүдә - 0,3 метрдан артык күләмдә акча бүлгәндә бирелә.

2. Жир эшләрен житештерүгә рөхсәт алучыларның салым, жыемнар, иминият кертемнәре, пенялар, штрафлар, салымнар һәм жыемнар турындагы Россия

Федерациясе законнары нигезендә түләнергә тиешле процентлар түләү буенча үтәлмәгән бурычы булырга тиеш.

35.6 статья

1. Жир эшләрен житештерүгә чыннан да анда күрсәтелгән заказчы, подрядчы оешмасына, эш башкаруның төренә, күләменә, срогына һәм урынына рәхсәт (ордер).

2. Заказчы яисә подрядчы функциясен тапшырган очракта, проект чишелешләре, төре, күләме, сроклары һәм жир эшләрен башкаруга күрсәтелгән эшләрне башкару урыны (ордеры) үзгәртелгән очракта, рәхсәт (ордер) башка оешмага яңадан рәсмиләштерелергә тиеш.

35.7 статья

1. Жир эшләрен житештерүгә рәхсәт (ордер) эшләрне башкаруның тәкъдим ителгән календарь графигы нигезендә, гамәлдәге төзелеш нормаларында һәм кагыйдәләрендә каралган эшләрне башкаруның норматив дәвамлылығын исәпкә алып, билгеле бер срогга рәсмиләштерелә.

2. Жир эшләрен житештерүгә рәхсәт бирүдә (ордерда) күрсәтелгән эшләр башлану срогы 10 көннән артык тоткарланганда, жир эшләрен житештерүгә рәхсәт бирелгән рәхсәт (ордер) гамәлгә яраксыз дип таныла һәм вәкаләтле органга срог тәмамланганнан соң 3 көн эчендә кире кайтарылырга тиеш.

3. Эшләр тиешле срогта үтәлмәгәндә, эшләрне тәмамлау вакыты ордерында күрсәтелгән эш срогы тәмамланганчы кимендә өч календарь көн кала, эшләрне башкару срокларын озайту турында үтенеч белән вәкаләтле органга мөрәжәгать итәргә тиеш.

4. Жир эшләрен житештерүгә рәхсәт (ордер) гамәлдә булу срогы узгач, жир эшләрен озайту гамәлгә ашырылмый.

35.8 статья

1. Эшләр бары тик жир эшләрен житештерүне рәхсәт итүдә (ордерда) күрсәтелгән эшләрне житештерүче генә башкарыла.

35.9 статья

1. Жир эшләре башланганчы, жир эшләрен башкаручы оешма, юридик яисә физик зат жәяүлеләрнең һәм транспортның хәрәкәте куркынычсызлығын, төзелеш зонасындагы барлык предприятияләр һәм оешмаларга, төзелеш зонасындагы учреждениеләргә керү һәм якин килүне, юл билгеләре куюны, күрсәткечләр, яктырту, мәгълүмати щитлар урнаштыруны тәэмин итәргә, эшләр башкаруның бөтен чорына мәгълүмати щитлар табличкасын эш башкаручы оешма исеме, эшләр башкаруга җаваплы затның фамилиясе, оешма телефоны номеры белән чыгарырга тиеш. Эшләрне житештерү ябылу, пассажир транспорты маршрутлары үзгәрү белән бәйле очрактарда, эш срокларын күрсәтеп, матбугатта тиешле белдерүләр урнаштырырга.

2. Ачылучы оешма эшләрне житештерү урынын төзелешне оештыру проекты нигезендә ышанычлы киртә итеп куя. Кич һәм төнлә коймаларда юл хәрәкәте кагыйдәләрендә каралган кисәтү билгеләре яктыртылырга тиеш. Караңгы төшкәч, өзелү урыннары яктыртыла.

35.10 статья

1. Жир асты корылмаларының зарарлануын кисәтү һәм аларны булдырмау чараларын күрү өчен заказчы яисә эшләр житештерүче жир эшләре башланганчы бер тәүлектән дә соңга калмыйча эксплуатацияләү хезмәтләренең һәм башка

оешмаларның, учреждениеләрнең һәм физик затларның, жир асты корылмалары яисә башка объектлар булган жир кишәрлекләренең хокук ияләренә хәбәр итәргә тиеш.

2. Эксплуатацияләү һәм башка оешмалар житәкчеләре үзләренең вәкаләтле вәкилләренең жир эшләрен житештерү урынына килүен тәэмин итәргә тиеш. Бер үк вакытта жир асты корылмаларының, коммуникацияләрнең һәм башка мөлкәтнең зарарлануларын кисәтүне тәэмин итү максатыннан жир эшләрен житештерүнең махсус шартлары язма рәвештә ачыклана һәм теркәлә.

3. Гамәлдәге жир асты инженерлык челтәрләренең, яшел утыртмаларның сакланышы, хәрәкәт иминлеген өчен төзелеш яисә төзекләндерү-торгызу эшләрен башкаручы оешма җаваплы була. Күрше яисә кисешкән коммуникацияләр зарарланган очракта, алар кичекмәстән шушы коммуникацияләргә кулланучы оешма күрсәтмәсе буенча эш башкаручы оешма көчләре һәм чаралары белән торгызылырга тиеш.

35.11 статья

1. Эшләр житештерүче эшләр башкарылган урында жир эшләрен башкаруга рәхсәтнең (ордерның) оригиналын, эшләр башкару проектын, жир кишәрлекләре һәм жир асты корылмалары хокук ияләрен килештерүне, «Сугышлы авыл жирлеген» муниципаль берәмлегенә автомобиль юллары буйлап транспорт чаралары хәрәкәте вакытлыча чикләнгән яисә вакытлыча туктатылган очракта - Башкарма комитетның транспорт чаралары хәрәкәтен һәм юл хәрәкәтен оештыру схемасын вакытлыча чикләү (вакытлыча туктату) турындагы карары һәм жир эшләрен башкарган өчен җаваплы зат тарафыннан күзәтчелек оешмалары вәкилләренең таныклык документлары булганда беренче таләбе буенча күрсәтелергә тиеш.

2. Эшләргә башкарганда төзелеш өлкәсендәге норма һәм кагыйдәләргә мәнзүр таләпләргә үтәргә тиеш.

3. Корылма күчәрләрен һәм коммуникацияләр трассаларын (эшләр башланганнан һәм контроль төшерү башкарылганнан алып траншеяләр күмелгәнә һәм объектны эксплуатациягә тапшырганга кадәр) Натурага чыгару лицензияле, әлегә эшчәнлек төренә тиешле рәхсәт булган оешма көч белән һәм проект документациясә нигезендә башкарыла.

4. Жир асты коммуникацияләрен һәм корылмаларын салуның һәм үзгәртеп коруның төп ысулы-төзекләндерелгән өслекне ачмыйча ябык ысул. Ачык ысул эшләргә ябык ысул белән башкару мөмкин булмавын дәлилләү булганда гына рәхсәт ителә.

5. Муниципаль берәмлекнең яшелләндерелгән территориясендә жир эшләргә башкарганда казу эшләргә башкаручы оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр яисә физик затлар:

- яшел үсентеләргә сүтүгә һәм тамыр системасын ялангач калдыруга рәхсәт рәсмиләштерергә;

- төзелеш территориясендәге агачларны биюклегә 2 м булган тоташ калканнар белән әйләндереп алырга. калканнарны агач кәүсәсеннән кимендә 0,5 м ераклыкта өчпочмак итеп урнаштырырга, шулай ук киртә куючы өчпочмак тирәли 0,5 м радиустагы агач түшәм ясарга;

- юлларны, майданнарны, ишегалларын, тротуарларны һ. б. асфальт түшәгәндә һәм асфальт түшәгәндә агач тирәли диаметры кимендә 2 м булган буш урын калдырырга, аннары тимер-бетон рәшәткә яисә башка төрле өслек урнаштырырга;

- кабель, канализация торбалары һәм башка корылмалар салганда траншеялар казырга, кәүсәнең калынлыгы 15 см га кадәр булганда - кимендә 2 м, кәүсәнең

калынлыгы 15 см дан артканда-кимендә 3 м, куаклардан кимендә 1,5 м, кырыйдагы скелет ботагы нигезеннән ераклыкны исәпләгәндә;

- төзелеш материалларын тупламаска, машиналар һәм автомобильләрне газоннарда, шулай ук агачтан 2,5 метр, куаклардан 1,5 метр ераклыкта куярга ярамый. Янучан Материалларны агач һәм куаклардан 10 метрдан да якынак жыйлар;

- яшел үсентеләргә төзелеш материаллары салмаска һәм аларны пычратмаска;

- керү юлларын һәм күтәрү краннарын урнаштыру урыннарын яшеллекләр утыртылган территориядән читтә урнаштырырга һәм агачларның урнаштырылган киртәләрен бозмаска;

- агач һәм куакларның тамыр системасы зонасындагы эшләрне, тамыр системасына зыян китермичә, төп скелет тамырлары урнашканнан түбәнрәк башкарырга;

- жир эшләрен башкарганда жирнең югары уңдырышлы катламын бетерергә, бораулау һәм саклап калырга. Борауланган үсемлек грунтын әлеге яисә яңа территорияләрне яшелләндергәндә файдалану өчен вәкаләтле муниципаль оешмаларга тапшырырга;

- төзелеш эшләрен башкарганда табигатьне саклау чараларын уздыру һәм бозылган жирләрне торгызу өчен вәкаләтле орган күрсәткән урыннарда туфрак чыгаруны тәмин итәргә.

6. Камилләштерелгән өслекле урамнарда, юлларда, тротуарларда, майданнарда һәм башка төзекләндерелгән территорияләрдә жир эшләре түбәндәге шартларны үтәп алып барыла:

- эшләр 300 метрлы участокларда башкарылырга тиеш;

- алдагы участокларда эшләр, территорияләрне жыештыруны һәм торгызу эшләрен дә кертеп, алдагы участоклардагы барлык эшләр тәмамланганнан соң гына рөхсәт ителә.

7. Урамнарның машина үтә торган өлешендә эшләр башкарганда, траншея чикләрендәге асфальт, бетон, вак таш түшәмәләре сүтелә һәм эш житештерүче тарафыннан махсус билгеләнгән урынга чыгарыла. Бордюр, чирәм сүтелә һәм аның икенчел файдалану өчен яраклылыгы билгеләнә. Эшләрне башкаручы шулай ук сүтелгән юл һәм тротуар өслегенә, борт ташының, баскычларның һәм түшәмәләрнең сакланышын тәмин итәргә тиеш.

8. Траншеяләрдән, котлованнардан, коелардан су суыртырга һәм яңгыр канализациясе чөлтәренә жибәрергә яки шланглар һәм лотоклар буенча жибәрергә. Казылу урыннарында һәм аларга якын территорияләрдән коеп яуган яңгыр һәм кар суларын үткөрүне эшләрне башкаручы оешма тәмин итәргә тиеш.

9. Жир эшләрен башкарганда, уңдырышлы катламны саклап калу өчен, бу катламны алдан жиһазландырылган урыннарда алып ташларга (калынлыгы 15 см дан да ким булмаган), бораулау һәм саклап калырга кирәк. Территориягә туфрак салганда бары тик минераль туфракларны һәм туфракның югары уңдырышлы катламнарын гына файдаланырга рөхсәт ителә.

10. Траншеялар аша жәяүлеләр күперләре ясалырга тиеш. Кышкы чорда алар системалы рәвештә кардан һәм боздан чистартылырга һәм жир эшләрен башкаручы оешма көчә белән бозга каршы катнашма сибелергә тиеш.

35.11 статья

1. Эшләр житештерүче жир эшләрен житештерүгә рөхсәт (ордер) эшенең төп нөсхәсе, жир кишәрлекләре һәм жир асты корылмаларының хокук ияләрен килештерү, эшләр башкару проекты, жир кишәрлекләре һәм жир асты корылмалары хәрәкәтен вакытлыча чикләү яисә вакытлыча туктату очрагында - транспорт чаралары хәрәкәтен вакытлыча чикләү (вакытлыча туктату) турында башкарма комитет карары һәм юл хәрәкәтен оештыру схемасы, аларда таныклаучы документлар булганда,

күзәтчелек оешмалары вәкилләренә беренче таләбе буенча жир эшләрен башкаруы өчен җаваплы зат тарафыннан күрсәтелергә тиеш.

2. Эшләр башкарганда төзелеш өлкәсендәге нормаларның һәм кагыйдәләрнең мәҗбүри таләпләре үтәлергә тиеш.

3. Корылманың һәм коммуникацияләр трассаларының күчәrlәре табигатенә (эшләр башланудан һәм контроль төшерүне үтәүдән алып траншеялар салуга һәм объектны эксплуатациягә тапшыруга кадәр) лицензияләнгән, әлеге эшчәнлек төренә тиешле оешма тарафыннан кертелгән һәм проект документациясе нигезендә башкарыла.

4. Жир асты коммуникацияләрен һәм корылмаларын салуның һәм яңадан урнаштыруның төп ысулы төзек өслекне ачудан башка ябык ысул булып тора. Ачык ысул эшләрне ябык ысул белән уздырмау мөмкин булмаганда гына рөхсәт ителә.

5. Муниципаль берәмлекнең яшелләндерелгән территориясендә жир эшләре башкарганда өзәлүнә җитештерүче оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр яисә физик затлар түбәндәгеләргә бурычлы:

- яшел утыртмаларны сүтүгә һәм тамыр системасын ачарга рөхсәт бирергә;

- төзелеш территориясендәге агачларны 2 м биеклектәге тоташ калканнар белән әйләндерергә. Щитларны агачтан кимендә 0,5 м ераклыкта өчпочмак итеп урнаштыру, шулай ук 0,5 м радиуслы өчпочмак тирәли агач настил урнаштыру;

- юлларның, майданнарның, ишегалларының, тротуарларның куәтләнүе һәм асфальтлануы һ.б. булганда, агач тирәли диаметры 2 метрдан да ким булмаган ирекле киңлекләр калдырырга, аннан соң тимер-бетон рәшәткәсе яисә башка өслек куярга;

- кабель, канализация торбалары һәм башка корылмалар салганда траншеялар сатып алуны, көпшәне 2 м дан да ким булмаган ераклыкта, агач көүсәсеннән 15 см га кадәр калынлыкта кимендә 3 м ераклыкта, куаклардан 1,5 м дан ким булмаган ераклыкта, иң кырый скелет ботагы нигезеннән ераклыкны исәпләп чыгарырга;

- төзелеш материалларын төземәскә һәм газоннарда машина һәм автомобиль тукталышлары оештырмакка, шулай ук агачтан 2,5 м һәм куаклардан 1,5 м ераклыкта. Янучан материалларны туплау агач һәм куаклардан 10 м дан да якинрак җитештерелми;

- төзелеш материаллары белән яшел утыртмаларны тугырмакка һәм пычратмакка;

- килү юлларын һәм күтәргеч краннар урнаштыру урыннарын яшел утыртмалары булган территориядән читтә урнаштырырга һәм агачларның билгеләнгән киртәләрен бозмакка;

- агачларның һәм куакларның тамыр системасы зонасында эшләү тамыр системасына зыян китерми торган төп скелет тамырларынан түбәнрәк башкарырга;

- Жир эшләрен башкарганда жир катламын алу, бораулау һәм саклау эшләрен башкарганда. Үсемлекләр грунтың өлеге яисә яңа территорияләрне яшелләндерү өчен вәкаләтле муниципаль оешмаларга тапшырырга;

- төзелеш эшләрен башкарганда вәкаләтле орган тарафыннан күрсәтелгән урыннарда туфракны чыгаруны табигатьне саклау чараларын уздыруга һәм бозылган жирләрне торгызуга тәмин итәргә.

6. Үзгәртеп ябыштырылган өслекләре, майданнары һәм башка төзекләнделерелгән территорияләре булган урамнарда, юлларда, тротуарларда жир эшләре түбәндәге шартларны үтәп алып барыла:

- эшләр 300 метр жирдә башкарылырга тиеш;

- алдагы участокларда эшләр алдагы участокларда, торгызу эшләрен һәм территорияне җыештыруны да кертәп, барлык эшләр тәмамланганнан соң гына хәл ителә.

7. Урамнарның юл өлешендә эшләр башкарганда, өслек (асфальт, бетон, вак таш) траншея чикләрендә тикшерелә һәм эшләр житештерүче тарафыннан махсус билгеләнгән урынга чыгарыла. Бордюр, дерн тикшерелә һәм икенчел куллану өчен аның яраклылыгы билгеләнә. Эшләр житештерүче шулай ук сүтелгән юл һәм тротуар өслекләрен, борт ташын, түшәмәләрнең баскычларын һәм плитәләрен саклауны тәмин итәргә тиеш.

8. Траншеялардан, котлованнардан, коелардан су агызып чыгару һәм гамәлдәге су канализациясе челтәренә жибәрү яисә шланглар һәм лоткалар буенча илтү. Су яуган һәм карлы суларны казылган урыннарда һәм алар тирәсендәге территорияләрдә агызу эшләрен башкаручы оешма белән тәмин итәргә тиеш.

9. Жиләк-жимеш катламын саклау өчен жир эшләре башкарылганда, уңдырышлы катламны төшереп калдырырга (кимендә 15 см калынлыгы), алдан жиһазландырылган урыннарда өлеге жирнең катламын борауларга һәм саклап калырга кирәк. Территориядә жир чәчелгән вакытта бары тик минераль грунтлар һәм туфракның өске катламнарын гына кулланырга рөхсәт ителә.

10. Траншеялар аша жәяүлеләр өчен күперләр төзелергә тиеш. Кышын алар кар һәм боздан системалы рәвештә чистартылырга һәм жир эшләрен башкаручы оешма көчләре белән бозга каршы катнашма сибелергә тиеш.

35.12 статья

1. Жир эшләрен башкарганда түбәндөгеләр тыела:

- 1) янәшәдәге урамнарның пычрануы һәм яңгыр канализациясенә чүпләнүе;
- 2) суүткәргеч торбалар, кюветлар һәм газлар салу;
- 3) газүткәргечләрнең, жылылык трассаларының, электр линияләренең һәм элемент линияләренең сак зоналарында материаллар һәм конструкцияләр урнаштыру;
- 4) жир яисә төзелеш материаллары белән люклар түбәләрен, күзәтү коеларын һәм камераларын, су агызу рәшәткәләрен, су өсте коеларын, юл буе лотокларын һәм кюветларын, киселгән торбаларны һәм дренажларны, геодезик билгеләрне, жир эшләрен башкару өчен бүлеп бирелмәгән юлның һәм тротуарларның машина юлларын һәм тротуарларын күмү;
- 5) расланган проектта каралмаган гамәлдәге жир асты корылмаларын кызыксынган оешма белән килештермичә күчерү;
- 6) гамәлдәге жир асты корылмалары (торбаүткәргечләр, коелар, кабельләр, фундаментлар һәм башкалар) тирәсендә эшләренә оештыру проектында каралмаган ераклыкта экскаваторлардан файдалану. Мондый очракларда эшләр кулдан башкарыла;
- 7) шәһәр урамнары буйлап гусеница йөрешендә транспорт һәм машиналар перегоны.

35.13 статья

1. Жир эшләре башкаручы заказчы яисә эшләр житештерүче жир эшләре башкаруга рөхсәт (ордер) гамәлдә булу срогы тәмамланганчыга кадәр бозылган төзекләндерүне комплекслы яңартырга тиеш.

2. Эшләр заказчысы яисә житештерүче траншея салганчы һәм объектны эксплуатациягә тапшырганчы башкару ысулын башкарырга тиеш.

3. Урамнарның һәм тротуарларның юл өлешенә кире кайтарып салу ком (су сиптерү) белән, кышкы вакытта - кар комы белән башкарыла. Яшел зонаны (газларны кире салып салганда) территорияне төзекләндергәндә, газ үләннәре орлыгы чәчелә торган үсемлек грунты житештерәләр. Үсемлек грунты катлавының калынлыгы 30 см дан да ким булмаса тиеш.

4. Урамнарның, юл йөрү юлларының, шулай ук тротуарларның юл өлеше астында эшләр башкарганда, өслекләрне тротуарлар белән кайтару юлларның һәм тротуарларның туры сызыклары, параллель һәм перпендикуляр күчәрләре буйлап башкарыла, траншеядан ике якка да 20 сантиметрга өслекнең эшкәртелмәгән өлешен юллар буйлап 20 сантиметрга һәм бораулау җайланмасы белән ярганда 15 сантиметрга, зарарланган өслекнең бөтен киңлегенә һәм экскаватор ярганда кимендә 20 һәм 15 сантиметрга. Шулай ук вакытта иске асфальтобетон киселә, чистартыла, вертикаль стеналар һәм нигез өслеге битум белән юыла.

5. Терәк-ләрне, материалларны, конструкцияләрне, төзелеш чүп-чарын һәм коймаларны торгызу эшләрненән соң җыю мәҗбүри.

6. Юлдагы өслекләрне магистральләрдә, скверларда, паркларда, җәяүлеләр өчен юлларда, шулай ук зур транспорт һәм җәяүлеләр хәрәкәте урыннарында торгызу эшләре төзелеш оешмасы траншеяларен салганнан соң ук, калган очрактарда траншея салганнан соң 2 тәүлектән дә артмаска тиеш.

7. Юл катламын торгызу ел әйләнәсендә гамәлгә ашырыла. Авария хәлендәге җир эшләрен уздырганда, кышкы чорда эшләр житештерүче кар һәм боздан зарарланган урыннарны тулысынча чистартырга һәм юл өслегенәң әйдәп баручы катламын торгызырга һәм кышкы чорда аның торышын күзәтергә тиеш; җылы чорда, ләкин 25 апрельдән дә иртәрәк түгел, асфальт-бетон өслекне 31 майга кадәр тулысынча яңартырга тиеш.

Асфальт-бетон өслекләрне яңадан торгызуның технологик эзлеклелеге тышкы һава температурасы +10 С тан түбән булмаска тиеш, һәм +5 С язга туры килергә тиеш. Асфальт-бетон өслекләрне торгызу мөмкин булмаган очракта, аларны тимер-бетон плиталардан ясалган җыелма өслекләргә алыштыру рөхсәт ителә.

8. Кышкы чорда тотрыклы тискәре температуралар барлыкка килгәндә бозылган төзекләндерүне торгызу, эшләрне башкару мөмкинлеге булмау сәбәпле, вакытлыча схема буенча башкарыла һәм киләсе елның 31 маена кадәр, гарантияле хат һәм торгызу эшләрнең календарь графигы нигезендә тулысынча торгызылырга тиеш.

9. Грунт катламы ачыкланган яисә торгызылган катламны деформацияләү ачыкланган сыйфатсыз зарарлану очрагында җир эшләрен житештерүгә рөхсәт (ордер) ябылганнан соң өч ел эчендә заказчы үз исәбенә барлык дефектларны кичекмәстән бетерергә яисә аны подрядчы тарафыннан үтәүне финансларга һәм тапшыруга күрсәтергә тиеш.

10. Төзекләндерүне (юл өслеген, яшел утыртмаларны һ.б. ны) торгызу эшләрен башкару мөмкинлеге булмаганда, оешма, предприятие, юридик һәм физик зат үз көчләре белән башкарганда, өлгә эшләрне махсулаштырылган оешмалар белән үтәүгә шартнамә төзәргә тиеш. Шартнамә төзү эшне башкаручы оешмадан төзекләндерү элементларын торгызу өчен җаваплылыкны төшерми.

Объектлар төзегәндә заказчы яки эшләр житештерүче объектлар төзегәндә шөһәр төзекләндерү элементларын (яшел зоналар, тротуарлар, борт ташлары, геодезик билгеләр, кече архитектура формаларын) саклап калу мөмкин булмаган очракта, үз исәбенә торгызыла.

11. Оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр, юридик һәм физик затлар тарафыннан башкарыла торган эш бозылган төзекләндерү комплекслы торгызылганнан соң төгәлләнгән дип санала.

12. Эшләр тәмамлангач һәм төзекләндерүне яңарткыч, заказчы подрядчы оешма белән берлектә җир эшләрен башкаруга рөхсәт (ордер) ябу өчен документлар пакетын вәкаләтле органга тапшыра. Эшләрне тәмамлау датасы булып җир эшләрен житештерүгә рөхсәт (ордер) ябуга гариза бирү датасы санала.

13. Җир асты коммуникацияләре һәм корылмалары хужалары юл өслекләре дәрәжәсендә смотр коеларының һәм яңгыр суларының люкларын (капкачларын) билгеләргә һәм тотарга тиеш. СНИП таләпләренә туры килмәгәндә люкларның

биеклеген төзөтү тиешле органнарның 48 сәгать дәвамында беренче таләбе буенча башкарылырга тиеш. Смотр һәм яңгыр сулары белән капланган коеларның һәм камераларның ачык люклары булу, коеларның жимерелгән люклары рөхсәт ителми. Аларны алмаштыру тиешле органнар таләп иткән вакыттан 2 сәгать эчендә башкарылырга тиеш.

35.14 статья

1. Эшләр тәмамланганнан соң жир эшләрән житештерүгә рөхсәт алган юридик һәм физик затлар вәкаләтле органга түбәндәге документларны тапшырырга тиеш:

- 1) жир эшләрән житештерүгә элек бирелгән рөхсәт (ордер);
- 2) жир эшләрән житештерүгә рөхсәт (ордер) алынган бозылган төзекләндерүне тулысынча торгызуны раслый торган эшләр башкару урыны фотосурәтләре;
- 3) электрон рәвештә (DWG/SIT формат) яисә инженерлык челтәрләренә һәм коммуникацияләренә борылыш нокталары координаталарының каталогы.

35.15 статья

1. Жир асты корылмаларында авария хәлендәгә вәзгыять барлыкка килгәндә, аларны эксплуатацияләү процессында инженерлык коммуникацияләрендә яисә төзелеш эшләрән башкаруга бәйле рәвештә аларның нормаль эшләвен бозуга яисә бәхетсезлек очраклары өчен алшартлар барлыкка килүгә китергән авария очраклары барлыкка килгәндә, күрсәтелгән инженерлык корылмаларын һәм коммуникацияләрен эксплуатацияләүче оешма кичекмәстән аварияне бетерү урынына авария бригадасын жиберергә тиеш, жаваплы зат житәкчелегәндә аварияне бетерү һәм аның нәтижәләрен бетерү эшенә керешергә һәм аның нәтижәләрен бетерергә тиеш.

Авария эшләре аны тулысынча юкка чыгарганчы өзлексез режимда алып барыла.

2. Казу эшләре башланганчы, авария бригадасын жиберү белән бер үк вакытта эксплуатацияләүче оешма һәлакәт турында рөхсәтләр (ордерлар) бирүгә вәкаләтле органга хәбәр итәргә, эшләр башкару урынын төгәл географик (адреслы) бәйле авария турындагы телефонограмманы жиберергә, шулай ук Россия Эчке эшләр министрлыгының Лениногорск районы буенча бүлегенә инженерлык корылмаларын эксплуатацияләүче телефонограммасы һәлакәтте турында хәбәр итәргә тиеш (юлларны чикләү яисә ябу зарурлыгы булганда).

3. Һәлакәт турында телефонограмма алганнан соң, авария урыны белән чиктәш инженерлык коммуникацияләре һәм жир асты корылмалары булган оешмалар житәкчеләре жаваплы вәкилләрнең һәлакәт урынына килүне вакытында тәэмин итәргә һәм булган коммуникацияләренә һәм корылмаларның сакланышын тәэмин итү өчен кирәкле шартлар турында язма рәвештә күрсәтмәләр бирергә тиеш.

3.1. вәкаләтле орган якындагы эш көнендә вәкаләтле органда рөхсәт (ордер) рәсмиләштерү шарты белән авария хәлендәгә торгызу эшләрән башкаруга телефонограмма алу көнендә рөхсәт (ордер) ача, әгәр эшләр кичке һәм төнге вакытта башкарылса, ял һәм бәйрәм көннәрендә авария эшләрән башкарырга рөхсәт ителә.

4. Һәлакәтне юкка чыгару эшләре башкарылган урында үзе янында хезмәт таныклыгы булган оешманың авария эшләрән башкаручы жаваплы вәкиле, аварияне бетерү өчен заявка, эшләр башкаруның вәкаләтле органга жиберелгән урынын жентекле географик (адреслы) бәйләнешле телефонограмма күчермәсе булырга тиеш.

5. Һәлакәт урынында төрле материаллар һәм жиһазлар жыйган йә туфрак яисә төзелеш чүп-чары отвалларын оештырган, әгәр бу авария эшләренә комачауласа, һәлакәтне бетерү эшләрән башкаручы оешма таләбе буенча кичекмәстән һәм үз исәбенә эшләр зонасын азат итәргә тиеш.

6. Авариялар коммуникация (корылма) төрөнә карамастан, авария хәлендәгә өзеклекләр урыннарында тулысынча төзекләндерү эшләре өч тәүлек эчендә, ә кышкы чорда биш тәүлек эчендә бетерелергә тиеш.

7. Төзекләндерүне һәм яшелләндерүне торгызу эшләре махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан башкарылырга тиеш.

Шул ук вакытта юлларның һәм тротуарларның түшәмәләрен торгызу эшләре ел фасылларына бәйсез рәвештә 24 сәгать эчендә башкарылырга тиеш (автотранспортның авариясез хәрәкәтен һәм механикалаштырылган жыештыру өчен).

8. Кышкы чорда эшләр башкарылганда, кече архитектур формаларны, яшел утыртмаларны торгызу мөмкин булмаганда һәм асфальт өслекне яңадан бүлү зарурлыгында эшләр житештерүче 31 майга кадәр тулысынча төзекләндерелергә тиеш.

9. Бозылган төзекләндерүне торгызу әлеге кагыйдәләрнең 36.15 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла. Par126

10. Авария булган инженерлык челтәрләре хужалары төзекләндерү торышы өчен өч ел дөвамында җаваплы булалар.

11. Авария-торгызу эшләрен үткөрү объекты һәлакәттән коткару эшләрен житештерүгә рәхсәтне (ордерны) ябу) төзекләндерүнең һәм юл-ремонт эшләренең фактта башкарылуын һәм аларның сыйфатын тикшергәннән соң, тикшереп торыла, бу хакта эш башкаручы оешма вәкилләре, территорияне баланста тотучы оешма вәкилләре, шулай ук Россия Эчке эшләр министрлыгының Лениногорск районы буенча бүлеге (әгәр эшләр машина йөрү өлешендә башкарылган булса) катнашында акт төзелә.

12. Эшләрен башкаручы оешма һәлакәтне вакытында юкка чыгарган һәм территорияне төзекләндермәгән өчен, шулай ук ордерны рәсмиләштермәгәндә гамәлдәгә законнар нигезендә җаваплы була.

13. Гамәлдәгә җир асты корылмаларын һәм коммуникацияләрен зарарлаган өчен җаваплылыкны эшләрен башкаручы оешмалар һәм аларны житештерү өчен җаваплы зат алып бара.

36 бүлек Уңайлы мохиткә аерым таләпләр

36.1 статья

1. Торак мохитен төзекләндерү объектларын, урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын проектлаганда өлкәннәр һәм мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен торак пунктлар тирәлегеннән файдалану мөмкинлеген, әлеге объектларны югарыда күрсәтелгән затларның күчеп йөрүенә ярдәм итә торган элементлар һәм техник чаралар белән тәмин итүне күздә тоту тәкъдим ителә.

2. Өлкән яшьтәге затларны һәм мөмкинлекләре чикләнгән затларны хәрәкәткә китерүче техник чараларны һәм җиһазларны проектлау, төзү, урнаштыру расланган проект документациясе нигезендә яңа төзелештә заказчы тарафыннан гамәлгә ашырылырга тәкъдим ителә.

37 бүлек Ярминкәләр уздырганда һәм башка массакуләм чаралар төзекләндерүне оештыру

37.1 статья

1. Ярминкәләр, күргәзмәләр, бәйрәм, күңел ачу, концерт, реклама һәм башка массакуләм чаралар уздырганда әлеге чараларны оештыручылар һәм заказчылар (авыл хужалыгы ярминкәләре очрагында - катнашучылар (сәүдә объектлары) әлеге

кагыйдэлэр нигезендэ чисталык һәм тәртип саклауны, яшел утыртмаларны (клумб, газон, агач, куакларны) саклап калуны, үз вакытында жыештыруны, тиешле территориядән чүп-чар жыюны һәм чыгаруны тээмин итэргә, туплауга юл куймаска тиеш.

2. Күрсәтелгән массакуләм чараларны оештырганда, чисталыкны тээмин итү максатыннан, оештыручылар һәм заказчылар махсуслаштырылган оешмалар белән тиешле территориядән чүп-чарны вакытында жыештыру, жыю һәм чыгару, яшел утыртмаларны торгызу буенча шартнамәләр төзөргә тиеш. Күрсәтелгән шартнамә (шартнамәләр) төземичә чаралар үткөрү рөхсәт ителми.

3. Әлеге бүлектә күрсәтелгән чаралар тәмамлангач, оештыручылар, заказчылар яисә жаваплы кешеләр кичекмәстән чүп-чарны чыгаруны, яшел утыртмаларны торгызуны тээмин итэргә тиеш. Күрсәтелгән чаралар озынлыгы бер көннән артык булган очракта чүп-чар жыю һәм чыгару көн саен башкарыла.

4. Ярминкәләрне һәм сезонлы сәүдә, цирклар, жәнлекләр өчен мәйданчыкларны оештыру өчен урыннар һәм башкалар күрсәтелгән территорияләр шушы чараларны үткөрү максаты белән бирелә торган затлар тарафыннан күрсәтелә.

37.2 статья

1. Ярминкәләр, күргәзмәләр, бәйрәм, күңел ачу һәм башка массакуләм чаралар үткөрү вакытында калдыкларны һәм чүп-чарны вакытлыча урнаштыру өчен чүп савытлары, чүп-чар өчен контейнерлар, биотуалетлар урнаштырыла. Билгеләнгән урналар, контейнерлар һәм биотуалетлар саны территориянең чисталыгын тээмин итэргә тиеш.

37.3 статья

1. Ярминкәләр уздыру чорына сәхнәләрне, стендларны, жиһазларны, механизмнарны һәм конструкцияләрне, павильоннарны, тентларны һәм башкаларны, шулай ук күргәзмә, реклама, концерт, күңел ачу һәм башка массакуләм чараларны вакытлыча урнаштыру, объектлар корылмаларына куела торган норматив таләпләрне исәпкә алып, шулай ук Лениногорск муниципаль районының жириле үзидарә органнарына тиешле рөхсәтләр алу белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

37.4 статья

1. Ярминкәләрне һәм (яисә) сезонлы сәүдәне, циркларны, жәнлекләрне оештыруга рөхсәт алучы затлар түбәндәгеләрне үтэргә тиеш:

- территорияне тиешенчә карап тотуны, шул исәптән аны санитар чистартуны тээмин итэргә;

- каты көнкүреш калдыкларын алып китү турында шартнамә төзөргә;

- калдыклар һәм чүп-чар жыю өчен чүп-чар жыючылар (урналар) билгеләргә;

- төзекләндерүнең барлык элементларын, аерым алганда, бирелгән территориядә яшел утыртмаларны саклауны тээмин итэргә;

- Рөхсәт тәмамлангач, оештыручылар төзекләндерү объектын торгызырга һәм зыянны тулы күләмдә башкарырга тиеш.

2. Төзекләндерү өлкәсендә тиешле бурычларны үтәмәгән яисә үз вакытында үтәмәгән очракта, күрсәтелгән чараларны оештыручылар һәм заказчылар тиешле тәртиптә тиешле функцияләрне үтәүне тээмин итүче предприятияләргә, тиешле территориядән чүп-чар жыюга, алып китүгә, шулай ук тиешле территорияне төзекләндерүгә бәйле башка кирәкле чараларны үтәүгә бәйле чыгымнарны капларга тиеш.

38.1 статья

1. Әлеге Кагыйдәләрне бозган өчен гражданны, вазыйфаи һәм юридик затларны жаваплылыкка жәлеп итү Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының гамәлдәге законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

38.2 статья

1. Жаваплылык чараларын куллану хокук бозучыны гамәлдәге законнар һәм әлеге Кагыйдәләр нигезендә үзләренә китерелгән матди зыянны түләтүдән азат итми.